

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยเรื่องที่ 2

“แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสสระและความเสมอ
ภาคของโรงเรียนทางเลือก : กรณีศึกษา โรงเรียนมีชัยพัฒนา
จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์
โรงเรียนคุณธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ”

โดย พ.ต.หญิง ดร.นิชาพัฒน์ เพิ่มทองอินทร์

ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “เมื่อฟ้าสีทองผ่องอำไพ : การศึกษามโนทัศน์เรื่อง
อิสสระและความเสมอภาคกับการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมหลักในสังคมไทย”

สิงหาคม พ.ศ.2561

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยเรื่องที่ 2

“แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก : กรณีศึกษา โรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ”

ผู้วิจัย

พ.ต.หญิง ดร.ณิชาพัฒน์ เพิ่มทองอินทร์

ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “เมื่อฟ้าสีทองผ่องอำไพ : การศึกษามโนทัศน์เรื่องอิสเสรีและความเสมอภาคกับการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมหลักในสังคมไทย”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	24
3. ปัญหาในการศึกษา	24
4. ขอบเขตของการศึกษา	25
5. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	26
6. วิธีการศึกษา	27
7. กรอบแนวคิดในการศึกษา	28
8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	29
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30

2.1 แนวคิดเรื่องการศึกษาทางเลือก และโรงเรียนทางเลือก	30
2.1.1 แนวคิดเรื่องการศึกษาทางเลือก	31
2.1.2 แนวคิดเรื่องโรงเรียนทางเลือก	35
2.2 แนวคิดปรัชญาทางการศึกษา ปรัชญาประสบการณ์นิยมของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey)	40
2.2.1 ปรัชญาประสบการณ์นิยม(Experimentalism) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey)	40
2.2.2 ประชาธิปไตยและการศึกษา (Democracy and Education) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey)	45
2.3 ข้อมูลโรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์	52
2.4 ข้อมูลโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ	55
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	63
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	67
3.1 วิธีการศึกษา	67
3.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	68
3.3 การวิเคราะห์ผลการศึกษา	70
บทที่ 4 ผลการศึกษา และอภิปรายผลการศึกษา	71

4.1 แนวคิดอิสรเสรีและความเสมอภาค (Liberty and Equality) ที่ปรากฏ ผ่านการจัดการศึกษา ของโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์	71
4.1.1 แนวคิดความมีอิสรเสรี (Liberty)	71
4.1.2 แนวคิดความเสมอภาค (Equality)	86
4.2 แนวคิดอิสรเสรีและความเสมอภาค (Liberty and Equality) ที่ปรากฏ ผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์ โรงเรียนคุณธรรม มุลนิธิยุวสถิรคุณ	90
4.2.1 แนวคิดความมีอิสรเสรี (Liberty)	90
4.2.2 แนวคิดความเสมอภาค (Equality)	99
4.3 แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสรเสรีและความเสมอภาคของ โรงเรียนทางเลือก ตลอดจน และแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือก ต่อการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน	102
4.3.1 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์	102
4.3.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร	108
 บทที่ 5 อภิปรายผลการศึกษา	 117
5.1 อภิปรายผลการศึกษาในประเด็นแนวคิดอิสรเสรีและความเสมอภาค (Liberty and Equality) ที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษา ของโรงเรียนมีชัย พัฒนา และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม	117
5.2 อภิปรายผลการศึกษาในประเด็นแรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิด อิสรเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก และแนวทางการจัดการ ของโรงเรียนทางเลือกต่อการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน	121
 บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	 126

6.1 สรุปผลการศึกษา	126
6.1.1 การศึกษาในประเด็นอิสระเสรี และความเสมอภาค	126
6.1.2 แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคของ โรงเรียนทางเลือก และแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือกต่อการ ต้นตอทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน	126
6.2 ข้อเสนอแนะ	127
บรรณานุกรม	129

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	28
4.1 แสดงการสัมภาษณ์ ครูภาษาไทย, ครูฝึกสอน, น้องเอ ชั้นม.5 โรงเรียนมิชชั่นพัฒนา	72
4.2 แสดงการสัมภาษณ์อาจารย์ชาวต่างชาติ ตำแหน่งผู้ช่วยประธานมูลนิธิมิชชั่นพัฒนา และอาจารย์ผู้หญิง ตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียน	73
4.3 แสดงการสัมภาษณ์ น้องบี, น้องดี ชั้นม.5 และน้องซี ชั้น ม.4, ตำแหน่งคณะมนตรี	75
4.4 แสดงการสัมภาษณ์ น้องจี, น้องเจ ชั้นม.3 และน้องไอ ชั้นม.2 พร้อมทั้งการเดินสำรวจเยี่ยมชมพื้นที่โดยทั้งหมดของโรงเรียนมิชชั่นพัฒนา	77
4.5 แสดงการสัมภาษณ์ คุณแม่หมี, คุณแม่ของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์, ชาวม้ง	87
4.6 แสดงการสัมภาษณ์น้องเค, นักเรียนเพศทางเลือก, ม.3, มาจากจังหวัดชลบุรี	90
4.7 แสดงภาพโรงพยาบาลชลบุรี, โรงพยาบาลส่งเสริมคุณธรรม จังหวัดชลบุรี	92
4.8 แสดงภาพการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ	94
4.9 แสดงภาพการสัมภาษณ์นักเรียนหญิงม.ปลาย, ห้องหนึ่งสายวิทย์คณิต, โรงเรียนบางมูลนากฯ	96
4.10 แสดงภาพการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ปกครองนักเรียน พร้อมทั้งเข้าร่วม ฟังการประชุมระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ปกครอง	96
4.11 แสดงภาพการสัมภาษณ์นักเรียนหญิงม.ปลาย, ห้องห้าสายศิลป์ภาษา, โรงเรียนบางมูลนากฯ	98
4.12 แสดงภาพการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ โรงเรียนบางมูลนากฯ	101
4.13 แสดงภาพการเดินเข้าแถวตอนลงจากรถ และเดินเข้าแถวเข้าโรงเรียน	110

4.14	แสดงภาพการเข้าแถวเคารพธงชาติ และกิจกรรมทำบุญ ฟังเทศน์ในวันศุกร์	111
4.15	แสดงภาพครูและผู้ปกครองยื่นรับไหว้วันนักเรียน	112
4.16	แสดงภาพการทำความสะอาดโรงเรียน ในเวลา 7.45 น. เมื่อได้เขียนเสียงเพลง กิจกรรม 3 คุณธรรม	113

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางกระแสการเมืองอันร้อนระอุของประเทศไทย ที่ส่งผลต่อการเกิดแรงกระเพื่อมทางการเมืองอย่างเป็นระลอกๆ จนร่ายยาวมานับสิบปี โดยตั้งแต่เกิดการรัฐประหารขึ้นในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2549 จนกระทั่งมีการรัฐประหารอีกครั้งในปี พ.ศ.2557 เป็นช่วงเวลาประเทศไทยเกิดกลุ่มก้อน แบ่งก๊ก แบ่งฝ่าย แบ่งสี และเป็นผลให้มีการชุมนุมทางการเมืองเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งเหตุผลหลักของวิกฤตการณ์การเมืองไทยในแต่ละครั้งนั้น มาจากการเรียกร้อง อิสระเสรีและความเสมอภาคทางประชาธิปไตยเกือบโดยทั้งหมด ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคถือเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดของการปกครองแบบประชาธิปไตย¹ โดยสิทธิเสรีภาพของประชาชนไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ทราบกันอยู่ทั่วไป² ก็คือ สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการเดินทาง สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิในการรับรู้ข่าวสารข้อมูล สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม และสิทธิขั้นมูลฐานอื่นๆ โดยอิสระเสรีและความเสมอภาคที่กลุ่มทางการเมืองบางกลุ่ม พยายามจะเรียกร้องให้เกิดขึ้นในประเทศนั้น จะพบว่าในบางเรื่องบางเหตุการณ์เป็นการหยิบยกเอาหลักการของควมมีเสรีภาพมาใช้อย่างเกินขอบเขต ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของแกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย(กลุ่มเสื้อเหลือง) ในเดือน สิงหาคม พ.ศ.2551 ได้บุกเข้าใช้ทำเนียบรัฐบาลเพื่อใช้เป็นสถานที่ชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ³ อีกทั้งยังมีการเข้ายึดสถานที่ราชการอีกหลายแห่ง โดยการชุมนุมมีเป้าหมายที่จะต่อต้านพรรคพลังประชาชน ที่

¹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ: กลุ่มงานผลิตเอกสาร ,สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2556), 7-11.

² ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution2550.pdf>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

³ https://th.wikipedia.org/wiki/การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย_พ.ศ._2551, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

มือดีตนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช เป็นผู้นำพรรคในขณะนั้น ภายใต้การสนับสนุนของอดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร โดยสาเหตุของการชุมนุมสืบเนื่องมาจากการบริหารประเทศเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง และมีผลประโยชน์ทับซ้อน(กรณีการขายหุ้นกลุ่มบริษัทชินคอร์ป ให้บริษัทเทมาเส็ก) การใช้กลุ่มตัวแทน(นอมินี) เป็นต้น โดยในเวลาต่อมา เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2551 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้เข้ายึดพื้นที่ท่าอากาศยานดอนเมืองและท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ส่งผลให้ทั้ง 2 สนามบินต้องหยุดการให้บริการ

หากจะมองมาอีกฝั่งหนึ่ง ของกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างรุนแรง และเกินขอบเขตคล้ายคลึงกันกับกลุ่มเสื้อเหลือง ก็คือ กลุ่มเสื้อแดง หรือกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ(นปช.) โดยตัวอย่างของการเคลื่อนไหวของกลุ่ม นปช. เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2553 ได้พยายามใช้คำพูดเพื่อปลุกกระตมประชาชนที่เข้าร่วมชุมนุมบริเวณสี่แยกราชประสงค์ โดยยึดหลักการของประชาธิปไตย ที่มองว่ารัฐบาลจะต้องมาจากการเลือกตั้ง และเรียกร้องให้เกิดการยุบสภาและจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่⁴ และหากไม่มีการยุบสภา กลุ่มผู้ร่วมชุมนุมก็สามารถใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมเพื่อกดดันล้มล้างรัฐบาล ซึ่งแกนนำได้สั่งให้กลุ่มผู้ชุมนุมช่วยกันเผาบ้านเผาเมืองทั่วประเทศ⁵

“พี่น้องนัดกันคราวหน้า ถ้ารู้ว่าเขาจะปราบปราม ไม่ต้องเตรียมอะไรมาก มาด้วยกัน ขวด แก้วคนละใบ มาเติมน้ำมันเอาข้างหน้า บรรจुให้ได้ 75 ซีซี ถึง 1 ลิตร ถ้าเรามา 1 ล้านคนในกรุงเทพมหานคร มีน้ำมัน 1 ล้านลิตร รับรองว่า กทม.เป็นทะเลเพลิงอย่างแน่นอน” (นายอริสมันต์ พงษ์เรืองรอง กล่าวเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2553 ในการนัดชุมนุมหน้ากองบัญชาการกองทัพบก ถ.ราชดำเนิน ของกลุ่มคนเสื้อแดง)⁶

⁴ <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1273430702.news> สถาบันนโยบายการศึกษา “เสื้อแดง” เรียกร้องยุบสภา

⁵ <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9530000069769&key=รอย> “แกนนำแดง” สั่งเผา กทม.เป็นทะเลเพลิง! โดย MGR Online 20 พฤษภาคม 2553 14:19 น.

⁶ โปรดดูรายละเอียดในคลิปวิดีโอ(video clip) ได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Y91lURSCuL0>, Thai Defender เผยแพร่เมื่อ 20 พ.ค. 2010 แกะรอย แกนนำแดง สั่งเผา กทม.เป็นทะเลเพลิง! ช่วงวินาทีที่ 00:27-00:54.

“ถ้าพวกคุณยึดอำนาจ พวกผมเผาทั่วประเทศ (เสียงเฮ) เผาไปเลยพี่น้อง ผม รับผิดชอบ
เอง แล้วใครจะจับใครจะอะไร มาเอากับผมนี้ ถ้าคุณยึดอำนาจ...เผา” (นายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ กล่าว
เมื่อเดือนมกราคม 2553 ที่สนามกอล์ฟสอยดาว ไฮแลนด์ อ.โป่งน้ำร้อน
จ.จันทบุรี)⁷

“มึงจะทำรุนแรง มึงมาทำกับไอ้แกนนำนี่ ยืนรับมึงอยู่ทุกเวลานาที อย่าให้พี่น้องเขา
เดือดร้อน และถ้านึกว่ายุทธวิธีแบบนี้ จะทำให้คนเขากลับ นึกว่ายุทธวิธีแบบนี้จะทำให้พี่น้องแตก
กระสานซ่านเซ็นกลับบ้าน ไอ้เรื่องแตกกลับบ้านนั้นนะเป็นไปได้ แต่จะบอกให้รู้ไว้ว่า ไฟจะลุก
ท่วมทั่วทุกตารางนิ้วของประเทศไทย” (นายวีระกานต์ มุสิกพงศ์ กล่าวไว้ที่เวที นปช. บริเวณ
สะพานผ่านฟ้าลีลาศ)⁸

ในช่วงต้นเป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนของกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งเสื้อเหลืองและเสื้อ
แดงในประเทศไทย ที่ผู้วิจัยนำมาแสดงให้เห็นว่าภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่ยึดหลักอิสระเสรีและความ
เสมอภาคของประชาชนนั้น จำเป็นที่จะต้องนำหลักเสรีภาพมาใช้อย่างมีขอบเขต กล่าวคือ มิได้เป็นไปได้เพื่อ
จำกัดสิทธิเสรีภาพจนยับยั้งยั้งตัวไม่ได้ แต่ก็ไม่ใช่จะอิสระเสรีจนบ้าคลั่ง อย่างไรก็ดีจำกัด คิดอยากจะ
ทำอะไรก็ทำได้ไปเสียทั้งหมด จนเกิดความเสียหายต่อบ้านเมือง และประเทศชาติ ดังเช่น การเข้ายึด
พื้นที่ทำเนียบรัฐบาล สถานที่ราชการ การปิดล้อมสนามบิน การสังเอบ้านเผาเมือง ซึ่งแบบนี้เรียกไม่ได้
แล้วว่า เป็นหลักการของเสรีภาพ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม กลุ่มแกนนำ ทั้งสองกลุ่ม จากเหตุการณ์ดังกล่าว
สามารถที่จะจูงใจกลุ่มประชาชนผู้เข้าร่วมชุมนุมให้เป็นเหยื่อในการปลุกกระดม โดยอมเมา ยั่วยุให้ใช้
ความรุนแรงผ่านหลักเสรีภาพจนประสบความสำเร็จ ดังเช่น กรณีของกลุ่มเสื้อเหลืองที่บุกยึดทั้งสองสนาม
บิน และกลุ่มเสื้อแดงได้เผาทำลายอาคารสถานที่ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ซึ่งภาพ
เหตุการณ์วิกฤตทางการเมืองในครั้งนั้น ได้แพร่กระจายไปในสื่อต่างๆ อย่างรวดเร็ว ทั้งในและต่างประเทศ
โดยหากจะพิจารณากันในอีกมุมมองหนึ่งที่ว่า กลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งกลุ่มเสื้อเหลือง และ
กลุ่มเสื้อแดงนั้น ต่างประกอบไปด้วยผู้นำทางการเมือง ที่มีทั้งการศึกษาที่ดี มีความรู้ มีความสามารถและ
ประสบการณ์ทางการเมือง ซึ่งอาจจะกล่าวได้เลยว่า หลักการ อุดมการณ์ และแนวความคิดทางการเมือง
ของบางคนนั้น ถือเป็นแบบอย่าง เป็นแรงบันดาลใจ ให้กับกลุ่มคน ประชาชน และเยาวชน พุดง่ายๆ

⁷ เฟิ่งอ๋าง, คลิปวิดีโอ(video clip), ช่วงวินาทีที่ 00:00-00:26.

⁸ เฟิ่งอ๋าง, คลิปวิดีโอ(video clip), ช่วงวินาทีที่ 01:57-02:35.

ก็คือ เป็น “ไอดอล (Idol)” ของพวกเขาในการเรียกร้องประชาธิปไตย โดยหากเป็นเช่นนี้แล้ว สิ่งที่เราควรให้การพิจารณาถึง คือ พฤติกรรมการเรียนรู้ การเอาอย่าง และการลอกเลียนแบบของกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นกำลังทรัพยากรมนุษย์ของชาติที่สำคัญ ที่ควรจะต้องเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพของชาติบ้านเมือง ดังนั้นแล้ว สังคมไทยควรกลับมาให้ความสำคัญกับการบ่มเพาะเด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญ และลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย⁹ สิ่งซึ่งควรที่จะต้องเริ่มต้นจากครอบครัว และโรงเรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียน ถือเป็นแหล่งข้อมูล และชุมทรัพย์ทางปัญญาที่สำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน กล่าวคือ ประเทศชาติจะพัฒนาได้นั้น รากฐานที่สำคัญ คือ ประชากรในประเทศจะต้องมีความรู้ ได้รับการศึกษาอย่างถ้วนหน้า และมีสิทธิเสรีภาพในการศึกษา โดยอย่างน้อยที่สุด รัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับประเทศไทย มีกฎหมายบังคับไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในหมวด 2¹⁰ เรื่องของสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของมนุษย์ในการศึกษา ที่ว่า บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และ

⁹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ: กลุ่มงานผลิตเอกสาร ,สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2555), 13-28.

¹⁰ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

มีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า¹¹ นอกจากนี้แล้ว ที่ผ่านมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540¹² และ พ.ศ.2550¹³ จัดให้เรื่องการศึกษาเป็นสิทธิอยู่ในหมวดสิทธิและเสรีภาพโดยระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการเข้ารับการศึกษาน้อยกว่า 12 ปี และสำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.

¹¹เพ็ญอ้าง.หน้า 5.มาตรา ๑๐ การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าการจัด

การศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่า และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

¹² ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2540/A/055/1.PDF>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

¹³ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution2550.pdf>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

2560¹⁴ ฉบับใหม่ล่าสุด ได้ย้ายเนื้อหาของสิทธิการศึกษาทั้งหมดไปไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐทั้งหมด โดยอยู่ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 ที่ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดังนั้นแล้ว จากสาระของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2560 เป็นการแสดงให้เห็นว่าเรื่องของ “การศึกษา” เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับประชาชนคนไทยทุกคน เพราะได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน โดยถึงแม้ว่าตัวอักษรที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญจะจัดให้การศึกษาเป็นเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้กับประชาชนก็ตาม

¹⁴ มาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาจนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน

ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุนหรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว, โปรดดูรายละเอียดในราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, หน้า 14, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/>

1.PDF, (สืบค้นเมื่อวันที่ 6เมษายน 2560).

เรื่องอิสระและความเสมอภาคที่ค่อยๆ เติบโตมาโดยตลอดในสังคมไทย ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดก็คือ อิสระและความเสมอภาคที่มีการเรียกร้องผ่านทางระบบการเมืองการปกครอง โดยสิ่งนี้ได้แทรกซึมและขยายตัวไปสู่ระบบอื่นๆ ของสังคม ดังเช่นตัวอย่างของ เสรีภาพสื่อกับสังคมไทย ที่องค์กรสื่อเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการควบคุมการนำเสนอข่าวของสื่อและยกเลิกคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.) ที่ควบคุม แทรกแซงการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นการลดทอนเสรีภาพของประชาชน โดยมีแถลงการณ์จากสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ในวันเสรีภาพสื่อมวลชนโลก ในวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2559 ที่ผ่านมา¹⁵ โดยสำหรับในส่วนของการศึกษาระบบการศึกษาของไทยนั้น มีกลุ่มผู้นำในการพัฒนาการศึกษา พยายามที่จะเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้กับการศึกษาของไทย โดยการจัดการศึกษาที่ใช้หลักการความมีอิสระภาพของตัวผู้เรียน ตลอดจนความมีอิสระเสรี มีความหลากหลาย และมีความยืดหยุ่นของหลักสูตรและระบบการเรียนการสอน จึงเป็นที่มาของการผลักดันให้มีการการศึกษาแนวใหม่เกิดขึ้นในประเทศไทย ด้วยเพราะที่ผ่านมาถึงแม้ว่าประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาก็ตาม แต่ในการบริหารพัฒนาประเทศด้านการศึกษาของไทย ยังคงดำเนินไปตามกระแสหลักของสังคม ภายใต้โครงสร้างและการอำนวยการจากฝ่ายรัฐโดยทั้งหมด กล่าวคือ กลไกในการขับเคลื่อนการศึกษาของไทย ยังคงหมุนวนอยู่แต่ในระบบเดิมๆ ที่ยึดโยงอยู่กับค่านิยมหลักของสังคม โดยกระบวนการเน้นกระตุ้น และสนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาที่เป็นระบบ เป็นลำดับ เป็นขั้นเป็นตอนอย่างต่อเนื่อง ก็เพื่อที่จะใช้ “การศึกษา” เป็นสะพานที่จะเดินไปสู่ตลาดแรงงาน ก้าวเข้าสู่พื้นที่ของการสร้างรายได้ สร้างอาชีพ โดยเป็นไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมกระแสหลักที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ ได้ถูกสั่งสอนและถ่ายทอดให้รับรู้ “การศึกษา” คือ เครื่องมือที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของชีวิต

หากแต่ภายใต้ค่านิยมของกระแสหลักที่ว่า “การศึกษา” คือ เครื่องมือที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับกระแสสังคมในปัจจุบันนี้ ที่เน้นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ซึ่งมองว่าเรียนให้เก่ง เรียนให้ดี เรียนให้จบ จะได้มีงานทำ จะได้มีเงิน มีรถยนต์หรูหรามีบ้านที่ใหญ่โต ตรงนี้ถือว่าเป็นไปตามระบบของกลไกการตลาดในระบบเศรษฐกิจเสรี ซึ่งมองว่า การศึกษา เป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิตหรือเครื่องมือที่จะทำให้งานไปสู่ความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมาย อีกทั้ง “การศึกษา” ยังเป็นสิ่งที่ต้องแข่งขันกันในโลกของการตลาดเสรี แต่ในทางตรงกันข้าม “การศึกษา” น่าจะมีคุณค่ามากกว่าเพียงเพื่อเป็นเครื่องมือ หรือเป็นสะพานสู่เป้าหมายของมนุษย์เท่านั้น โดยทุกคนคงเคยได้ยินคำพูดที่ว่า “การศึกษา” คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งซึ่งมีความหมายอยู่ในตัว กล่าวคือ เรียนรู้ตลอดชีวิต ก็คือ เรียนรู้

¹⁵ องค์กรสื่อจี้รัฐบาลยุติการควบคุมการนำเสนอข่าวของสื่อและยกเลิกคำสั่ง คสช. ที่เป็นอุปสรรค ขี้
สถานการณ์สื่อยุคปัจจุบันตกต่ำ ถดถอย อ่านต่อได้ที่ : [http://www.posttoday.com/social/
general/429804](http://www.posttoday.com/social/general/429804)

ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งนั่นก็หมายความว่า ควรที่จะใส่ใจวิญญานในการเรียนรู้ที่จะเป็นมนุษย์อย่างมีคุณค่า เรียนรู้ที่จะเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์

“การศึกษา” เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต น่าจะเป็นสิ่งซึ่งมีความสอดคล้องต้องกันกับสังคมโลกในยุคสมัยนี้ ที่มีเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันเป็นผลพวงมาจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างเสรีและไร้ขีดจำกัด สิ่งซึ่งมีรากฐานมาจากการค้นคว้า การศึกษาหาความรู้ การวิจัย พัฒนาและทดลองที่เป็นไปโดยเสรีอย่างไม่หยุดยั้ง โดยความรู้ถือเป็นกลไกหลักในการพัฒนา และมีบทบาทที่สำคัญไปในทุกภาคส่วนของสังคมโลก กล่าวคือ การศึกษาหาความรู้มิใช่จะเกิดขึ้นในเฉพาะสถานศึกษาได้เพียงอย่างเดียว แต่ควรที่จะกระจายไปในทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดไปถึงหน่วยที่ใหญ่ที่สุดของสังคม คือ ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และระดับนานาชาติ โดยพลวัตรของการพัฒนาที่เป็นไปอย่างไร้พรมแดน จึงส่งผลให้แต่ละประเทศเกิดการแสวงหาความรู้ สืบค้นสิ่งใหม่ๆ และใช้ความรู้เป็นรากฐานที่สำคัญ ในการเพิ่มศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขันบนเวทีโลก ซึ่งสิ่งนี้คือ การพัฒนาของโลกที่อยู่บนรากฐาน ของสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge -based economy) กล่าวคือ ความรู้เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสติปัญญาจะเป็นรากฐานในการทำงานและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่จะทำให้แต่ละองค์กรสามารถอยู่รอด และมีความได้เปรียบในการแข่งขันบนเวทีโลก ดังนั้นแล้ว สามารถที่จะกล่าวได้ว่าความรู้เป็นทรัพย์สินที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ เพราะฉะนั้น ยิ่งเป็นการเน้นย้ำว่า “การศึกษา” ควรเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยต่อเนื่อง และเพื่อที่จะได้ทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดนิ่ง

สำหรับประเทศไทย การจะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน จะสามารถเกิดขึ้นได้นั้น จุดเริ่มต้นที่สำคัญ คือ การวางรากฐานของระบบการศึกษา ที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อผลิตคน ให้ถือใบปริญญาบัตร ก้าวเดินเข้าสู่การแข่งขันในระบบเศรษฐกิจและสังคม บนตลาดการค้าเสรีของโลก ซึ่งสิ่งนี้เป็นค่านิยมกระแสหลักของสังคมไทยที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน โดยระบบการศึกษาของไทยยังคงยึดโยงอยู่กับโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นไปโดยการควบคุมของรัฐ กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นครูผู้สอนในการถ่ายทอดวิชาความรู้ หลักสูตรที่จัดหมวดหมู่ไว้อย่างเป็นระบบตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมปลาย เพราะฉะนั้น เมื่อสังคมโลกเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และพลวัตในการพัฒนาของโลกเป็นไปอย่างเสรี ดังนั้น ระบบการศึกษาของไทย ก็ควรที่จะต้องเปิดรับให้กับหลักสูตรการศึกษาแนวใหม่ ที่อาจจะเป็นความหวังในการพลิกโฉมหน้าให้กับการศึกษาของไทย ซึ่งนั่นก็คือ “การศึกษาทางเลือก” สิ่งซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย กล่าวคือ “การศึกษาทางเลือก” มีการบุกเบิกอย่างเป็นรูปธรรมขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย มาตั้งแต่ปี

พ.ศ.2522¹⁶ โดยรูปแบบของการศึกษาทางเลือกที่เห็นได้ชัดเจนในสังคมไทย ก็คือ โรงเรียนทางเลือก และโรงเรียนทางเลือกที่ได้จัดตั้งขึ้นเป็นแห่งแรก คือ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ในจังหวัดกาญจนบุรี และในปี พ.ศ.2552 ได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งสภาการศึกษาทางเลือก จวบจนถึงปัจจุบันนี้ ถือได้ว่าโรงเรียนทางเลือก ได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการจัดการศึกษาสำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542¹⁷ ได้เปิดโอกาสให้กับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ที่นอกเหนือจากรัฐ สามารถที่จะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ดังนั้น จึงส่งผลให้ในปัจจุบัน จำนวนโรงเรียนทางเลือกในรูปแบบต่างๆ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยโรงเรียนทางเลือกมีทั้งในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัย ทั้งโรงเรียนทางเลือกเอกชน โรงเรียนทางเลือกขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร โรงเรียนทางเลือกที่ใช้แนวคิดทางศาสนาในการจัดการศึกษา ตลอดจนบ้านเรียน(Home school) โดยกลุ่มผู้ปกครอง

แนวคิดหลักที่สำคัญของการศึกษาทางเลือก¹⁸ คือ แนวคิดการจัดการศึกษาในเชิงอุดมคติ ที่แสดงถึงคุณลักษณะของรูปแบบการศึกษาที่ไม่ใช้การศึกษาแบบเดิม มักจะถือว่าเป็นโรงเรียนอิสระ(Free school) หรือเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ไม่มีสถาบันการศึกษา(Non-institutional) และยึดชุมชนเป็นหลัก(Community-based learning) ลดบทบาทของการศึกษาในรูปแบบโรงเรียน และหากเป็นการจัดการศึกษาในโรงเรียน ก็จะเป็นการจัดการศึกษาแบบก้าวหน้า(Progressive education) นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้คำนิยามของการศึกษาทางเลือก ว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้¹⁹

¹⁶ ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ, โรงเรียนทางเลือกกับทางเลือกในการศึกษาของประชาชน, “ยกเรื่องการศึกษาไทย: สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง(Revamping Thai Education System: Quality for All)”, เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี 2554, หัวข้อที่ 4 (2555): 1.

¹⁷ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 12 ที่ระบุว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”โปรดดูรายละเอียดในราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า 5, <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution2550.pdf>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

¹⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, การจัดการศึกษาทางเลือก, (กรุงเทพฯ: วิ.ที.วี.คอมมิวนิเคชั่น, 2558), 2.

¹⁹ ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 4-5.

1. การศึกษาที่แตกต่างจากการศึกษากระแสหลัก โดยเป็นการศึกษาเรียนรู้นอกกรอบแบบของโรงเรียน(De-schooling) ไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายในครอบครัว หรือภายในชุมชนตามที่คุณเรียนต้องการ เป็นต้น

2. การศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มพิเศษ ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาแก่เด็กที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น กลุ่มเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม กลุ่มเด็กที่เสี่ยงต่อการออกจากการเรียนกลางคัน และกลุ่มเด็กอัจฉริยะ เป็นต้น แต่วัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการศึกษาลักษณะเลือกเทียม เพราะเป็นเพียงแค่แนวทางเสริม ที่มีได้มาจากเจตนารมณ์ในการนำเสนอทางเลือกในการศึกษา

3. การศึกษาที่มีลักษณะหลากหลาย(Diversity) และตอบสนองความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก โดยฐานคิดเริ่มต้นที่ธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งต่างมีความต้องการเรียนรู้ และมีศักยภาพเฉพาะตนที่ต่างกันอย่างออกไป การศึกษาเรียนรู้จึงต้องมีความหลากหลายและยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามไปด้วย ตลอดจนการใช้แนวคิดทางการศึกษาแบบองค์รวม ซึ่งให้ความสำคัญกับความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้าน และด้วยความหลากหลายของการศึกษา จึงส่งผลต่อการผลิตนวัตกรรมทางการศึกษา ที่มีความแตกต่างจากรูปแบบเดิมๆ อย่างที่เป็นไปตามโรงเรียนกระแสหลัก เช่น การจัดทำโครงการ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ การให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมโดยเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง การศึกษาทางวิชาการไปพร้อมๆ กับการหล่อหลอมจริยธรรม เป็นต้น

4. การศึกษาที่มีระดับความเป็นอิสระ(Autonomy) สูงในการจัดการศึกษา เนื่องจากความหลากหลายทางการศึกษาที่แตกต่างจากโรงเรียนกระแสหลัก จึงทำให้การศึกษาทางเลือกต้องการความเป็นอิสระ หรือการยอมรับจากรัฐในการจัดการศึกษาตามแนวทางของตน โดยข้อบ่งชี้ความเป็นอิสระในการจัดการศึกษา คือ สิทธิในการจัดการศึกษา และใช้หลักสูตรที่มีความหลากหลาย แตกต่างจากระบบการศึกษากระแสหลัก และการประเมินคุณภาพการศึกษาที่แตกต่างตามลักษณะการเรียนการสอน เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า โรงเรียนทางเลือก ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาทางเลือก กล่าวคือ ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนทางเลือก จะมีความสอดคล้องเชื่อมโยงไปกับแนวคิดและนิยามของการศึกษาทางเลือก²⁰ ที่ว่าการศึกษาที่มีคุณค่าความหมายอยู่ในตัวของมันเอง และมีได้เป็นเพียงเครื่องมือ หรือบันได ของผู้เรียนในการไต่เต้าทางเศรษฐกิจและสังคม แต่การศึกษาควรเป็นไปเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง และมีจิตสาธารณะ รวมถึงสร้างคนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตัวเอง การออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับความสนใจของผู้เรียน และมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่ต่างกันอย่างออกไปให้บรรลุเป้าหมาย โดยสำหรับผู้สอนหรือครู ควรมีบทบาทในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

²⁰ ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 3.

อย่างมีส่วนร่วมไปพร้อมกับผู้เรียน มิใช่เป็นผู้ถ่ายทอด ส่องมอบความรู้ให้กับผู้เรียนแต่ฝ่ายเดียวเหมือนดังเช่นการศึกษาที่เป็นตามกระแสหลัก

ทั้งแนวคิดและนิยามของการศึกษาทางเลือก รวมถึงปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนทางเลือก มีสิ่ง ที่ชี้ชัดออกมาให้เห็นอย่างโดดเด่นว่า เป็นแนวทางของระบบการศึกษาที่เน้น การจัดการศึกษาที่หลากหลาย โดยสร้างความแตกต่างของนวัตกรรมทางการศึกษา บนพื้นฐานของความเป็นอิสระในการจัดการ ศึกษา ทั้งความอิสระของหลักสูตร เนื้อหาสาระ การประเมินผล ที่มีความยืดหยุ่นสูง เพื่อให้มีความ สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยปรับเปลี่ยนค่านิยมแบบเดิมที่ให้คุณเป็นผู้ถ่ายทอด แต่ สนับสนุนให้เกิดความอิสระในการเรียนการสอน ที่เป็นไปอย่างมีส่วนร่วมทั้งผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง ตลอดจนการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน และสิ่งแวดล้อมรอบตัว รวมถึงการเรียนรู้ถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมในชุมชนท้องถิ่น โดยมีมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาแบบเรียนรู้ตลอดชีวิต และไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เฉพาะในตำรา แต่เป็นการศึกษาเพื่อเรียนรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่าง สมบูรณ์ ซึ่งจากทั้งแนวคิด นิยามของการศึกษาทางเลือก ปรัชญาการศึกษาทางเลือก และการเกิดขึ้นของ โรงเรียนทางเลือกในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 จนได้ระบุนโยบายของโรงเรียนทางเลือกไว้ใน พระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 รวมถึงมีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2550 ซึ่งได้จัดให้เรื่องการศึกษาเป็นสิทธิอยู่ในหมวดสิทธิและเสรีภาพ และได้เปิดโอกาสให้กับ การศึกษาทางเลือกที่ว่า “การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของ ประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครอง และส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ” นอกจากนี้แล้วยังมีการผลักดันให้เกิดความชัดเจนของการศึกษาทางเลือกโดยมีการรวมกลุ่ม กันจัดตั้งสภาการศึกษาทางเลือกในปี พ.ศ.2552

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น เป็นการอธิบายให้เห็นว่า “การศึกษา” เป็นรากฐานที่มีความ สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติ เด็กและเยาวชนควรที่จะได้รับการศึกษาทุกคนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน และประชาชนก็ควรที่จะมีสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา โดยเฉพาะสังคมไทย ที่ถือว่าเป็น สังคมประชาธิปไตยที่ทุกคนมีอิสระเสรีและความเสมอภาค อีกทั้งปัจจุบันระบบสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็ว ตามกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ทุกภาคส่วนของสังคมไทย ควรที่จะปรับตัวไปสู่สังคมแห่ง การเรียนรู้ และเปิดรับให้กับการศึกษาแนวใหม่ซึ่งนั่นก็คือ การศึกษาทางเลือก และที่ได้กล่าวไปแล้วว่า รูปแบบของการศึกษาทางเลือกนี้ผูกติดมากับความมีอิสระของหลักสูตรการศึกษา รวมถึงอิสรภาพและ เสรีภาพของผู้เรียนที่ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งในความมีอิสระของการศึกษาทางเลือกที่ดู เหมือนว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องบังคับ กะเกณฑ์ วางแบบแผนของหลักสูตรให้กับผู้เรียน หรือแม้แต่ไม่มีการ วางกฎระเบียบของการแต่งกาย(Uniform) กล่าวคือ “Life Style ของผู้เรียน เป็นไปแบบ Free Style”

แต่ในความสำเร็จของการศึกษานั้น จะเน้นย้ำไปที่การเรียนรู้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้เรียนควรจะต้องเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง และการมีจิตสาธารณะ ซึ่งแนวคิดของการศึกษาทางเลือกที่เน้นการสร้างความสำเร็จให้กับผู้เรียน ไม่มีการบีบบังคับใดๆ เรียนรู้ร่วมกันไปกับธรรมชาตินั้น เป็นรูปแบบของแนวทางการศึกษาที่มีความแตกต่างจากการศึกษาในกระแสหลักเป็นอย่างมาก และด้วยเพราะ ผู้เรียนได้รับความมีอิสระ และการบ่มเพาะในเรื่องของ ความดี ความงาม จึงทำให้ไม่เคยมีปัญหาของผู้เรียน หรือเด็กนักเรียน ที่ออกมาเป็นชนชั้นนำ ผู้นำ ผู้แทน หรือแกนนำในการเรียกร้อง คัดค้าน หรือประท้วงในเรื่องที่เป็นประเด็นทางสังคม ทางการเมืองปรากฏให้เห็นเลยสักเท่าไร

ในความตรงกันข้ามกับการศึกษาทางเลือก สำหรับการศึกษาในกระแสหลักนั้นแล้ว กล่าวได้ว่า ทุกๆ โรงเรียนได้วางหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ยึดโยงกับตัวผู้สอนเป็นหลัก รวมถึงกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัยต่างๆ ที่ผู้เรียนพึงจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ในฐานะของการเป็นเยาวชนที่ดี เช่น การตัดผมสั้น, การใส่เครื่องแบบที่ถูกต้อง, การมาเข้าแถวเคารพธงชาติอย่างตรงต่อเวลา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถูกตั้งขึ้นเป็นกฎระเบียบที่จะต้องปฏิบัติตามมาอย่างยาวนาน ในระบบการศึกษากระแสหลักของสังคมไทย แต่ด้วยการพัฒนาของโลก ที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเป็นโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ที่หลายสิ่ง หลายอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างเสรีและไร้ขีดจำกัด การพัฒนาที่เกิดขึ้นของโลกอยู่บนรากฐาน ของสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) จึงมีอิทธิพลโดยตรงกับการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยของเด็ก และเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงอายุที่มีความสงสัยใคร่รู้ อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง อยากทดสอบ ไปเสียทุกอย่าง อีกทั้งในปัจจุบันสังคมโลกยังก้าวไปสู่ยุคของดิจิทัล(Digital age) ที่ซึ่งการติดต่อสื่อสารส่วนใหญ่เป็นไปโดยผ่าน ชุมชนออนไลน์หรือ เครือข่ายสังคม (Social Network) อันจะประกอบไปด้วย การแชต, ส่งข้อความ, ส่งอีเมลล์, วิดีโอ, เพลง, อับโหลดรูป, บล็อก ฯลฯ โดยการเชื่อมต่อของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเหล่านี้ จึงไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้เลยว่าเป็นการเปิดกว้างโลกทัศน์ของเด็กและเยาวชนอย่างเสรี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นแล้ว ทุกอย่างในโลกย่อมมีทั้งผลในเชิงบวก และเชิงลบ เฉกเช่นเดียวกับการบริโภคข้อมูลข่าวสารของเยาวชนบนชุมชนออนไลน์ สำหรับเรื่องที่ดี ที่เป็นประโยชน์ ก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดีของเด็กและเยาวชน ในทางตรงกันข้ามเรื่องบางเรื่อง อาจส่งผลกระทบต่อทั้งตัวเด็ก และสังคม ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวถึงไว้ในตอนต้นแล้วว่า กระบวนการในการเรียกร้องประชาธิปไตยโดยใช้หลักการของความมีอิสระเสรีภาพ ของทั้งสองกลุ่มการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 ทั้งการเข้ายึดสถานที่ราชการ การปิดสนามบิน และการเผาทำลายบ้านเมือง กล่าวคือ กลุ่ม

ผู้นำเหล่านี้ อาจกลายเป็น “ไอดอล (Idol)” ของเด็ก และเยาวชนในบางส่วนของสังคมไทย ที่ต้องการจะเอาอย่าง และการลอกเลียนแบบก็อาจเป็นไปได้

และในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ.2560 ก็ได้เกิดกระแสร้อนแรง(Hot Issue) ทั้งบนสื่อสิ่งพิมพ์ และในโลกของสังคมออนไลน์ ในกรณีของ นายเนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล²¹ นิสิตชั้นปี 1 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กล่าวถึงนโยบายของเขายหลัง ได้รับเลือกเป็นประธานสภานิสิตจุฬาฯ ไว้ว่า “จะมุ่งเน้นนโยบายปกป้อง คุ่มครอง ส่งเสริมสิทธิ และเสรีภาพของนิสิตจุฬาฯ” ซึ่งประเด็นปัญหาไม่ได้อยู่ที่การได้รับเลือกเป็นประธานสภานิสิต แต่ประเด็นอยู่ที่พฤติกรรมของเขา ที่แสดงออกถึงแนวคิด ไม่เห็นด้วยกับวัฒนธรรม “หมอบกราบ” โดยนายเนติวิทย์นั้น มีความเป็นเยาวชนหัวก้าวหน้ามาตั้งแต่เป็นนักเรียนชั้นมัธยม²² และมีความเชื่อในแนวคิดเสรีนิยม พยายามเรียกร้อง สร้างเงื่อนไขต่างๆ เพื่อคัดค้านขนบธรรมเนียมปฏิบัติหลายอย่างตั้งแต่ในระดับโรงเรียน จนถึงระดับมหาวิทยาลัย เช่น เด็กนักเรียนผู้ชายไม่จำเป็นต้องตัดผมสั้นเกรียน²³, เด็กนักเรียนผู้หญิงไม่ต้องตัดผมสั้นเท่าตึงหู, ควรยกเลิกพิธีกรรมไหว้ครู, ยกเลิกการร้องเพลงชาติ เป็นต้น และในระดับมหาวิทยาลัย เขาก็พยายามที่จะสร้างบทบาทในการเคลื่อนไหวที่จะรื้อทำลายขนบธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้ยึดถือกันมา เช่น การเรียกร้องให้ยกเลิกเครื่องแบบนักศึกษา, เรียกร้องให้ปฏิรูปการศึกษา, เรียกร้องให้ยกเลิกการรับน้อง, เรียกร้องให้รุ่นพี่ ให้เกียรติรุ่นน้องในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และที่เป็นประเด็นจุดชนวน คือ “การเรียกร้องให้มีประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง” ชนวนปัญหาดังกล่าว สืบเนื่องมาจากความต้องการของเขาที่ให้ยกเลิก วัฒนธรรม “หมอบกราบ” จนเป็นกระแสสังคม เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้าง ทั้งที่เป็นศิษย์เก่า และไม่ใช่วิทยาลัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกิดการแยกเป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุน และกลุ่มต่อต้านไม่พอใจ และจุดหักเหสำคัญ จนเกิดเป็นประเด็นทางการเมือง ก็คือ เกิดปฏิกิริยาตอบโต้

²¹ โปรดดูรายละเอียดใน “ปรากฏการณ์ เนติวิทย์ เขย่าจุฬาฯ สะเทือนรัฐบาล จุดแข็ง มาจากการเลือกตั้ง”, “เด็กคนนี้ นี่หรือคือ... เนติวิทย์”, มติชนสุดสัปดาห์, ฉบับประจำวันที่ 12-18 พฤษภาคม พ.ศ.2560 ปีที่ 37 ฉบับที่ 191, หน้า 10-11.

²² โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ และเลขาธิการสมาพันธ์นักเรียนไทยเพื่อการปฏิวัตรระบบการศึกษาไทย

²³ โปรดดูรายละเอียดในคลิปวิดีโอ(video clip) ได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=E50y8TwTVdg>, เจาะข่าวเด่นสฤษฎธ “ปิดฉากกฎเหล็กทรงผมนักเรียน ยกเลิกหัวเกรียนสั้นเสมอหู”, เผยแพร่เมื่อ 10 ม.ค. 2013, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

จากบุคคลสำคัญของประเทศอย่าง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.) หลังจากที่นายเนติวิทย์ ได้รับเลือกเป็นประธานสภานิสิตจุฬาฯ เพียงวันเดียว กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีได้พูดพาดพิงถึงเนติวิทย์ฯ และสำนักข่าวบางแห่ง ที่นำเสนอข่าวแนวคิดของนายเนติวิทย์ เรื่องพยายามให้ยกเลิกพิธีหมอบกราบ โดยได้กล่าวไว้ว่า

“สถาบันอุดมศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ ในทุกๆ สถาบัน ผากประธานสภานักศึกษาในที่นี้ด้วย ที่นี้คงไม่มีปัญหาใช้หรือไม่ที่มีความคิดสุดโต่ง ผมไม่อยากจะรบกับเด็ก นึกเสียดายและเป็นห่วง เพราะเสียชื่อเสียงสถาบัน เมื่อผมไปต่างประเทศ ถ้าเขาบอกว่าไม่อยากจะอยู่ประเทศของเขา เขาจะให้ไปอยู่ที่อื่น ดังนั้น จึงต้องเคารพกฎหมาย ขอให้อยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี เสน่ห์ของเราต้องช่วงกันรักษา อย่าไปข้างหน้าแล้วทิ้งข้างหลัง ประวัติศาสตร์ที่ดีเป็นความภาคภูมิใจ ขอให้เก็บเอาไว้ อันไหนไม่ดีก็ขอให้อย่าทำ” (พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กล่าวเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2560 ในการปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “บทบาทมหาวิทยาลัยไทยต่อไทยแลนด์ 4.0” ที่มหาวิทยาลัยมหิดล)²⁴

เมื่อสิ้นเสียงในการกล่าวปาฐกถาของพล.อ.ประยุทธ์ฯ ก็ได้มีการตอบโต้จากนายเนติวิทย์ ผ่านข้อความบนเฟซบุ๊ก(Facebook) โดยทันทีว่า

“ใครคือความอับอายของชาติ เมื่อผ่านการศึกษา ผ่านการอบรมมาแล้ว ฝึกวินัยมาแล้ว น่าจะรู้จักเคารพกติกาของบ้านเมือง ถ้าอยากเล่นการเมืองก็มาตั้งพรรคการเมืองสิ แต่ตัวเองกลับเล่นนอกกติกา ทำรัฐประหาร ยึดอำนาจ เท่านั้นยังไม่พอ ยังลิดรอนสิทธิคนอื่นอย่างต่อเนื่องสำหรับผมและคนรุ่นใหม่อีกหลายๆคน ท่านนายกรัฐมนตรี ได้ทำลายชื่อเสียงของประเทศไทยมาเกือบจะ 3 ปีแล้ว”²⁵

การตอบโต้ของนายเนติวิทย์ ต่อพล.อ.ประยุทธ์ฯ ยึดหลักของเหตุผลที่ว่า ประชาธิปไตยจะต้องมาจากการเลือกตั้ง ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกผู้แทนราษฎร และผู้นำรัฐบาล ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับตัวของเขา คือ นายเนติวิทย์ ได้รับเลือกเป็นประธานสภานิสิตจุฬาฯ ที่มาจากการเลือกตั้ง

²⁴ “ปรากฏการณ์ เนติวิทย์ เขย่าจุฬาฯ สะเทือนรัฐบาล จุดแข็ง มาจาก การเลือกตั้ง”, “เด็กคนนี้นี่หรือคือ... เนติวิทย์”, อ้างแล้ว, หน้า10.

²⁵ <http://www.tnews.co.th/contents/316592> “เคลื่อนไหวแล้ว ล่าสุด "เนติวิทย์" โพสต์ถึง "บิ๊กตู่" แม้นายกจะออกมาเตือนสติ แต่เจ้าตัวก็ยังไม่สำนึก !!!” เผยแพร่เมื่อ 2017-05-05 เวลา17:31:52 (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

ด้วยคะแนนเสียง 27 เสียง จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 36 คน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตย แต่ด้วยท่าทีของความเป็นเยาวชนหัวก้าวหน้าของเขา และพฤติกรรมที่แสดงออกในการเรียกร้องในประเด็นต่างๆ นานานั้น เป็นเรื่องที่ไม่ใช่จะกล่าวถึงกันในวงแคบแค่เพียงร่วมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ในหลายๆ ประเด็น กลายเป็นสิ่งที่ไปกระทบต่อแนวคิด และความเชื่อของกลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มชาตินิยม ซึ่งแม้กระทั่งผู้นำประเทศก็ยังมีปฏิกิริยา ต่อนายเนติวิทย์ โดยทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ ได้เผยแพร่เรื่องราวของเขาไปอย่างกว้างขวาง แม้กระทั่งสื่อต่างประเทศหลายๆ สำนัก ก็ให้ความสนใจ เหตุผลเนื่องมาจาก กลุ่มแนวคิดอนุรักษ์มองว่า เด็กผู้ชายคนเดียวไม่น่าที่จะกล้าออกมาต่อต้าน หรือมีข้อเรียกร้องในประเด็นต่างๆ ได้เพียงลำพัง ซึ่งผู้ให้การสนับสนุนแนวคิดของนายเนติวิทย์โดยหลัก คือ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มผู้นำ และกลุ่มนักวิชาการฝ่ายสีแดง

ตัวอย่างแกนนำฝ่ายสีแดงที่ออกมาให้การสนับสนุนแนวคิดเสรีนิยมของเขา คือ “คำผกา” หรือ “น.ส.ลักขณา ปันวิชัย” หรือที่หลายคนเรียกขานเธอว่า “นักเขียนดอกทอง” เจ้าของหนังสือ “กระทู้ดอกทอง” ตัวแม่ ที่นิยมชมชอบการเปิดเผย “นม จิม ตูด”²⁶ รสนิยมทางเพศ และเรื่องราวอันเป็นต้นหาราคะของตัวเอง ให้สาธารณชนได้รับรู้ จนทำให้เธอโด่งดังในการเป็นนักเขียนในแนวเสรีนิยมทางเพศ²⁷ มาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสิ่งที่เธอนำเสนอผ่านผลงานการเขียนของเธอก็คือ

“ความเป็นตัวตนของมนุษย์แบบใหม่ในสังคมไทยที่ต้องมีอิสระโดยเฉพาะในทางศีลธรรม เพราะเหนือสิ่งอื่นใดแล้ว มนุษย์คือผู้มีสิทธิ สิทธิเป็นสิ่งที่มาก่อนความดีงาม มนุษย์สามารถที่จะเลือกเป้าหมายชีวิตโดยอิสระของตนเอง การเป็นมนุษย์ผู้มีอิสระเสรีหมายถึง การที่

²⁶[http://www.manager.co.th/AstvWeekend/ViewNews.aspx?](http://www.manager.co.th/AstvWeekend/ViewNews.aspx?NewsID=9540000157179)

NewsID=9540000157179, ผู้จัดการรายวัน, “คำ ผกา” เปลี่ยนนม “ลัมเจ้า”!? กับวิถีแห่ง “ดอกทอง”, เผยแพร่เมื่อ 10 ธันวาคม 2554 เวลา 07:12 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

²⁷ เธอยืนยันว่า เธอเป็นคนที่ไม่มีสำนึกเกี่ยวกับเรื่อง “ธรรมะ” “จิตวิญญาณ” ภายใต้อะไรเลย แม้แต่นิดเดียว เธอมี passion(ความหลงใหล) กับการด่าและการวิพากษ์ชวนคนคุยเรื่องกิน ชั้ ปี้ นอน แรงขับเขี้ยวในชีวิตของเธอ คือ ราคะ โทสะ โมหะ อยากทำอะไรเธอก็ทำ ภายใต้อำนาจเสรีภาพและกติกากฎการต่อรองผลประโยชน์ที่เป็นธรรมทางสังคม สิ่งที่เธอแสดงให้เห็นอย่างเปิดเผยก็คือชีวิตคนคนหนึ่งมีอิสระภาพ และศักยภาพที่จะเติบโต เรียนรู้ รื่นรมย์ และมีคุณค่าได้ท่ามกลางสิ่งเหล่านั้นอย่างที่ไม่ต้องรู้สึกผิด และไม่จำเป็นต้องรู้ว่า “ธรรมะ” หรือ “จิตวิญญาณ” คืออย่างไร(ข้อมูลจาก: คำผกา เปิด เปลื้อง เปลือย คำผกา, สำนักพิมพ์มติชน กันยายน 2554 หน้า63.)

บุคคลอยู่ภายใต้เฉพาะอาณัติที่มนุษย์เลือกให้กับตนเองโดยสมัครใจ มิใช่เพราะโดยทางประเพณีหรือสถานะใดๆ ที่ตกทอดกันมาในสังคม อีสราภาพที่แท้จริง ก็คือ การที่ตัวตนของมนุษย์ได้รับการปลดปล่อยจากการเหนี่ยวรั้งใดๆ ทั้งสิ้น ตัวปัจเจกบุคคลคือหัวใจของอีสราภาพที่แท้จริง”²⁸

คำผกา ผู้ซึ่งสนับสนุน และชมเชยแนวคิดเสรีนิยม ของนายเนติวิทย์ฯ เป็นอย่างมาก เธอเขียนคอลัมน์ “เด็กมันรักชาติ”²⁹ ชื่นชมนายเนติวิทย์ว่า “เด็กมีอุดมการณ์ มีความฝันอยากเปลี่ยนแปลงแผ่นดินแม่ แผ่นดินเกิดให้ดีขึ้นอย่างเนติวิทย์นั่น นับวันจะหาได้น้อยลงเรื่อยๆ ถ้าเขาไม่รักชาติ ไม่รักเพื่อนร่วมชาติ เขาไม่จำเป็นต้องลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวหรือทำกิจกรรมอะไรเลย และสมათานเป็น digital nomad(คนเร่ร่อนแห่งแผ่นดินดิจิทัล) เป็นคนมีเลเนียล คนเหล่านี้ไม่มีความผูกพัน หรือคิดว่าตนเองมีภาระหน้าที่ต่อแผ่นดินแม่ ที่ไม่ต้องแบกภาระทางสังคม อุดมการณ์ และความผูกพันกับใครๆ โลกทั้งใบคือ บ้านของพวกเขา” เพราะฉะนั้น เมื่อมีกลุ่มผู้ให้การสนับสนุน นิยมชมชอบนายเนติวิทย์ฯ จากเรื่องในรั้วมหาวิทยาลัย จึงกลายเป็นประเด็นทางการเมือง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างสองกลุ่มสี โดยกลุ่มอนุรักษ์ และชาตินิยม มองว่าความคิดเช่นเนติวิทย์ฯ นั้นเป็นความคิดสุดโต่ง และยังถึงขั้นมีความวาทะแรงว่า เด็กคนนี้จะเป็นภัยคุกคามต่อตนเองและส่วนร่วม ซึ่งหากไม่ตักเตือนหรือท้วงติง ประเทศชาติอาจจะม่เด็ก และเยาวชนที่มีแนวคิดเช่นนายเนติวิทย์เกิดขึ้นอีกมากมาย มหาศาล(ตรงกันข้ามกับอีกกลุ่มที่มองว่าเด็กแบบนี้วันจะม้น้อยลง) ดังนั้น ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองจึงควรคิดแก้ปัญหา และยับยั้งพฤติกรรมดังกล่าว

คำถามก็คือ แนวคิดและความเชื่อเสรีนิยมของเยาวชนหัวก้าวหน้าแบบนายเนติวิทย์ฯนั้น ไม่ถูกต้องจริงหรือ? และผู้ใหญ่ในบ้านเมืองมีสิทธิที่จะยับยั้ง ความคิดสมัยใหม่ของเด็ก และเยาวชนไทยใช่หรือไม่? ซึ่งประเด็นคำถามนี้ ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่าง สองกลุ่มสีทางการเมืองอีกเช่นเคย โดยเรื่องของนายเนติวิทย์ฯ เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในสังคมไทยยังไม่ทันจะเจียบ หรือจางหายไปจากหน้าชุมชนออนไลน์ แต่แล้วก็มีประเด็น “ความเกลียดชังชาติ” ของนักร้องนักแสดงเด็กอายุ 19 ปี ที่รู้จักกันในนาม “อิมเมจ

²⁸ สมบัติ จันทรวงศ์, บทสังเคราะห์ของทีปกรวิภากร “เมื่อฟ้าสีทองส่องพราวๆ วิวาทะวัฒนธรรมก็บังเกิด”, ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “เมื่อฟ้าสีทองพ้องอำไพ: การศึกษามโนทัศน์เรื่องอิสราเสรีและความเสมอภาคกับการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมหลักในสังคมไทย”, ตุลาคม 2559, หน้า36-37.

²⁹ โปรดดูรายละเอียดใน “ปรากฏการณ์ เนติวิทย์ เขย่าจุฬาฯ สะเทือนรัฐบาล จุดแข็ง มาจากการเลือกตั้ง”, “เด็กมันรักชาติ”, มติชนสุดสัปดาห์, ฉบับประจำวันที่ 12-18 พฤษภาคม พ.ศ.2560 ปีที่ 37 ฉบับที่ 191, หน้า 96-97.

เดอะวอยซ์”³⁰ เกิดเป็นประเด็นวิพากษ์วิจารณ์กันสนั่นโซเชียลฯ คือ สังคมโลกออนไลน์ แท่งกันแชร์ข้อความทวิตเตอร์ (Twitter) ของนักร้องสาว อิมเมจ ที่มีการแสดงออกมาทางอารมณ์บน ดำเนินถึงปัญหาของประเทศไทยว่า³¹

“เอาจริงๆนะ แค่ว่าให้รถเมล์รถตุ่มมาสมำเสมอทุกเส้นทางยังทำไม่ได้เลย จะเอาอะไรไป
เจริญ ตลก”

“ยินดีจะทำงานหนัก ยินดีจ่ายภาษีที่แพงกว่านี้ ถ้าสวัสดิการในชีวิตประจำวันจะดีกว่านี้”

“เหนื่อยใจ ไม่อยากเรียกที่นี่ว่าบ้าน”

“ไม่รู้จะเอาอะไรมาภูมิใจละจริง ๆ กับที่นี่ 5555”

“ประเทศเฮงชวย จะอีก 50 ปีหรืออีก 1000 ปีก็ไม่เจริญขึ้นหรอก ยิ่งกุดิ”

เป็นที่แน่นอนว่า ข้อความทวิตเตอร์ในช่วงต้นของ อิมเมจ นั้น ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ แบ่งเป็นสองฝั่งสองฝ่าย สองกลุ่มสีตามเช่นเคย กล่าวคือ มีผู้ที่แสดงความคิดเห็นชื่นชมในความกล้าที่จะออกมาวิพากษ์วิจารณ์ความจริงอย่างมากมาย และในทางตรงกันข้าม คนไทยอีกจำนวนมากก็ พร่ำบ่น ตำหนิจนถึงขั้นขับไล่ว่า “ถ้าไม่พอใจก็ไปอยู่ประเทศอื่น”³² แต่สำหรับผู้ซึ่งนิยมชมชอบแนวคิดเสรีนิยมอย่าง

³⁰ สุธิตา ชนะชัยสุวรรณ ชื่อเล่น อิมเมจ เป็นนักร้องและนักแสดงชาวไทย มีชื่อเสียงจากการแข่งขันประกวดเพลงจากรายการเดอะวอยซ์ไทยแลนด์ ซีซั่นที่ 3 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (ข้อมูลจาก: <https://th.wikipedia.org/>).

³¹ <https://www.posttoday.com/ent/thai/506691>,อิมเมจ เดอะวอยซ์ ทวิตเดือด! ประเทศเฮงชวยอีก 1000 ปีก็ไม่เจริญ, เผยแพร่เมื่อ 2 สิงหาคม 2560 เวลา 11:33 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2560).

³²<http://www.manager.co.th/entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9600000078655>, ไอจีแทบแตก! ถล่มและ “อิมเมจ เดอะวอยซ์” หลังทวิตประเทศเฮงชวยไม่มีวันเจริญ-ไม่อยากเรียกที่นี่ว่าบ้าน, 2 สิงหาคม 2560 16:21 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2560).

นายเนติวิทย์ แล้ว ย่อมที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการออกมาแสดงอารมณ์ของนักร้องสาวอิมเมจอย่างแน่นอน โดยเขาออกมาโพสต์ข้อความให้การสนับสนุนอิมเมจ ผ่านทางเฟซบุ๊กโดยทันทีว่า³³

“การพูดความจริงในประเทศนี้มีราคาที่ต้องจ่าย แต่ถ้าไม่ทำ ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ อย่าให้อิมเมจเป็นแค่หนึ่งในความตื่นเต้นของคนที่กำลังพูด พวกเราต้องกล้าไปกับเธอด้วย”

“มีคนมีชื่อเสียงในสังคมคนรุ่นใหม่ มีอยู่สองประเภท พวกแรก ยอมเสี่ยงที่จะพูดความจริง และพวกเขาบางครั้งก็ต้องถอยอย่างเจ็บแค้นน้ำใจ อย่างอิมเมจ กับอีกพวกคือ พวกทำตัวเป็นคนดี เยวชนต้นแบบ เดินตามผู้ใหญ่ เขาโกงกันก็มองข้ามปัญหา การคมนาคมไม่ดีก็อ้างว่าไม่เคยเป็นเมืองขึ้นทั้งๆที่เขาที่รู้ว่า นี่จะเป็นการฉุดรั้งประเทศ ผมหวังว่าคนรุ่นใหม่ เพื่อนๆจะเลือกได้ว่าความคิดเห็นของใครเป็นไปเพื่ออะไร แล้วเราจะอยู่ข้างไหนเราจะเชื่อทศนะพวกดาราทะเกะกิดกับการผูกกร่อนกับประเทศหรือเลือกข้างคนที่กล้าพูดความจริง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง”

จากข้างต้นเป็นตัวอย่างของเยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่คนกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยมองว่าพวกเขาเป็นเยาวชนหัวก้าวหน้า กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก บนหลักการของเสรีนิยม แต่สำหรับกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยก็จะมองว่า เสรีนิยมที่ว่ำนั่น เป็นไปอย่างสุดโต่ง อีกทั้งยังให้ความกังวลว่า หากเด็กรุ่นใหม่มีความคิดเช่นนี้ มากๆ จะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ เพราะอาจจะทำให้เด็กไม่มีความสำนึกถึงความรักชาติ หรือหลงลืมอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ซึ่ง ณ วันนี้ ยังไม่อาจจะหาพินิจ เพื่อหาข้อสรุปได้ว่า เรื่องดังกล่าวควรจะได้รับการสนับสนุนอย่างเปิดกว้าง หรือควรจะต้องป้องกัน ยับยั้งไม่ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่ในความจริงของสังคมโลกปัจจุบัน ที่ไม่อาจจะปฏิเสธเรื่องของอิสรเสรีและความเสมอภาค ซึ่งเป็นหลักการสากลที่ทุกๆ ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจะต้องให้การยอมรับในหลักการนี้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยจะอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ซึ่งเป็นคณะผู้ยึดอำนาจการปกครอง โดยรัฐประหารก็ตาม ก็ไม่ได้ที่จะสามารถปิดกั้นแนวความคิดเสรีนิยมของประชาชนได้โดยทั้งหมด โดยล่าสุด เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2560 ก็ได้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ปะทุขึ้นในชุมชนออนไลน์อีกครั้ง โดยสาเหตุเกิดขึ้นมาหลังจากที่เพจเฟซบุ๊กของ “นักเกรียน สวนกุหลาบ” โปสภาพ

³³ https://www.facebook.com/pg/Netiwitntw/posts/?ref=page_inter, (เผยแพร่เมื่อ 2 สิงหาคม 2560), (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2560).

ในงานการแข่งขันฟุตบอลประเพณี จตุรมิตรสามัคคี ครั้งที่ 28 ระหว่างวันที่ 11-18 พ.ย.2560 ที่สนามศุภชลาศัย ซึ่งภาพดังกล่าวเป็นการเดินขบวนถือป้ายผ้าผืนของเด็กสวนกุหลาบมีข้อความว่า³⁴

“ชาติ 1.0 มรณะ 4.0” และ “ไทยแลนด์แดนกะลา”

กระแสวิพากษ์วิจารณ์ที่เกิดขึ้นย่อมจะออกมาเป็นสองกลุ่มความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างเช่นเคย กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าวนั้น มีบางส่วนได้ตอบว่าด้วยข้อความหยาบคาย และในบางคนถึงกับเชื่อว่า³⁵ “มีคนอยู่เบื้องหลังหวังให้เป็นวลีสิต และเป็นประเด็นถกเถียงกันในสังคม” โดยใช้เด็กเป็นเครื่องมือนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีคนเห็นว่า ข้อความดังกล่าว “มีนัยยะเชิงดูหมิ่น ดูแคลนชาติบ้านเมืองของตนอย่างคนไม่รู้คุณค่าแผ่นดิน” โดยขณะที่เสียงของกลุ่มที่เห็นด้วยมองว่า นี่เป็นความคิดเห็นของเด็กรุ่นใหม่ ซึ่งได้แสดงออกถึงความเป็นจริงในปัจจุบัน แล้วทำไมผู้ใหญ่บางกลุ่มจึงต้องมาด่าว่าอย่างรุนแรงว่า³⁶ “อยู่ในวัยเรียน ทำไมไม่ตั้งใจเรียนหนังสือ มาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองทำไม ไปจนถึงข้อกล่าวหาว่าไร้จิตสำนึก กระทั่งเนรคุณแผ่นดินเกิด” และที่ขาดเสียมิได้สำหรับผู้สนับสนุนความคิดหลักอย่างเป็นทางการ อย่างนายเนติวิทย์ ที่ออกมาโพสต์ลงเฟซบุ๊กของเขาในทันทีหลังจากมีกระแสข่าวดังกล่าวว่า³⁷ “จะภูมิใจในชาติ ต้องให้คนในชาติได้คิดเอง แล้วชาติถึงจะเจริญ ไม่งั้นก็ยุบมหาวิทยาลัยทิ้งให้หมดเป็นแค่สถานอนุบาล”

³⁴ <http://www.tnews.co.th/index.php/contents/378023>, ฟังให้จบก่อนดราม่า!! คำตอบ “ป้ายไทยแลนด์แดนกะลา” ของน้อง ๆ สวนกุหลาบ คือคำถามสุดท้าย ประเทศไทยพร้อมเข้าสู่ยุค 4.0 แล้วหรือยัง? (คลิป), เผยแพร่เมื่อ 13 ตุลาคม 2560 เวลา 05:00:25 น., (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560).

³⁵ <http://www.tnews.co.th/contents/377782>, “ศิษย์เก่าจตุรมิตร” ชัดเด็ด เกรียนถือป้าย “ไทยแลนด์แดนกะลา” ใครสร้างที่ให้เรียนจนมีวันนี้ ดูถูกประเทศไม่พอ..ยังเหยียบย่ำสถาบันอีกด้วย?!! , เผยแพร่เมื่อ 12 ตุลาคม 2560 เวลา 10:04:24 น., (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560)

³⁶ https://www.facebook.com/pg/thematterco/posts/?ref=page_internal , ข้อมูลพร้อมคลิปสัมภาษณ์เด็กวัยรุ่นบางส่วนในกรณีป้าย “ไทยแลนด์แดนกะลา” เผยแพร่เมื่อ 17 พฤศจิกายน เวลา 16:00 น., (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560).

³⁷ Netiwitntw, Facebook, อ่างแล้ว, เผยแพร่เมื่อ 12 พฤศจิกายน เวลา 13:45 น. (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560).

จากพฤติกรรมการแสดงออกอย่างเสรีภาพของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ที่ได้แสดงตัวอย่างไปทั้งหมดในช่วงต้นนั้น ถือเป็นสิ่งที่สังคมไทยควรจะต้องกลับมาทบทวนพิจารณาว่า จะต้องเปิดพื้นที่เสรีภาพทางความคิดให้กับเด็กและเยาวชนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด หรือเรื่องบางเรื่องยังไม่ใช่ว่าพื้นที่ของเด็กและเยาวชนในการแสดงออกทางความคิดเห็น แต่ทว่าหากสังคมไทยจะก้าวเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างแท้จริง การเปิดเสรีภาพทางความคิดให้กับประชาชน รวมถึงเด็กและเยาวชน ก็คงไม่ใช่จะเป็นเรื่องที่แปลกประหลาดอะไรไปจากสังคมโลก เพราะฉะนั้น สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัย จึงให้ความสำคัญไปที่เด็กและเยาวชนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งถือเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยสำหรับเยาวชนบางคน บางกลุ่ม บางโรงเรียน อาจจะมีการต้องการในเรื่องของ อิสระเสรีและความเสมอภาค อย่างเปิดกว้างในทุกๆ ด้าน และในทางกลับกันเยาวชนที่คิดแตกต่าง อาจจะไม่ได้อุดหนุนเสรีภาพที่ไปไกลเกินกว่า กิจกรรมที่ได้กระทำอยู่ในทุกๆ ทั้งในเรื่องส่วนตัว และเรื่องเรียน กล่าวคือ มีความพึงพอใจกับสิ่งที่เป็นอยู่ในระบบสังคมไทยในปัจจุบัน ที่ผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ จัดระบบหรือวางแผนจัดการให้เป็นอย่างไร ก็พร้อมที่จะปฏิบัติตามอย่างนั้น นัยยะในที่นี้ก็คือ เด็กและเยาวชนก็ย่อมจะแบ่งเป็นสองกลุ่มความคิด ดังนั้นแล้ว **ผู้วิจัยจึงเกิดข้อคำถามที่ว่า** การเรียกร้องอิสระเสรีภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น ในทัศนะของเด็กและเยาวชนมีความคิดเห็นอย่างไร รู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ข้อเรียกร้องเรื่องอิสระเสรีและความเสมอภาค ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองตั้งแต่กรณีของผู้ใหญ่ที่เรียกร้องเสรีภาพทางการเมืองการปกครอง, การถูกกลั่นแกล้งเสรีภาพของสื่อมวลชน ลงมากระทั่งในกรณีของเด็กและเยาวชนที่เรียกร้องเสรีภาพทางความคิดเห็น ตลอดจนการแสดงออกในเรื่องต่างๆ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้จำเพาะเจาะจงที่จะดำเนินการศึกษานั้น คือ “โรงเรียนมัธยมศึกษาในรูปแบบของการศึกษาทางเลือก” ด้วยเหตุผลที่อธิบายไว้ทั้งหมดก่อนหน้านี้ที่ว่า “อิสระเสรีและความเสมอภาค เป็นหลักการที่สำคัญ หรือถือเป็นหัวใจของการศึกษาทางเลือก”

หากจะกล่าวถึงแนวความคิดของนักปรัชญาผู้ซึ่งให้ความสนใจต่อการศึกษาเป็นพิเศษ และความคิดของเขามีอิทธิพลอย่างมากต่อวงการศึกษามากมายใหม่ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอื่นๆ ทั่วโลก เขาผู้นั้นก็คือ จอห์น ดิวอี้(John Dewey) นักปรัชญาชาวอเมริกัน ซึ่งแม้กระทั่งในวงการการศึกษาของประเทศไทย ชื่อของดิวอี้ก็เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดของ ดิวอี้ ที่มีอิทธิพลโดยตรงกับการศึกษาทางเลือก ซึ่งเน้นอิสระเสรีของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเป็นแนวคิดแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง(Student-centered learning หรือ Child-centered learning) เป็นวิธีการที่ช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้จากการกระทำ หรือ Learning by Doing หรือเป็นการจัดการศึกษาแบบก้าวหน้า(Progressive education)³⁸ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของไทย โดยได้มีการนำแนวคิดมากำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

³⁸ John Dewey, Experience and Education, New York: Collier Books, 1963, p.19-23.

มาตรา 22³⁹ กล่าวไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และตามศักยภาพของตน” นอกจากนี้แล้ว ดิวอี้ยังมีการเขียนเกี่ยวกับบทบาททางการศึกษาที่เชื่อมโยงกับประชาธิปไตยเรื่อง “Democracy and Education”⁴⁰ โดยให้ความสำคัญไปที่เรื่องของการศึกษากับผู้เรียน ซึ่งถือเป็นเมล็ดพันธุ์ที่จะต้องเติบโตไปเป็นพลเมืองที่ดีในระบบประชาธิปไตย ซึ่งความสำเร็จของประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้นั้น ขึ้นอยู่กับการดำรงอยู่ของพลเมืองที่มีการศึกษา มีวุฒิภาวะ มีจิตใจที่ใฝ่ต่อกิจของสาธารณะ และมีการเรียนรู้อย่างเข้มแข็งเท่านั้น โดยเขาได้เปรียบเทียบว่าการเรียนรู้ที่ดี จะเกิดขึ้นได้นั้น ให้เปรียบโรงเรียนเหมือนกับธรรมชาติ สิ่งซึ่งเป็นสื่อกลางระหว่างความคาดหวังของสังคมกับผู้เรียน ไม่ใช่การเรียนแบบท่องจำ หรือการบอกกล่าวของครูเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้กับธรรมชาติ ชุมชน และสังคมที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ และ “วิถีแห่งสติปัญญา” จะนำมาซึ่งการมีชีวิตแบบประชาธิปไตย และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งทั้งหมดทั้งสิ้นของแกนหลักของแนวคิดก็คือ การสร้างพลเมืองที่ดีในสังคมนั้น จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษา และเริ่มต้นให้ความสำคัญในการพัฒนาคนตั้งแต่ในระดับโรงเรียนโดยมุ่งเน้นไปที่เด็กและเยาวชนเป็นหลัก โดยผู้วิจัยจะขออธิบายรายละเอียดปรัชญาและแนวคิดทั้งหมดของจอห์น ดิวอี้(John Dewey) ไว้ในบทที่ 2 ของการทบทวนวรรณกรรม

ในลำดับต่อไปผู้วิจัยขออธิบายถึงรายละเอียด ของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้จำเพาะเจาะจง คือ “โรงเรียนมัธยมศึกษาในรูปแบบของการศึกษาทางเลือก” ซึ่งแนวทางของการศึกษาทางเลือกในประเทศไทยสามารถจำแนกออกเป็นทั้งหมด 7 กลุ่มด้วยกัน⁴¹ คือ การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัว หรือโฮมสคูล, อิงกับระบบโรงเรียน, สายครูภูมิปัญญา, สายศาสนาและวิถีปฏิบัติธรรม, สถาบันนอกระบบ, กลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม และผ่านสื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ให้ความสำคัญไปที่เรื่องอิสระและความเสมอภาคในการจัดการศึกษาทางเลือกผ่านรูปแบบของ “โรงเรียนทางเลือก” และสำหรับประเทศไทยนั้น โรงเรียนทางเลือกในปัจจุบันยังถือว่ามีอยู่จำนวนน้อย เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับจำนวนโรงเรียนทั้งระบบที่จัดการศึกษาขึ้นในประเทศไทย ดังนั้นแล้ว ผู้วิจัยจึงได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยแบบเจาะจงจำนวน 2 โรงเรียนทางเลือก ที่มีแนวทางของการศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบโรงเรียน คือ “โรงเรียนมัธยมมิชชั่นพัฒนา” อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ ซึ่งเป็น

³⁹ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, อ้างแล้ว, หน้า7.

⁴⁰ John Dewey, Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education, New York: The Macmillan Company, 1916.

⁴¹ สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ, การศึกษาทางเลือก: โลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), 57-58.

โรงเรียนเทียบเท่าเอกชนที่มีการบริหารจัดการด้วยตัวเอง แต่มีหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากโรงเรียนตามแนวกระแสหลักทั่วไป โดยโรงเรียนมีชัยพัฒนา เป็นโรงเรียนทางเลือก ในเครือของมูลนิธิมิชชั่น วีระไวทยะ และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ซึ่งได้เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์ “ในการสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เป็นคนดี มีวินัย มีความซื่อสัตย์ มีจิตสาธารณะ สามารถคิดนอกกรอบและค้นคว้าหาคำตอบ พร้อมทั้งจะเป็นผู้ประกอบการ เกษตรและธุรกิจเพื่อสังคม และเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในอนาคต”⁴²

สำหรับพื้นที่ศึกษาวิจัยโรงเรียนที่สอง คือ โรงเรียนคุณธรรม ของมูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยเกิดจากพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช(รัชกาลที่ 9) พระราชทานให้กับองคมนตรีจัดตั้ง “กองทุนการศึกษา” ซึ่งได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ในการจัดตั้งมูลนิธิยุวสถิรคุณนี้ขึ้นมา โดยโรงเรียนคุณธรรม จะเป็นการศึกษาทางเลือกที่ยังคงอิงกับระบบโรงเรียนเหมือนกันกับโรงเรียนมีชัยพัฒนา แต่จะแตกต่างกันที่ไม่ได้มีการจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นมาเอง แต่ใช้วิธีการจัดโครงการความเป็นโรงเรียนคุณธรรมให้กับแต่ละโรงเรียนทั่วภูมิภาคของประเทศ โดยในที่นี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกโครงการโรงเรียนคุณธรรมของ “โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม” อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร ด้วยเหตุผลเพราะว่า เป็นโรงเรียนต้นแบบของโครงการโรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ที่ดำเนินจนประสบผลสำเร็จเป็นโรงเรียนแรก และกลายเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบคุณธรรม จริยธรรม เป็นแม่ข่ายขยายผลสู่โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง และหลายโรงเรียนทั่วภูมิภาคของประเทศ ภายใต้โครงการ “บางมูลนากโมเดล”(Model Virtue Development Learning Center-Bangmunnak Model 2010-2012)⁴³

โรงเรียนทางเลือกทั้งสองแห่งที่ผู้วิจัยจะลงพื้นที่ในการศึกษานั้น จัดเป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาแบบก้าวหน้า(Progressive education) ทั้งสองแห่ง กล่าวคือ เน้นระบบการเรียนรู้ การสอนบนฐานคิดของความมีอิสระเสรีภาพ โดยสิ่งซึ่งมีความเหมือนกันของทั้งสองโรงเรียน คือ โรงเรียนมีเป้าหมายเพื่อสร้างคนดี กล่าวคือ ไม่ได้มีความต้องการที่จะสร้างเด็กให้เก่งเพื่อแข่งขันในระบบสังคม แต่เป้าหมายหลักคือการสร้าง คนดี นำหน้า คนเก่ง หรือ การจะเป็นคนเก่งที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีความดีงาม ควบคู่กันไป และคำถามในการวิจัย ก็คือ อิสระเสรีและความเสมอภาคในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือกทั้งสองโรงเรียน อาจจะดูคล้ายกัน หรือเหมือนกันกับที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวเรียกร้องอิสรเสรีภาพ และความเสมอภาคในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่ก็คงย่อมที่จะมีความไม่เหมือนกันเลยทั้งหมดทีเดียว ดังที่ได้ยกตัวอย่างมาก่อนหน้านี้แล้ว เช่น การเรียกร้องเสรีภาพของสื่อในการแสดงความคิดเห็น การเรียกร้อง

⁴² <http://mechaipattana.ac.th>, ข้อมูลโรงเรียน, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=yLH3USYofR0>, ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, คลิปวิดีโอรายการ “สร้างชาติโปร่งใส สร้างไทยซื่อตรง”, เผยแพร่เมื่อ 21 ก.ย. 2015, ความยาวรายการ 48:30 นาที, (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2560).

อิสระเสรีและความเสมอภาคทางการเมือง เป็นต้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องหาข้อค้นพบสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ต่อไปว่า แนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค ที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือกทั้งสองโรงเรียนนี้มีลักษณะอย่างไรบ้าง มีความแตกต่างกันหรือไม่จากทั้งสองโรงเรียน, รวมถึงผู้วิจัยจะต้องหาคำตอบว่า แรงแกระเพื่อมทางการเมืองมีผลต่อแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือกหรือไม่ และโรงเรียนทางเลือกจะจัดการกับการเจริญเติบโตของแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคในการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันของสังคมกระแสหลักอย่างไร โดยที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จึงเป็นที่มาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย ที่จะต้องดำเนินการศึกษา ค้นคว้า และลงพื้นที่ เพื่อหาข้อค้นพบ และคำตอบในการวิจัยครั้งนี้ในลำดับต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค ที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือก ศึกษาในกรณีของโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ
2. เพื่อศึกษาถึงแรงแกระเพื่อมทางการเมืองที่มีผลต่อแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก ตลอดจนเพื่อทราบถึงแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือกต่อการเจริญเติบโตของแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคในการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน

1.3 ปัญหาในการศึกษา

การเกิดขึ้นของโรงเรียนทางเลือกซึ่งมีการจัดการศึกษาที่หลากหลาย โดยสร้างความแตกต่างของนวัตกรรมทางการศึกษา บนพื้นฐานของความเป็นอิสระในการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ในรูปแบบที่แตกต่างจากโรงเรียนกระแสหลักนั้น ได้นำแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคไปประยุกต์ใช้ต่อการจัดระบบการศึกษาทั้งในโครงสร้างหลักสูตร รวมถึงตัวผู้เรียนอย่างไรบ้าง และการเจริญเติบโตของแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคในการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมกระแสหลัก น่าจะส่งผลกระทบให้เกิดการจัดการ หรือการปรับตัวของโลกเรียนทางเลือกไม่มากนักน้อย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาถึงอิทธิพลของแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค ผ่านทางปรัชญาการศึกษา ของจอห์น ดิวอี้(John Dewey) โดยเนื้อหาหลักจะยึดจากหนังสือ 2 เล่ม คือ ประสบการณ์และการศึกษา(Experience and Education) ที่จะอธิบายถึงเรื่องของปรัชญาประสบการณ์นิยม และจากหนังสือประชาธิปไตยและการศึกษา(Democracy and Education) โดย

เนื้อหาของหนังสือ จะเป็นการอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดทางการศึกษาของดิวี่ ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียน สู่แนวความคิดทางประชาธิปไตย กล่าวคือ เนื้อหาของหนังสือทั้ง 2 เล่มนี้ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดของการศึกษาทางเลือก และแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค และเพื่อที่จะนำหลักปรัชญาดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันหรือไม่ ตลอดจนการวิเคราะห์ถึงเรื่องแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคที่ถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย ว่าการศึกษาแบบโรงเรียนทางเลือกที่หลักสูตรการเรียนการสอนเน้นความมีอิสระของผู้เรียน จะสามารถส่งผลต่อแนวความคิด หรือแนวการปฏิบัติของผู้เรียน สู่การเป็นพลเมืองที่ดีทางประชาธิปไตยได้มากน้อยขนาดไหน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยใช้พื้นที่กรณีศึกษาจากโรงเรียนทางเลือก 2 แห่ง คือ โรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม ของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ซึ่งโรงเรียนคุณธรรมจะเป็นตามลักษณะของโครงการคุณธรรม ที่เข้าไปดำเนินการในหลายโรงเรียนกระแสหลัก ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ดังนั้นแล้วขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาวิจัยของโรงเรียนคุณธรรม จะขออธิบายไว้ในบทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา ในส่วนของประชากรที่ใช้ในการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง

3. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) ที่เป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพในสภาพธรรมชาติ(Naturalistic approach)⁴⁴ ผู้วิจัยจะไม่มีภาระระบุจำนวน และตัวผู้ให้สัมภาษณ์อย่างจำเพาะเจาะจง แต่จะเป็นการลงไปวิจัยในภาคสนาม(Field) เพื่อพบกับผู้ก่อตั้งโรงเรียน, ผู้บริหารโรงเรียน, ผู้สอน และผู้ปกครอง โดยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth interview) และการอภิปรายแบบกลุ่มย่อย(Focus group discussion)

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

แรงกระเพื่อมทางการเมือง หมายถึง ผลกระทบทางการเมืองที่เกิดมาจากการเจริญเติบโตของแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคในการตื่นตัวทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะ

⁴⁴ นิศา ชูโต และคณะ, เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนานักวิจัยเฉพาะทาง หัวข้อ “การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้านสังคมศาสตร์”, วันที่ 19-21 ตุลาคม 2548, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), 11.

อย่างยิ่ง การเคลื่อนไหวของเด็กและเยาวชนในการเรียกร้องเสรีภาพทางความคิดเห็น ตลอดจนการแสดงออกในเรื่องต่างๆ

โรงเรียนทางเลือก หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการศึกษาทางเลือก ซึ่งแนวคิดของโรงเรียนทางเลือกเป็นสิ่งที่ผูกติดกับแนวคิดของการศึกษาทางเลือก โดยให้ความสำคัญว่า การศึกษานั้นไม่ใช่จะเป็นเพียงแต่เครื่องมือในการเรียนรู้ของผู้เรียน หากแต่การศึกษานั้นควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ โดยการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง และมีจิตสาธารณะ รวมถึงการสร้างคนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง และการจัดการเรียนการสอนจะต้องเป็นไปอย่างอิสระ และให้ความสำคัญไปที่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสำหรับกรณีศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ โรงเรียนมิชชั่นพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ

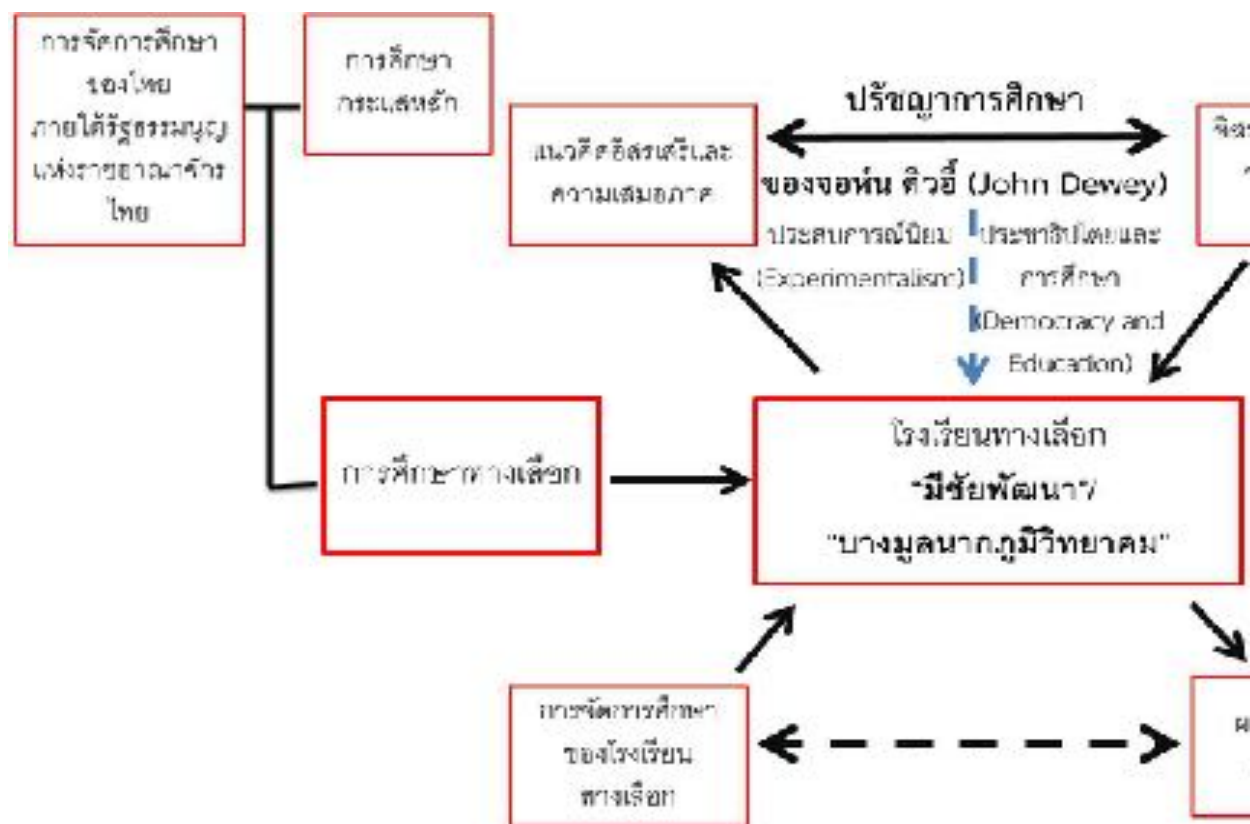
โรงเรียนมิชชั่นพัฒนา หมายถึง โรงเรียนทางเลือกที่เป็นโรงเรียนเอกชน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยมีการบริหารจัดการด้วยตนเอง ในรูปแบบการศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบรัฐ แต่มีการบริหารหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างอิสระตามแนวทางของการศึกษาทางเลือก มีโครงการกิจกรรมต่างๆ เพิ่มเติม แปลกใหม่ไปจากโรงเรียนในกระแสหลักทั่วไป แต่เรื่องวิชาการยังคงอิงกับหลักสูตรแกนกลางของรัฐบาล ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลสายสามัญตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งไม่ได้มีการจัดการศึกษาแบบทางเลือก แต่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจาก โรงเรียนบางมูลนากฯ มีการจัดโครงการพิเศษที่แตกต่างจากจากโรงเรียนมัธยมสายสามัญทั่วไป คือ โครงการโรงเรียนคุณธรรม ซึ่งอยู่ภายใต้มูลนิธิยุวสถิรคุณ และโรงเรียนบางมูลนากฯ ได้กลายเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบคุณธรรมจริยธรรม ให้กับทั้งโรงเรียนต่างๆ และโรงพยาบาลในพื้นที่ใกล้เคียง และทั่วภูมิภาคของประเทศภายใต้โครงการ “บางมูลนากโมเดล”

1.6 วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน คือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาวิจัยภาคทฤษฎีจากการค้นคว้าเอกสาร และส่วนที่สองเป็นการศึกษาวิจัยภาคปฏิบัติโดยการลงพื้นที่ภาคสนามสำหรับกรณีศึกษาโรงเรียนทางเลือกทั้ง 2 แห่ง โดยวิธีวิจัยด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth interview) และการอภิปรายแบบกลุ่มย่อย(Focus group discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) จากทั้ง 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนมัธยมมิชชั่นพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม ของมูลนิธิยุวสถิรคุณ

1.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค ที่มีปรากฏผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือก ในกรณีของโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม ของมูลนิธิยุวสถิรคุณ
2. ทำให้ทราบถึงแรงกระเพื่อมทางการเมืองที่มีผลต่อแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก ตลอดจนทราบถึงแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือกต่อการเจริญเติบโตของแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคในการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน
3. ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถที่จะนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ถึงมโนทัศน์เรื่องอิสระเสรีและความเสมอภาคกับการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมหลักในสังคมไทย และเพื่อที่จะนำบทวิเคราะห์ที่ได้โดยรวมทั้งหมด สรุปเป็นแนวทางต่อองค์กรภาครัฐ ว่าแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค สามารถที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมเสรีประชาธิปไตยได้อย่างไรบ้าง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่อง แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก : กรณีศึกษาโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ผู้วิจัยได้พยายามที่จะรวบรวมรายละเอียดของข้อมูล และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหัวข้อของงานวิจัยชิ้นนี้ให้ได้มากที่สุด โดยมีรายละเอียดของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการศึกษาทางเลือก และโรงเรียนทางเลือก
2. แนวคิดปรัชญาทางการศึกษา ปรัชญาประสบการณ์นิยมของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey)
3. ข้อมูลโรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
4. ข้อมูลโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องการศึกษาทางเลือก และโรงเรียนทางเลือก

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในปัจจุบันการพัฒนาของโลกตั้งอยู่บนรากฐานของสังคมแห่งการเรียนรู้(Knowledge Society) และเป็นไปยิ่งเสรีโดยไร้ขอบเขตจำกัด ดังนั้นแล้ว ระบบการศึกษาของไทยจึงเปิดรับให้กับ หลักสูตรการศึกษาแนวใหม่ที่ไม่ได้จำกัดเพียงรูปแบบที่รัฐกำหนดเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น หากแต่ยังมีอีกหนึ่งรูปแบบทางการศึกษาที่กำลังเป็นที่สนใจในปัจจุบัน ซึ่งนั่นก็คือ “การศึกษาทางเลือก” สิ่งซึ่งเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง และผู้เรียนที่มีอย่างหลากหลายและเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในทางการศึกษาของผู้เรียน และสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ จะให้ความสำคัญไปที่แนวทางของการศึกษาทางเลือกผ่านรูปแบบของ “โรงเรียนทางเลือก” โดยผู้วิจัยจะขออธิบายรายละเอียดของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางเลือก และโรงเรียนทางเลือก ดังต่อไปนี้

2.1.1 แนวคิดเรื่องการศึกษาทางเลือก

ความหมายของการศึกษาทางเลือก

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และคณะ(2545)⁴⁵ ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาทางเลือกไว้ว่าเท่าที่ผ่านมายังไม่มีการสังเคราะห์ปรัชญาของการศึกษาทางเลือกอย่างเป็นทางการ เพราะว่า ความคิดเรื่องการศึกษาทางเลือกเพิ่งก่อตัวมาได้ไม่นาน โดยที่แต่ละสำนักจะนำเสนอแนวความคิดของตนมากกว่าการสร้างปรัชญาพื้นฐานร่วมกัน ทั้งนี้ในงานวิจัยได้มีการสรุป 2 หลักการใหญ่ของขบวนการการศึกษาทางเลือกได้แก่

1) ความหลากหลาย กล่าวคือ ความหลากหลายเป็นหัวใจของระบบธรรมชาติ มนุษย์เป็นหน่วยหนึ่งของธรรมชาติย่อมมีภาวะที่หลากหลาย ดังนั้น การจัดการศึกษาให้มนุษย์จึงต้องทำให้สอดคล้องกับภาวะที่หลากหลายของมนุษย์ ทั้งนี้ระบบการศึกษาควรสร้างทางเลือกให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้รับโอกาส ในการเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับตนได้อย่างเสรี

2) การให้ความสำคัญกับมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีปัญญาและหัวใจมีหน้าที่ในการค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ในตัวแล้วนำมาทำประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ดังนั้น ระบบการศึกษาจึงต้องแสดงคุณค่าของมนุษย์และพัฒนามนุษย์ให้มีวุฒิภาวะที่สูงยิ่งขึ้นไป

สำหรับสุชาดา จักรพิสูทธิ และคณะ(2548)⁴⁶ ได้ทำการศึกษาโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาทางเลือก: ฐานข้อมูลและการวิเคราะห์ โดยให้ความหมายการศึกษาทางเลือกของแต่ละภูมิภาคไว้ โดยไม่ได้ทำการสังเคราะห์ให้เหลือเพียงนิยามเดียว เพราะว่า ต้องการคงความแตกต่างไว้เพื่อสะท้อนถึงเงื่อนไขทางวัฒนธรรมและปัญหาของแต่ละภูมิภาคไว้ ดังนี้

1) ภาคเหนือ: การศึกษาทางเลือก คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม และมีความหลากหลายสอดคล้องกับภูมิปัญญาแต่ละท้องถิ่นนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จของบุคคลและชุมชน

2) ภาคกลาง: การศึกษาทางเลือก คือ ทางออกจากวิกฤตเดิม เป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนความหลากหลายและชีวิตจริง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ

3) ภาคอีสาน: การศึกษาทางเลือก คือ การศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เป็นการเรียนรู้เพื่อศักยภาพของมนุษย์และเป็นปฏิบัติการเชิงวิถีชีวิตชุมชน

4) ภาคใต้: การศึกษาทางเลือก คือ การศึกษาที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่เป็นจริง และนำความสุขสู่ชุมชนบนพื้นฐานวิถีไทย

⁴⁵ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และคณะ, งานวิจัยเรื่อง การศึกษาไทยทางเลือกในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2545), 1-8.

⁴⁶ สุชาดา จักรพิสูทธิ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า60.

5) กลุ่มคณะภาค: การศึกษาทางเลือก คือ การเปิดทางเลือกทั้งผู้เรียนผู้สอน โดยเกิดจากการปฏิบัติจริงและนำไปสู่การดำรงชีวิตที่มีพัฒนาการซึ่งอาศัยการสร้างทักษะให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สังคม ชุมชน และทรัพยากร

นอกจากนี้ในงานวิจัยของสุชาดา จักรพิสุทธิและคณะ ยังได้นำเสนอความแตกต่างของการศึกษาทางเลือกกับการศึกษาในระบบทางการ ซึ่งสามารถสื่อถึงนิยามความหมายของการศึกษาทางเลือกได้ว่าการศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และสังคมของผู้ที่เรียน มีกระบวนการเรียนรู้หรือเป็นการเรียนรู้ที่มีกระบวนการถ่ายทอด มุ่งองค์ความรู้ และมีความต่อเนื่อง โดยเป็นการจัดการและกระบวนการที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือชุมชน และมีเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบเอาปัญหาเป็นตัวตั้ง หรือ ชุมชนเป็นตัวตั้ง (Problem base / Community base) นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้ที่อยู่นอกระบบการศึกษาที่เป็นทางการ ไม่อิงกับหลักสูตรที่เป็นทางการของรัฐ โดยเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ (interactive) ระหว่างผู้เรียน รวมถึงเป็นการศึกษาที่มีเจตนาของการเรียนรู้หรือเป้าหมาย คือ ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต, พัฒนาศักยภาพตัวตน, โลกทัศน์, ความรู้ และด้านสังคมชุมชน

ในส่วนของ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย(กศน.)⁴⁷ ได้ให้ความหมายของการศึกษาทางเลือกไว้ว่า การศึกษาทางเลือก(Alternative Education) หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียน ในระบบการศึกษาตามปกติ ซึ่งมีเหตุผลมาจากพื้นฐานของบุคคลตามปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาและการเรียนรู้ หรือตามปรัชญาความเชื่อทางการเมือง ปรัชญาความเชื่อทางศาสนาและความศรัทธา หรือเป็นการสนองความต้องการส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะมิใช่การจัดการศึกษาที่จัด ให้กับบุคคลทั่วไป หรือแม้กระทั่งการตอบสนองของบุคคลที่จะปฏิเสธระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียนในการศึกษาระบบปกติ โดยได้ยกตัวอย่างของการศึกษาทางเลือกในปัจจุบันไว้ดังนี้ คือ โรงเรียนวิถีธรรมชาติ, การสอนแบบ Home-based learning หรือ Home-school เป็นต้น ซึ่งมีจุดเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหาหลักสูตร การจัดบรรยากาศให้เข้ากับวิถีของชุมชน และความเชื่อเป็นหลัก โดยการศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบทั่วไป การศึกษาทางเลือกจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ

รูปแบบของการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย

⁴⁷ http://www.wt.ac.th/~technology/content/14_31_40.pdf , การศึกษาทางเลือก(Alternative Education), เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.: คัมภีร์ กศน., หน้า31-32.

สุชาติ จักรพิสุติ และคณะ (2548)⁴⁸ ได้ศึกษาและวิจัยรูปแบบการศึกษาทางเลือก ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1) การเรียนที่บ้าน(Home School) คือ การจัดการศึกษาทางเลือกจัดโดยครอบครัว โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองจัดขึ้น ซึ่งครอบคลุมทั้งแบบครอบครัวเดี่ยวหรือกลุ่มครอบครัว หรือเครือข่ายครอบครัว เป็นการจัดการเรียนรู้ให้แก่บุตรหลานของตนเอง ซึ่งรูปแบบอาจมีความแตกต่างกันไปตามความสนใจของแต่ละครอบครัว ก็เพื่อที่จะให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติ และพัฒนาการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

2) อิงกับระบบรัฐ คือ การจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบที่จัดหลักสูตร หรือกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากโรงเรียนตามแนวกระแสหลักทั่วไป โดยเป็นการบูรณาการแนวการศึกษาทางเลือกเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นโดยเน้นการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้แบบทดลองปฏิบัติ หรือเรียนรู้เชิงประสบการณ์นอกตำราเรียน และส่งเสริมศักยภาพตามความแตกต่างของผู้เรียน เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เป็นต้น

3) สายครูภูมิปัญญา คือ การศึกษาเพื่อการถ่ายทอดสืบสานภูมิปัญญาของพ่อครูแม่ครู ปราชญ์ชาวบ้านที่สังกัดกลุ่มหรือเครือข่าย โดยกระบวนการเรียนรู้จะเน้นที่ การถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ชนรุ่นหลัง ทั้งแบบเสียค่าใช้จ่าย และไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น ศิลปะการช่าง การแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพร การอ่านเขียนตัวอักษรโบราณ นาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อก่อให้เกิดความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรารถนาที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น

4) สายศาสนธรรม คือ การศึกษาทางเลือกที่ยึดหลักเนื้อหาพุทธธรรมและการพัฒนาโลกภายในตัวตนไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้แก่สมาชิก จะเน้นไปที่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติสมาธิและการปฏิบัติธรรมในแนวทางๆ ซึ่งมีความหลากหลายไปตามวิถีความเชื่อของแต่ละสำนัก มีความสอดคล้องกับจุดเน้นตามคำสอนของศาสนา โดยการจัดการศึกษานี้จะจัดให้แก่นักบวชในศาสนา/นิกายของตน และฆราวาสหรือประชาชนผู้สนใจ

5) สถาบันนอกระบบรัฐ คือ การศึกษานอกระบบที่จัดให้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะของตน ส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยองค์กรพัฒนาเอกชนหรือเครือข่าย ไม่อิงกับหลักสูตรรัฐ โดยลักษณะของการจัดกระบวนการเรียนรู้จะเป็น 2 ลักษณะ คือ สถาบันเป็นผู้เอื้ออำนวย และสถาบันเป็นผู้จัดการเรียนรู้เอง เช่น มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เสริมสิกขาลัย สถาบันเรียนรู้ขององค์กรพัฒนาเอกชน(NGOs) เป็นต้น

6) กลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม คือ การศึกษากระบวนการเรียนรู้แบบชาวบ้านที่เป็นแบบปฏิบัตินิยม ซึ่งเป็นภาคการเรียนรู้ที่กว้างขวางหลากหลายที่สุด ทั้งกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมออมทรัพย์

⁴⁸ สุชาติ จักรพิสุติ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า57-58.

การเกษตร การแพทย์พื้นบ้าน และการพัฒนาอาชีพ การสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนามัยและสาธารณสุข การดูแลเด็กและเยาวชน การฟื้นฟูผู้ป่วยเอดส์ การป้องกันยาเสพติด การจัดการชุมชน เป็นต้น

7) ผ่านสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีระบบสื่อสารมวลชนประเภท สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสมัยใหม่อย่างเว็บไซต์ รวมถึงห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และจากแหล่งเรียนรู้ ต่างๆที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้ ประภาภรณ์ นิยม(2553)⁴⁹ ได้จัดแบ่งประเภทของการศึกษาทางเลือก ตาม วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาเรียนรู้ ออกเป็นทั้งหมด 4 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

- 1) การจัดการศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน เช่น กลุ่ม Home School
- 2) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบ แต่มีเป้าหมายและกระบวนการเรียนรู้ที่ต่างออกไปเช่น โรงเรียนทางเลือก
- 3) กลุ่มศึกษาตามอัธยาศัยอื่นๆ ที่เน้นบริบทท้องถิ่น และการจัดการ การเรียนรู้เฉพาะเรื่อง
- 4) กลุ่มอุดมศึกษาทางเลือกที่เน้นหลักสูตรพิเศษ ทั้งในระดับปริญญาตรีและโท เช่น อาศรมศิลป์ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา

2.1.2 แนวคิดเรื่องโรงเรียนทางเลือก

ความหมายของโรงเรียนทางเลือก

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย(TDRI)(2554)⁵⁰ ได้ให้ข้อสรุปว่า โรงเรียนทางเลือก คือ โรงเรียนที่นำเสนอแนวทางการศึกษาที่มีคุณภาพและหลากหลายแก่สังคม ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน ทางเลือกต่างเน้นย้ำถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาเรียนรู้เพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นวัตกรรม การศึกษาสามารถเป็น แบบอย่างที่ดีของการเรียนการสอนแบบบูรณาการและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนหลายแห่งสะท้อนถึงความสำคัญของความเป็นอิสระที่มาพร้อมกับความ รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

⁴⁹ ประภาภรณ์ นิยม, แนวทางการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาด้วยการศึกษาทางเลือก, การนำเสนอต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการสภาการศึกษาด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาทางเลือกครั้งที่ 3/2553(24 พฤศจิกายน 2553), 2553.

⁵⁰ ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 3.

รัชนี้ ธงไชย(2553)⁵¹ ได้ให้ความหมายของโรงเรียนทางเลือกว่า หมายถึง สถานศึกษาที่มีสภาพเป็นโรงเรียนตามที่มีกฎหมายรองรับแต่ละประเภท โดยพิจารณาจากการที่โรงเรียนเหล่านั้นมีการจัดการศึกษาภายใต้ปรัชญาหรือจุดมุ่งหมายของตน มีสาระและกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะที่แตกต่างจากโรงเรียนในกระแสหลักทั่วไป แต่ทั้งนี้ โรงเรียนทางเลือกเหล่านี้ก็ยังมี การจัดการศึกษาภายใต้หลักสูตรและการควบคุมเข้มงวดของรัฐหรืออาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนทางเลือกเป็นกลุ่มการจัดการศึกษาตามแนวคิดใหม่ที่ปฏิเสธการจัดการศึกษาในระบบที่เป็นรูปแบบเดียวของรัฐโดยใช้หลักสูตรเหมือนกัน มีวิธีสอนแบบเดียวกัน วัดและประเมินผลด้วยระเบียบวิธีการเดียวกัน

โรงเรียนทางเลือก⁵² คือ โรงเรียนที่มีแนวทางการเรียนการสอนต่างจากโรงเรียนหรือการศึกษากระแสหลัก โดยโรงเรียนทางเลือกเป็นโรงเรียนที่มีกฎหมายรองรับและจัดการศึกษาที่อิงกับระบบของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนทางเลือกจดทะเบียนจัดตั้งเป็นโรงเรียนในสังกัดหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) หรือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และเนื่องจากนิยามของโรงเรียนทางเลือกค่อนข้างกว้าง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วโรงเรียนทางเลือกจะหมายถึงโรงเรียนที่มีแนวการสอนในแบบเฉพาะตัวที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนบางอย่างสำหรับเด็กเฉพาะกลุ่ม ซึ่งโรงเรียนทางเลือกบางโรงเรียนจะมีแนวการสอนแบบเดียว หรือโรงเรียนทางเลือกบางโรงเรียนจะมีแนวการสอนแบบผสมผสาน

นอกจากนี้ ได้มีการระบุไว้ในงานวิจัยของ พนายุทธ เซยบาล(2550) ว่า โรงเรียนทางเลือก คือ โรงเรียนที่ดำเนินงานโดยเอกชน มีการรับหลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ แต่มีอิสระในการจัดทำเนื้อหาวิธีการสอน และตำราเรียน โดยมีปรัชญาการเรียนรู้และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ไปในระบบอย่างชัดเจน

ประเภทของโรงเรียนทางเลือก

การจัดแบ่งประเภทของโรงเรียนทางเลือกสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ การจำแนกตามหน่วยงานที่จัดตั้งโรงเรียน และจำแนกตามแนวคิดในการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

⁵¹ รัชนี้ ธงไชย, รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยการศึกษาทางเลือกเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพ เอกสารชุดที่ 1 เรื่อง การศึกษาทางเลือกในสังคมไทย ข้อเสนอยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.), 2553), 71.

⁵² <http://www.rakluke.com/school-zone/11/56/1353>, โรงเรียนทางเลือก โรงเรียนแนวการศึกษาใหม่สำหรับลูกอนุบาล, (สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561).

1) จำแนกตามหน่วยงานที่จัดตั้งโรงเรียน โดยงานวิจัยของ รัชณี ธงไชย(2553) ได้จำแนกประเภทของโรงเรียนทางเลือกไว้ 4 ประเภท ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนของเอกชน และโรงเรียนขององค์กรชุมชน/องค์กรเอกชน

2) จำแนกตามแนวคิดในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(2552 อ้างถึงในรัชณี ธงไชย, 2553) ได้ดำเนินการจัดทำ ทำเนียบรายชื่อโรงเรียนทางเลือกของเอกชน หรือโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน(สช.) โดยพิจารณาจากโรงเรียนที่มีการสร้างสรรค์นวัตกรรม มีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพตามความแตกต่างของผู้เรียน มีการทดลองปฏิบัติและ การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการบูรณาการแนวการศึกษาทางเลือกเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน ทั้งนี้สามารถแสดงทำเนียบรายชื่อโรงเรียนทางเลือกได้ดังนี้

1. แนวคิดซัมเมอร์ฮิลล์ ได้แก่ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก
2. แนวคิดมอนเตสซอรี ได้แก่ โรงเรียนมอนเตสซอรี(ภูเก็ต) โรงเรียนอนุบาลยุวมิตร โรงเรียนสมบุญวิทย โรงเรียนปิติศึกษา (เชียงใหม่) โรงเรียนอนุบาลกรแก้ว
3. แนวคิดวอลดอร์ฟ ได้แก่ โรงเรียนปัญญาทัย โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนแสนสนุกไตรทักษะ
4. แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาล ณ ตรุณ
5. แนวคิด Project Approach ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลธีรานุรักษ์ โรงเรียนวรรณสว่างจิตต์ โรงเรียนวนิษา
6. แนวคิด Constructionism ได้แก่ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนตรุณสิกขาลัย
7. แนวคิดศรีสัทยาไสบาบา ได้แก่ โรงเรียนสัทยาไส
8. แนวคิดพุทธธรรมประยุกต์ ได้แก่ โรงเรียนสยามสามไตร โรงเรียนมินประสาธ โรงเรียนทอสี
9. แนวคิดสันตโตโสภณ ได้แก่ โรงเรียนสัมมาสิกขา
10. แนวคิดแบบบูรณาการ ได้แก่ โรงเรียนรุ่งอรุณ
11. แนวคิด Brain Base Learning ได้แก่ โรงเรียนจิตตเมตต์ (ปฐมวัย) โรงเรียนอนุบาลช้างเผือก
12. แนวคิดพหุปัญญา ได้แก่ โรงเรียนเพลินพัฒนา
13. แนวคิดนิโอฮิวแมนนิสต์ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลยุวภัทร โรงเรียนทอรั และโรงเรียนอมตยกุล

จากการจำแนกตามแนวคิดในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งหมด 13 แนวคิดในข้างต้นนั้น มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ ที่ได้สรุปแนวคิดและปรัชญาการศึกษาที่สำคัญ ของโรงเรียนทางเลือกในประเทศไทยไว้โดยสังเขป ทั้งหมด 6 แนวคิดดังนี้⁵³

1. แนวคิดวอลดอร์ฟ(Waldorf) การศึกษาแบบวอลดอร์ฟคิดค้นโดยรูดอล์ฟ สไตเนอร์ นักปรัชญาชาวออสเตรีย ซึ่งได้ออกแบบหลักสูตรการศึกษาให้กับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในโรงงานยาสูบวอลดอร์ฟ แอสโทเรียในปี 1919 โดยแนวคิดนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยให้มนุษย์บรรลุศักยภาพสูงสุดแห่งตน สร้างตัวตนของแต่ละคน เพื่อเข้าใจในชีวิตของตัวเอง และความสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างสมดุล รวมทั้งเคารพในลักษณะปัจเจกของเด็ก เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้พัฒนาตนเอง ดังนั้น แนวคิดนี้จึงเป็นไปเพื่อการให้การศึกษาแก่เด็กแบบองค์รวม ทั้งหัวสมอง(Head) หัวใจ(Heart) และมือ(Hand) การจัดแผนการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาไปตามช่วงอายุ และสร้างสมดุลระหว่างวิชาการ ศิลปะ และการฝึกฝนด้านการปฏิบัติ

2. แนวคิดมอนเตสซอรี(Montessori) การศึกษาแบบมอนเตสซอรี พัฒนาขึ้นมาโดย มาเรีย มอนเตสซอรี ฐานคิดของแนวคิดนี้ ก็คือ การศึกษาควรเป็นการปลูกฝังให้เด็กได้เจริญเติบโตไปตามความต้องการ ตามธรรมชาติของเขา และสอดคล้องกับพัฒนาการตามช่วงวัย โดยจัดการเรียนการสอนที่ใช้ประโยชน์จากช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยให้มากที่สุด วิธีการหลักของแนวคิดดังกล่าวนี้ คือ การจัดสภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ให้เด็กได้มีอิสระในการเรียนรู้ และทำงานด้วยตนเอง

3. แนวคิดซัมเมอร์ฮิลล์(Summerhill) การศึกษาแบบซัมเมอร์ฮิลล์ เริ่มโดยเอเลี่ยน เดอร์ นีล(A.S. Neil) ชาวอังกฤษ ฐานคิดของแนวคิดนี้ก็คือ เด็กทุกคนเป็นสิ่งมีชีวิตที่ดี และเกิดมาพร้อมกับความฉลาด ดังนั้น การศึกษาจึงต้องให้เสรีภาพกับเด็ก ในการเลือกที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามที่เด็กต้องการ ภายใต้สิทธิและความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นครูหรือนักเรียน การเรียนในโรงเรียนแบบซัมเมอร์ฮิลล์จะไม่มีกฎเกณฑ์ หรือระเบียบคำสั่งที่เคร่งครัด เช่น นักเรียนมีสิทธิที่จะเลือกที่จะเรียนนานเท่าใดก็ได้ หรือเรียนวิชาใดตามที่เด็กสนใจโดยไม่จำกัดช่วงชั้น เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเคารพในการเลือกของเด็ก หรือการเรียนรู้ที่มาจากความต้องการของเด็ก ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด มากกว่าการเรียนด้วยการบังคับหรือความกลัว

4. แนวคิดนีโอ-ฮิวแมนนิสต์(Neo-Humanist) แนวคิดนี้ริเริ่มโดย พี.อาร์.ซาร์การ์ (P.R. Sarkar) ชาวอินเดีย ฐานคิดของแนวคิดนี้ ก็คือ ความเป็นคนที่สมบูรณ์นั้นเกิดจากศักยภาพที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ร่างกาย(Physical) จิตใจ(Mental) ความมีน้ำใจ(Spiritual) และ

⁵³ ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 45-47.

วิชาการ(Acadamic) กระบวนการสำคัญของการศึกษาตามแบบแนวคิดนี้ ก็คือ คลื่นสมองต่ำ เช่น การทำสมาธิหรือเล่นโยคะก่อนเข้าห้องเรียนจะทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของสมองสูงขึ้นมาก การประสานของเซลล์สมอง ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่า เซลล์ประสานประสาทจะขยายตัวได้ดีเมื่อมือกับเท้าของเด็กทำงานมาก ดังนั้น เด็กจึงต้องเรียนและเล่นหรือเคลื่อนไหวไปพร้อมๆ กัน ภาพพจน์ต่อตัวเอง ความรู้สึกที่มีต่อตนเองจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น เด็กที่มีภาพพจน์ต่อตนเองก็จะมีพฤติกรรมดีไปด้วย โดยครูมีบทบาทสำคัญต่อภาพพจน์ที่เด็กมีต่อตนเอง และการให้ความรัก ถ้าความรักของเด็กเต็ม มันย่อมไหลเผื่อแผ่ไปถึงผู้อื่น แต่ถ้าเด็กขาดความรัก ก็จะเรียกร้องจากผู้อื่น

5. แนวคิด Constructionism หรือการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ปัญญา คิดค้นโดยเซมัวร์ เปเปอร์ท(Seymour Papert) แนวคิดนี้มุ่งเน้นให้เด็กสร้างองค์ความรู้แบบลงมือทำ(Learning by Doing) เช่น การทำโครงการ(Project-base learning) โดยเด็กจะมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของตน ตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่สนใจศึกษา วางแผนการศึกษา ค้นคว้าข้อมูล ไปจนถึงวิเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษา ครูจะมีบทบาทในการแนะนำ หรือให้ข้อคิดเห็นแก่เด็กเท่านั้น

6. แนวคิดพุทธธรรมประยุกต์ เป็นการนำหลักสำคัญในศาสนาพุทธมาประยุกต์เข้ากับการเรียนรู้เชิงวิชาการในโรงเรียนอย่างสมดุล และครอบคลุมทั้งกาย จิตใจ และปัญญา ตามแนวพุทธศาสนา เช่น หลักไตรสิกขา เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ความรู้ในการประกอบอาชีพ และที่สำคัญ ก็คือ การศึกษาและปฏิบัติ ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การจัดการเรียนการสอนในการใช้สิ่งแวดล้อม และความเป็นธรรมชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ใหญ่ ผนวกรวมกับการค้นคว้า การประมวลความรู้เข้ากับความคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และบันทึกข้อมูล ข้ออรรถ ข้อธรรมมีความหลากหลายในรูปแบบต่างๆ ที่สื่อถึงคุณค่า และสามารถทำงานชิ้นนั้นๆ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น การแสดงทางโลกต่อผู้เกี่ยวข้องในชีวิตของครู เด็ก และผู้ปกครอง

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดเรื่องการศึกษาทางเลือก และโรงเรียนทางเลือกที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จะพบว่าโรงเรียนทางเลือก ก็คือ หนึ่งในแนวทางที่เป็นรูปธรรมของการศึกษาทางเลือก ซึ่งแนวคิดของโรงเรียนทางเลือกเป็นสิ่งที่ผูกติดกับแนวคิดของการศึกษาทางเลือก โดยให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษา ว่าการศึกษานั้นไม่ใช่จะเป็นเพียงแค่เครื่องมือในการเรียนรู้ของผู้เรียน หากแต่การศึกษานั้นควรเป็นเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ โดยการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง และมีจิตสาธารณะ รวมถึงการสร้างคนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง และการจัดการเรียนการสอนจะต้องเป็นไปอย่างอิสระ และให้ความสำคัญไปที่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ในข้างต้น ได้มีการอธิบายถึงการจัดแบ่งรูปแบบของการศึกษาทางเลือก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ การจัดรูปแบบผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนที่แบ่งออกเป็น 7 ประเภท และกลุ่มที่สอง คือ การจัดรูปแบบตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่แบ่งออกเป็น 4 ประเภทนั้น จะพบว่าสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนทางเลือก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นความสอดคล้องโดยตรงกับรูปแบบของการศึกษาทางเลือกในกลุ่มแรกคือ การศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบรัฐ และกลุ่มที่สอง คือ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบ แต่มีเป้าหมายและกระบวนการเรียนรู้ที่ต่างออกไป โดยกรณีศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ โรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ซึ่งโรงเรียนทางเลือกทั้งสองโรงเรียนดังกล่าว ยังคงเป็นโรงเรียนที่อิงกับระบบรัฐ แต่มีเป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้ที่ต่างออกไปจากโรงเรียนของระบบรัฐในกระแสหลัก หากแต่ว่าสองโรงเรียนกรณีตัวอย่างนี้จะแตกต่างจากโรงเรียนระบบรัฐในกระแสหลักอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจะขออธิบายรายละเอียดทั้งหมดไว้ในผลการศึกษาวิจัยในลำดับต่อไป

2.2 แนวคิดปรัชญาทางการศึกษาของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

2.2.1 ปรัชญาประสบการณ์นิยม(Experimentalism) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

คำว่า “empiricism”⁵⁴ มาจากรากศัพท์ภาษากรีกคำว่า “empeiria” ซึ่งแปลเป็นภาษาละตินได้ว่า “experientia” และได้กลายมาเป็นภาษาอังกฤษคำว่า “experience” ซึ่งหมายความว่า “ประสบการณ์” นั่นเอง ความเข้าใจที่กว้างที่สุดสำหรับประสบการณ์นิยมก็คือ ความคิดที่ว่าความรู้ทั้งหมดในที่สุดแล้วมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส หรือผัสสะทั้งห้า อันหมายถึง ตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยความรู้แบบอาศัยประสบการณ์ (a posteriori knowledge) จะแสดงออกมาในรูปแบบประโยคแบบสังเคราะห์ (synthetic statement) นอกจากนี้ นักประสบการณ์นิยมบางส่วนยังเห็นว่าวิธีการได้มาซึ่งความรู้อันสำคัญอย่างยิ่งก็คือ วิธีการอุปนัย (induction) นักปรัชญาในอดีตที่มีฐานคิดบางส่วนในลักษณะเช่นนี้ก็มีอยู่บ้าง เช่น อริสโตเติล (Aristotle) เอพิคิวรัส (Epicurus) ทอมัส อควินัส (Thomas Aquinas) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ความคิดของนักปรัชญาดังกล่าวนั้น มีความแตกต่างกันออกไปและมีได้เป็นแบบประสบการณ์นิยมอย่างจริงจังนัก ประสบการณ์นิยมมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าไม่มีอิทธิพลมากนัก จนกระทั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการอื่นๆเกิดขึ้น ส่งผลให้ทฤษฎีแบบประสบการณ์นิยมก่อตัวขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

⁵⁴ กลุ่มไทยทำปรัชญา, สารานุกรมปรัชญาออนไลน์ฉบับสังเขป, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) สนับสนุนโครงการ, เหตุผลนิยม – ประสบการณ์นิยม(Rationalism – Empiricism) อ่านต่อได้ที่: <http://www.parst.or.th/philospedia/rationalismempiricism.html>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561).

จากที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 บางส่วนแล้วว่า จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) คือ นักปรัชญาผู้ซึ่งให้ความสนใจต่อการศึกษเป็นพิเศษ และความคิดของเขามีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การศึกษาทางเลือก ซึ่งผู้วิจัยจะขออธิบายแนวความคิดของปรัชญาประสบการณ์นิยมที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาทางเลือก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประสบการณ์นิยม(Experimentalism) ของจอห์น ดิวอี้ หรืออาจจะเรียกว่า ปฏิบัตินิยม(Pragmatism) คือ การจัดการศึกษาแบบก้าวหน้า(Progressive education)⁵⁵ หรือเรียกว่าการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม(Progressivism)⁵⁶ โดยปรัชญาในสาขานี้มีความเชื่อว่า โลกและจักรวาลนี้ คือ โลกของประสบการณ์(A World of Experience) ดังนั้น ชีวิต คือ การเดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ โดยสิ่งมีค่าใดๆ ก็ตาม ไม่สามารถเทียบเท่าได้กับ การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งปรัชญาของดิวอี้เป็นปรัชญาที่สะท้อนออกมาเด่นชัด ในเรื่องการศึกษาที่ยกย่องประสบการณ์ทั้งปวงที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้สถานการณ์ที่เป็นจริง เพราะการศึกษาตามความคิดของดิวอี้ คือ ความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และคุณธรรม ดังนั้นกระบวนการสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ที่ต้องเนื่องกับประสบการณ์เก่าไปเรื่อย ต้องส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ใหม่เพื่อเป็นวิถีนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในปัจจุบันและอนาคตได้ เพราะ ความสุขของคนเรานั้น จะมาพร้อมกับการได้พบกับประสบการณ์ที่มีความแปลกใหม่ และท้าทายความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง โดยการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดประสบการณ์ที่เหมาะสม คือ การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์(Scientific Method) ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน และผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งดิวอี้ได้กล่าวไว้ว่า

“สำหรับศาสตร์แห่งการทดลอง การรู้ หมายถึง การกระทำ ที่ทำอย่างชาญฉลาด การรู้ไม่ได้เป็นเรื่องของการตรึงคิดอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องของการปฏิบัติ นี่ย่อมเป็นการบ่งชี้ให้เห็นว่าปรัชญาต้องเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของตัวเองด้วย มันจะต้องมีลักษณะเชิงการกระทำ และเชิงการทดลอง”⁵⁷

⁵⁵ John Dewey, Experience and Education, 1963, p.19-23.

⁵⁶ วราพร ศรีสุพรรณ, บทความ: ประชาธิปไตยแบบสังคมเครือข่ายและการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม, วารสารสถาบันพระปกเกล้า วารสารปีที่ 8 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม 2553, หน้า 5.

⁵⁷ John Dewey, Reconstruction in Philosophy, Boston: Beacon Press, 1972, p.121.

“ประสบการณ์”⁵⁸ ตามความคิดของจอห์น ดิวอี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประสบการณ์ปฐมภูมิ (Primary experience) และ ประสบการณ์ทุติยภูมิ (Secondary experience) ประสบการณ์ปฐมภูมิ คือ ประสบการณ์ที่ยังไม่เป็นความรู้ หรือยังไม่ได้มีการคิดไตร่ตรอง เป็นเพียงกระบวนการของการกระทำ และการประสบความเปลี่ยนแปลงระหว่างอินทรีย์และสภาพแวดล้อม ส่วนประสบการณ์ทุติยภูมิ เป็น ประสบการณ์ประเภทที่เป็นความรู้ คือได้ผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองมาแล้ว ประสบการณ์ปฐมภูมิจะเป็นเนื้อหาของประสบการณ์ทุติยภูมิ เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับคิดไตร่ตรอง ตัวอย่างเช่น เด็กเล่นชน ไปเหยียบถ่านไฟร้อน ๆ ผลปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ คือ ทำถูกไฟลวก เป็นประสบการณ์ปฐมภูมิ เมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้จากผลของการเหยียบถ่านไฟร้อน ทำให้เกิดความเจ็บปวด และไม่อยากเล่นบริเวณที่มีถ่านไฟร้อนอีก หรือระแวงที่จะเล่นไฟ เป็นประสบการณ์ทุติยภูมิ ประสบการณ์ที่เกิดจากการคิดไตร่ตรอง (Reflective thought เรียกอีกอย่างว่าประสบการณ์การรู้ (Cognitive experience)

การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาประสบการณ์นิยม มีลักษณะดังนี้

1. แนวทางของผู้เรียน⁵⁹

ดิวอี้ มีแนวคิดที่ว่า แทนที่จะเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางสติปัญญาของผู้เรียน ดิวอี้หันมาเน้นใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวผู้เรียนแทน โดยเน้นว่าผู้เรียนควรเข้าใจและตระหนักในตนเอง (Self-realization) โดยผู้เรียนควรจะต้องเริ่มต้นจากตนเองเสียก่อนว่าตนเองมีความสนใจอะไร หรือตนเองมีปัญหาอะไร ความสนใจและปัญหานี้เองที่ใช้เป็นหลักยึดในการจัดการศึกษา ซึ่งการที่ได้จะพัฒนาได้นั้นต้องเกิดจากการพยายามแก้ปัญหา และสนองความสนใจของตนเอง

จากลักษณะดังกล่าว จึงทำให้เกิดวิธีการในการพัฒนาหลักสูตร และการสอนแบบเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ดิวอี้เชื่อว่าในกระบวนการที่เด็กพยายามแก้ปัญหาหรือสนองความสนใจของตนเองนั้น เด็กจะต้องลงมือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งและในกระบวนการนี้เอง การเรียนรู้จะเกิดขึ้น หลักการนี้ทำให้เกิดวิธีการเรียนแบบแก้ปัญหา หรือเรียนด้วยการปฏิบัติ

⁵⁸ รุ่งทิพ จันทรมณี, ปรัชญาประสบการณ์ตามแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) สู่การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ อ่านต่อได้ที่: <https://sites.google.com/site/chauatscience/home>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561).

⁵⁹ chusri den kitcharoen, บทบาทปรัชญาการศึกษา อ่านต่อได้ที่: <https://www.gotoknow.org/posts/231693> , (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561).

2. แนวทางของการเรียนการสอน มีลักษณะที่สำคัญ คือ เน้นการเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา (Problem solving)⁶⁰ ซึ่งอิสระของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered learning หรือ Child-centered learning) และเน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรม การค้นคว้าทดลอง ฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการลงมือปฏิบัติจริง (Learning by Doing)⁶¹ เพื่อให้เกิดประสบการณ์จริง หรือประสบการณ์ตรง (Direct Experience)⁶² เช่น การสอนด้วยวิธีการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ที่ผู้เรียนจะต้องเริ่มต้นจากการสงสัยใคร่รู้ อยากรู้ อยากเห็น และเกิดการตั้งคำถาม การค้นคว้าหาคำตอบ ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งการทดสอบ ทดลอง จนได้ผลลัพธ์ออกมาในที่สุด กล่าวคือ วิธีการเช่นนี้เป็นการให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าการท่องจำเนื้อหาวิชา เพราะเนื้อหาวิชาอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และเนื้อหาวิชาต่างๆ นั้น มีมากมายเกินกว่าที่จะจดจำรายละเอียดได้หมด โดยหากจะเปรียบเทียบ ก็คือ เป็นการสอนให้รู้จักวิธีการตกปลา มิใช่ นำปลาไปให้ ดังนั้น จึงเน้นไปให้ผู้เรียนจะต้องสามารถกระทำได้ด้วยตนเอง เรียนรู้วิธีการ (Process) ที่จะแสวงหาความรู้ ไม่ใช่เพียงแต่พร่ำอ่านเอาแต่ความรู้ (Product) เพียงแค่นั้นหนังสือหรือตำรา โดยความหมายดังกล่าวจะตรงกับสุภาษิตจีนของเล่า จื้อ (Lao Tzu) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“Give a man a fish and you feed him for a day.

Teach a man to fish and you feed him for a lifetime. (Lao Tzu)

“ให้ปลาแก่คนเท่ากับให้เขากินแค่วันเดียว

“สอนวิธีการจับปลาให้คนเท่ากับให้เขามีกินไปตลอดชีวิต” (เล่าจื้อ)⁶³

⁶⁰ ดิวอี้ได้ทดลองให้เด็กเรียนรู้จากการกระทำในบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เด็กได้รับอิสระในการริเริ่มความคิดและลงมือทำตามความคิด ซึ่งเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางในการจัดการเรียนการสอน

⁶¹ John Dewey, Experience and Education, New York: Collier Books, 1963, p.89-91.

⁶² John Dewey, Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education, New York: The Macmillan Company, 1916, p.273.

⁶³ Lao Tzu (เล่า จื้อ) นักปรัชญาจีน ผู้ให้กำเนิดลัทธิเต๋า เขียนตำราอันเป็นแบบแผนของลัทธิเต๋า ชื่อคัมภีร์ " เต๋า เต็ก เก็ง " (หนทาง) "เต๋า" หมายถึง หนทาง และ "เต็ก" หรือ "เต๋อ" หมายถึงคุณธรรม เป็นคัมภีร์ที่มีอักษรจีน 5,000 อักษร ซึ่งมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของประเทศจีนอย่างมาก โดยภายในคัมภีร์นั้นมีเนื้อหาในด้านปรัชญาบุคคล ความกลมกลืนต่อการใช้ชีวิตกับธรรมชาติ จนไปถึงปรัชญาการเมือง อ่านต่อได้ที่: <https://th.wikipedia.org/wiki/เล่าจื้อ>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561).

คำว่า “เต๋า” ในภาษาจีน แปลว่า “หนทาง” ในที่นี้ คือหนทางแห่งการดำรงตนให้สอดคล้อง และกลมกลืนไปกับธรรมชาติ เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติ และยังมีอีกคำพูดหนึ่งของ เล่าจื๊อ ที่ได้กล่าวไว้ว่า เมล็ดพืชเล็กๆเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่โตได้ ดินที่สลายนั้นสามารถนำไปทำเป็นเนินสูงได้ คนเราถ้าไม่กลัวความยากลำบาก ถ้าเริ่มต้นที่ละเล็กที่ละน้อยก็สามารถจัดอุปสรรคและบรรลุมรรคกิจที่ยิ่งใหญ่ได้ กล่าวคือ แนวคิดของเล่าจื๊อ มีความสอดคล้องโดยตรงกับแนวปรัชญาประสบการณ์นิยม ที่เน้นการปฏิบัติของคนในประสบการณ์จริง

3. แนวทางของครูผู้สอน⁶⁴ ตามหลักปรัชญานี้ เชื่อว่า “การเรียนรู้ต้องควบคู่กับประสบการณ์” เพราะวิชาการต่างๆ สอนกันได้ แต่ประสบการณ์ตรง ครูไม่สามารถที่จะสอนได้ เพราะฉะนั้น ความรู้ที่แท้จริงเกิดจากประสบการณ์ตรงหรือการลงมือกระทำจริงๆ ของผู้เรียน มิใช่เกิดจากการฟัง การดู หรือนึกคิดเท่านั้น คนที่มีประสบการณ์มากจึงฉลาดมาก สามารถเอาตัวรอดและอยู่เป็นสุขในสังคม ดังนั้นในการสอน ครูจะไม่เน้นการถ่ายทอดวิชาความรู้แต่เพียงประการเดียว แต่จะคอยเป็นผู้ดูแลและให้ความช่วยเหลือเด็กในการสำรวจปัญหา ความต้องการ และความสนใจของตนเอง คอยแนะนำช่วยเด็กในการแก้ปัญหา แนะนำแหล่งต่าง ๆ ที่เด็กจะไปค้นหาความรู้ที่ต้องการจะเน้นให้เด็กมีโอกาสดำเนินการ การประเมินผลจะนำพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ เข้ามาประเมินผลด้วย โดยไม่เน้นการวัดความเป็นเลิศทางสมองและวิชาการเหมือนกับแนวคิดของปรัชญาการศึกษาแบบอื่นๆ

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดเรื่องปรัชญาประสบการณ์นิยม ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา จะพบว่าหลักการของดิวอี้ ก็คือ เน้นไปที่ตัวผู้เรียนโดยตรงในการเรียนรู้ และลงมือกระทำทุกอย่างด้วยตนเองเป็นหลัก เพื่อการเผชิญกับสถานการณ์โดยตรง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทั้งนี้จุดมุ่งหมายหลักของแนวคิดดังกล่าว คือ การพัฒนาคน การพัฒนาตัวผู้เรียน โดยการพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลง คนเราจะหยุดพัฒนาไม่ได้ ดังนั้น การเรียนรู้ของคนเราจึงมิได้หยุดอยู่แต่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่จะดำเนินไปตลอดชีวิตของผู้เรียน พบเจอกับประสบการณ์ตรงอยู่ตลอดเวลาในชีวิต ดังนั้นแล้ว จึงทำให้เกิดความเชื่อว่า การศึกษาคือชีวิต(Education is Life)⁶⁵ ไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต กล่าวคือ การศึกษาไม่ได้หมายถึงการมีชีวิตอยู่ แต่ก็เหมือนกับการดำเนินชีวิตด้วยความมีชีวิตชีวา สิ่งซึ่งมีนัยสำคัญโดยสมบูรณ์และอย่างโดยเนื้อ

⁶⁴ อ้างแล้วใน, chusri den kitcharoen

⁶⁵ "Since education is not a means to living, but is identical with the operation of living a life which is fruitful and inherently significant, the only ultimate value which can be set up is just the process of living itself." (John Dewey, Democracy and Education, 1916, p. 281)

แท้(การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์) โดยคุณค่าสูงสุดเพียงอย่างเดียว ที่สามารถกำหนดขึ้นนั้นเป็นเพียงกระบวนการของการดำรงชีพเท่านั้นเอง และวิธีการที่สำคัญสำหรับใช้ในการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ การกระทำ(doin) และหากถามถึงแนวคิดของดิวอี้ที่ว่า ชีวิตคืออะไร เขาก็จะบอกว่าชีวิตคือความเจริญงอกงาม(growth) โดยความเจริญสำหรับเขาก็คือ การแก้ปัญหาได้ด้วยการปฏิบัติที่เป็นไปตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งหน้าที่ของครูหรือนักเรียน จึงต้องจัดเตรียมประสบการณ์ที่มีคุณค่า⁶⁶ ซึ่งจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคม และการเตรียมผู้เรียนให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย จริยธรรม ศาสนา และศิลปะอีกด้วย โดยในลำดับต่อ ผู้วิจัยจะขออธิบายถึงปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียน สู่แนวความคิดทางประชาธิปไตย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.2 ประชาธิปไตยและการศึกษา (Democracy and Education)⁶⁷ ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

ในงานเขียนของ จอห์น ดิวอี้ เขามองเห็นว่า ความสำคัญของความสำเร็จโดยทั้งหมดของรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย จะขึ้นอยู่กับดำรงอยู่ของพลเมืองที่มีการศึกษา มีวุฒิภาวะ มีจิตใจที่ใฝ่ต่อกิจของสาธารณะ และมีการเรียนรู้อย่างแข็งขัน โดยผู้เรียนถือเป็นเมล็ดพันธุ์ที่จะต้องเจริญเติบโต ดังนั้น สำหรับผู้เรียนแล้ว “โรงเรียน” จึงเป็นสถานที่ที่มีบทบาทในการสร้างสังคมประชาธิปไตยผ่านช่องทางหลัก คือ “การศึกษา” ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายถึงมุมมองของดิวอี้ในเรื่องการศึกษาไปแล้วว่า การศึกษาคือชีวิต กล่าวคือ มันจะผูกติดกับคนไปโดยตลอด เป็นการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ก็คือ ชีวิตคนเราควรที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ในบางคนอาจจะช้า หรือในบางคนอาจจะสามารถที่จะพัฒนาได้อย่างก้าวกระโดดและรวดเร็ว นั่นคือ พัฒนาการ, การเจริญเติบโต ความงอกงาม ซึ่งก็คือ ชีวิตนั่นเอง ดังที่ดิวอี้ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า

*“ชีวิตคือการพัฒนา และพัฒนาการ, การเจริญเติบโต คือชีวิต แปลเป็นสิ่ง
ที่เทียบเท่าได้กับการศึกษา ซึ่งนั่นหมายความว่า กระบวนการศึกษาไม่ได้จบสิ้นเอง*

⁶⁶ John Dewey, Democracy and Education, 1916, p. 291-292.

⁶⁷ เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงแนวความคิดของดิวอี้ ในเรื่องของ ประชาธิปไตยและการศึกษา (Democracy and Education) ซึ่งใจความส่วนใหญ่ผู้วิจัยได้นำมาจาก หนังสือ Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education ที่ได้กล่าวอ้างอิงไว้แล้วในบทที่ 1.

มันเป็นจุดสิ้นสุดของตัวเอง และกระบวนการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการปรับโครงสร้างอย่างต่อเนื่อง, การปฏิรูป, การเปลี่ยนแปลง”⁶⁸

กล่าวคือ การศึกษาไม่ใช่ว่า จะเป็นการเรียนเพื่อเตรียมคนไปเป็นอะไรสักอย่าง(เรียนจบ มีปริญญา มีงานทำ) ซึ่งนั่นไม่ได้เป็นไปตามแนวคิดของดิวอี้ หากแต่ระบบการศึกษาควรที่จะต้องค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป เพื่อสร้างการเจริญเติบโตให้กับคน สำหรับการใช้ชีวิตในแต่ละยุคสมัย และมีความเกี่ยวข้องกับ การแก้ปัญหาสังคมร่วมสมัยต่างๆ โดยการศึกษาไม่ใช่การสร้างสิ่งที่สมบูรณ์แบบ แต่เป็นการสร้างสิ่งมีชีวิต ให้เติบโตอย่างสม่ำเสมอในช่วงชีวิตนั่นเอง ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้ว การใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และปัญหาสังคมร่วมสมัย ก็คงไม่พ้นเรื่องของประชาธิปไตย ที่มีฐานคิดที่สำคัญมาจากอิสระเสรีและความเสมอภาค ดังนั้นแล้ว ในงานเขียนของดิวอี้ในเรื่อง “ประชาธิปไตยและการศึกษา” จึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ สอดคล้อง ต้องกัน หรืออาจจะกล่าวได้อีกในมุมหนึ่งว่า “การศึกษา” และ “ประชาธิปไตย” อาจจะเป็นเรื่องสองเรื่อง ที่ในบางครั้งสามารถแยกออกจากกันได้ แต่ในความเป็นจริงถึงให้แยกออกจากกัน สองสิ่งนี้ก็ยังคงเป็นสิ่งที่ต้องพึ่งพากัน และทำเพื่อกันและกัน

จากที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนถือเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ต้องเจริญเติบโต(Growth) โดยการเจริญเติบโต นั้น ต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม(Environment) ซึ่งคำสองคำนี้ ได้ปรากฏอยู่ในหนังสือประชาธิปไตยและการศึกษาของดิวอี้ซ้ำไปซ้ำมา โดยเขาได้เปรียบเทียบว่า โรงเรียนเหมือนกับธรรมชาติ⁶⁹(ใช้คำว่า Nature และ Environment สลับกันไปมา) เหมือนน้ำ เหมือนดินเหมือนน้ำ เหมือนดิน เหมือนอากาศ ที่เป็นสื่อกลางระหว่างความคาดหวังของสังคมกับนักเรียน ไม่ใช่การเรียนแบบทื่อ ๆ แบบเข้าไปในห้องเรียน แล้วจำบทเรียนได้ทันทีทันใด ดังนั้นเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะสร้างบรรยากาศให้นักเรียนได้ซึมซับความคิด ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นจริงเหมือนในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางศีลธรรม จรรยาและแบบ

⁶⁸“Our net conclusion is that life is development, and that developing, growing, is life. Translated into its educational equivalents, this means (i) that the educational process has no end beyond itself; it is its own end; and that(ii) the educational process is one of continual reorganizing, reconstructing, transforming.” (John Dewey, Democracy and Education, 1916, p.59)

⁶⁹ รัตนา แซ่เล้า, อาจารย์ประจำวิทยาลัยนานาชาติปริดิพณมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวไว้ในการปาฐกถา “100 ปี จอห์น ดิวอี้กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยผ่านการศึกษา” <https://prachatai.com/journal/2016/09/67723>, “รายงานเสวนาการศึกษา 100 ปี จอห์น ดิวอี้กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยผ่านการศึกษา”, เผยแพร่เมื่อ 2016-09-01 เวลา 20:43 (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

อย่างความประพฤติที่ดีงาม ที่สังคมยอมรับ โดยไม่ใช่แค่การเรียนรู้แบบท่องจำเหมือนกับในโรงเรียนทั่วไป ซึ่งเขาได้กล่าวไว้ในหนังสืออย่างน่าสนใจว่า “โรงเรียนไม่ใช่แค่ห้องเรียน แต่โรงเรียนคือดิน อากาศ น้ำ ปุ๋ย ที่จะทำให้เมล็ดพันธุ์ คือเด็กนั้นได้เติบโต”

หากพิจารณาถึง คำสอนทางการเมืองว่าด้วยประชาธิปไตยของดิวี่⁷⁰ สิ่งซึ่งเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของการสร้างสรรค์ปรัชญาเสียใหม่เพื่อประชาธิปไตย โดยเป้าหมายพื้นฐานของการสร้างสรรค์ปรัชญาเพื่อประชาธิปไตยนี้ ก็ยังคงวนเวียนไปมากับแนวคิดของเขา ที่ให้ความสำคัญกับ คำว่า “การพัฒนา” และ “การเจริญ” คือ การสร้างสรรค์ปรัชญาเพื่อประชาธิปไตยเป็นความพยายามที่จะสืบค้นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสังคมร่วมสมัยต่างๆ โดยเป็นการพัฒนา “วิธีแห่งสติปัญญา”⁷¹ หรือ “วิธีการทางวิทยาศาสตร์”(Scientific method) ที่ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการแก้ปัญหาเหล่านี้ และการพัฒนาทฤษฎีทางการเมืองของเขามีฐานอยู่บนความเข้าใจในเชิงวิวัฒนาการว่าด้วยมนุษย์และสังคม ซึ่งเป็นความเข้าใจที่อยู่บนฐานรากของแนวคิดเรื่อง “การเจริญเติบโต” ว่าเป็นสิ่งที่ดีงามสูงสุดของมนุษย์ และเป็นมาตรฐานวัดความยุติธรรมทางสังคมที่แท้จริง

ในการทำให้ประโยชน์ทั้งหลายของวิทยาศาสตร์เป็นจริงขึ้นมาได้นั้น จำเป็นต้องมีประชาธิปไตย แต่การพัฒนาประชาธิปไตยที่ต้องมาก่อนนั้น ต้องขึ้นอยู่กับการใช้ “วิธีแห่งสติปัญญา” การเข้ากับสังคมต่างๆ การประยุกต์ใช้ความสัมพันธ์ทั้งหลายของมนุษย์ ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ และศีลธรรม อีกทั้ง ดิวก็อกล่าวย้ำข้อเรียกร้องให้มีการประยุกต์ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์⁷² และเมื่อได้มีการประยุกต์ใช้

⁷⁰บทความ จอห์น ดิวกี้ เขียนโดย ศาสตราจารย์ โรเบิร์ต ฮอร์วิตซ์, ประวัติศาสตร์ปรัชญาการเมือง(เล่มที่ 3), แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, 2550, 306.

⁷¹เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งรุ่มร่ามมนุษยชาติอย่างไม่จบสิ้น เครื่องมือนี้ ได้แก่ “วิธีการแห่งสติปัญญา” หรืออย่างที่ดิวก้อมักจะใช้คำว่า “วิธีการทางวิทยาศาสตร์”(Scientific method), อ้างแล้วใน สมบัติ จันทรวงศ์, ประวัติศาสตร์ปรัชญาการเมือง(เล่มที่ 3), หน้า 308.

⁷²วิทยาศาสตร์สัมพันธ์อย่างแนบชิดกับความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมแบบเดียวกับเรื่องต่างๆ ที่ยอมรับร่วมกันว่าเป็นเรื่องทางเทคนิค(เช่น ความก้าวหน้าในการคิดค้นประดิษฐ์ เครื่องมือและเครื่องจักร หรือความก้าวหน้าในการเรียนรู้ทางการแพทย์ เป็นต้น)ส่วนที่เป็นความชั่วร้ายค่อนข้างมากทั้งหลายที่เยียวแวกแก้ไขได้ในชีวิตปัจจุบันนั้น สืบเนื่องมาจากภาวะแห่งความไม่สมดุลของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ความเป็นจริงทางกายภาพด้านหนึ่ง และโดยเฉพาะความเป็นจริงของมนุษย์อีกด้านหนึ่ง...วิธีการออกจากความชั่วร้ายเหล่านี้ที่ตรงไปตรงมา และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ได้แก่ ความพยายามอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบที่จะพัฒนาสติปัญญาที่ประสิทธิภาพนั้น กล่าวคือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในกรณีของการติดต่อสัมพันธ์ทั้งหลายของมนุษย์, เพิ่งอ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 310.

“วิธีแห่งสติปัญญา” อย่างแท้จริง จนถึงขั้นไปสู่การประเมินผลลัพธ์ต่างๆ ด้วยมาตรฐานซึ่งอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนตัว หรือมิติอันถูกจำกัดของผู้ใดแย้งกัน ซึ่งเขาตั้งชื่อมาตรฐานที่สูงกว่านี้ว่า “ความเจริญเติบโต” โดยเราจะเข้าใจความหมายของ “ความเจริญเติบโต”⁷³ และฐานะของการเป็นคำสอนทางการเมืองของดิวี่ได้ก็เฉพาะโดยอาศัยการพิจารณาความเข้าใจเชิงวิวัฒนาการของเขาที่มีต่อมนุษย์และสังคม อันเป็นแง่มุมสุดท้ายของการสรรค์สร้างใหม่ในปรัชญาเพื่อประชาธิปไตยของเขาที่เราต้องให้ความสำคัญ

กรอบแนวคิดเรื่อง “ความเจริญเติบโต” ทำให้ดิวี่มีเกณฑ์สำหรับ ความดีงามที่เป็นสากล และในขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับความเข้าใจเชิงวิวัฒนาการว่าด้วยมนุษย์และสังคม ซึ่งช่วยให้ดิวี่ปฏิเสธความเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และความไม่ยืดหยุ่นของปรัชญาแบบจารีตได้ ซึ่งเขาเข้าใจว่า “ความเจริญเติบโต” คือ การทำให้เกิดความเป็นไปได้ต่างๆ อย่างก้าวหน้า ซึ่งเขามองว่ามนุษย์ควรมี “ความเจริญเติบโตอย่างรอบด้าน” โดยได้อธิบายว่าหมายถึง “ความเจริญเติบโตหรือการเจริญเติบโตในฐานะที่เป็นการพัฒนา” ไม่เพียงแต่ทางด้านกายภาพเท่านั้น แต่ทางสติปัญญาและทางศีลธรรม” ด้วย⁷⁴ ขอบเขตและความสำคัญของเรื่องนี้สามารถสรุปได้ว่า

รัฐบาล ธุรกิจ ศิลปะ ศาสนา สถาบันทางสังคมทั้งปวงมีความหมาย มีวัตถุประสงค์ และวัตถุประสงค์นั้นก็คือการปลดปล่อยปัจเจกบุคคลที่เป็นมนุษย์ให้เป็นอิสระและพัฒนาความสามารถทั้งหลาย โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ชนชั้น หรือสถานะทางสังคม...ประชาธิปไตยมีความหมายต่างๆ มากมาย แต่ความหมายในทางศีลธรรมแล้ว มันก็อยู่ที่การตั้งเป้าว่า บททดสอบสูงสุดของสถาบันทางการเมืองและการจัดการทางอุตสาหกรรมทั้งปวงจะอยู่ที่สิ่งที่มีให้ต่อความเจริญเติบโตอย่างรอบด้านของสมาชิกทุกคนของสังคม⁷⁵

ในสังคมใดสังคมหนึ่งนั้น ในบรรดาการสมัครสมานคัมต่างๆ มากมายที่มีส่วนให้เกิด “ความเจริญเติบโต” ของมนุษย์ ดิวี่ให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่ครอบครัว ตระกูล และละแวกบ้าน เช่นเดียวกับ

⁷³ เพิ่งอ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 313-315.

⁷⁴ John Dewey, Experience and Education, New York: Collier Books, 1963, p.28, อ้างไว้ใน ประวัติศาสตร์ปรัชญาการเมือง (เล่มที่ 3), แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, 2550, 315.

⁷⁵ John Dewey, Reconstruction in Philosophy, New York: New American library, 1950, p.147, อ้างไว้ใน ประวัติศาสตร์ปรัชญาการเมือง (เล่มที่ 3), แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, 2550, 315.

โรงเรียน สหภาพแรงงาน บริษัททางธุรกิจและอุตสาหกรรม กลุ่มและสโมสรต่างๆ อันหลากหลายที่ถูกออกแบบมาเพื่อการแสวงหาในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และทางกีฬา เพื่อวัตถุประสงค์ในการสืบค้นสมาคมเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็นสองประเภท⁷⁶

ประเภทแรก รวมเอาการจับกลุ่มแบบต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเด่นอยู่ที่ “ความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าต่างๆ” ที่ค่อนข้างจะถาวร เช่น ครอบครัว ตระกูล ละแวกบ้าน และแม้แต่หมู่บ้านเล็กๆ การรวมกลุ่มกันแบบนี้ “เป็นพลังหลักในการบำรุงเลี้ยง” หรือ “ความเจริญเติบโต” เนื่องจาก “มีอะไรบางอย่างที่อยู่ลึกภายในธรรมชาติของมนุษย์เอง ซึ่งดึงไปสู่ความสัมพันธ์ที่ถาวร” ความผูกพันที่ “สำคัญ คงที่ และลึกซึ้ง” เช่นนั้นพัฒนาขึ้นได้ “เฉพาะในประชาคมที่ใกล้ชิดกันเท่านั้น” ที่นั่นเองที่ “ลักษณะทางอารมณ์” พื้นฐานทั้งหลายของมนุษย์ “ก่อตัวขึ้นอย่างมั่นคง” และความคิดต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิด “รากเหง้าของคุณลักษณะ” กลายเป็นนิสัย ดิวอี้ได้นำไปสู่ข้อสรุปว่า “เรื่องของท้องถิ่น คือ สิ่งที่สำคัญที่สุดและใกล้เคียงกับสิ่งสมบูรณ์ที่มีอยู่” โดยเขาได้เรียกการรวมสมาคมนี้ว่า “ประชาคมท้องถิ่น” และสำหรับการรวมกลุ่มอื่นๆ ที่เหินห่างไปจากประชาคมท้องถิ่นก่อให้เกิดความจำเป็นต้องมีการควบคุมดูแลในทางการเมือง ด้วยเหตุผลที่ว่า ในความสัมพันธ์บางอย่างอาจจะมีประเด็นที่สวนทางหรือขัดแย้งกัน เช่น โรงเรียนและวัดพิพาทกันด้วยเรื่องปริมาณพลแห่งอิทธิพลของแต่ละฝ่าย เป็นต้น และบ่อยครั้งที่ความขัดแย้งนำไปสู่ความแตกแยกของสังคม ซึ่ง “วิธีแห่งสติปัญญา” เป็นสิ่งซึ่งสามารถยุติข้อพิพาทโดยสันติ อย่างที่ดิวอี้ก็กล่าวว่าเป็นการ “จัดระเบียบเสียใหม่” ของกลุ่มต่างๆ ที่ต่อสู้กันเพื่อคุณประโยชน์ร่วมกัน เนื่องจาก การ “จัดระเบียบเสียใหม่” ไม่อาจจะควบคุมและดูแลโดยกลุ่มพื้นฐานต่างๆ ได้เอง ดังนั้น จึงต้องสร้างหน่วยพิเศษขึ้น ดิวอี้เรียกหน่วยงานนี้ว่า “รัฐ” โดยรัฐจัดเป็นรูปแบบของการสมาคมแบบ “ทฤษฎี” ที่ได้รับมอบหมายอำนาจส่วนใหญ่ในการอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับสมาคมแบบอื่นๆ ได้ดำเนินการเพื่อเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

หากมีการรวมกลุ่มสมาคมในระดับปฐมภูมิ เช่น บางครอบครัวไม่สามารถจัดให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาและสิ่งจำเป็นอื่นๆ สำหรับ “ความเจริญเติบโต” ที่สมบูรณ์ได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น รัฐก็ต้องรับเอาความรับผิดชอบนั้นมา ด้วยเหตุนี้ดิวอี้จึงพร้อมรับ “แนวโน้มอันสม่ำเสมอที่การศึกษาของเด็กถูกถือว่าเป็นภาระอันเหมาะสมของรัฐ” ทั้งๆ ที่ตามความจริงแล้ว เด็กๆ เป็นภารกิจดั้งเดิมของครอบครัว”ความร่วมมือของรัฐในเรื่องดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจาก “ช่วงเวลาที่การศึกษาเป็นไปได้ใน

⁷⁶ เพิ่งอ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 316-317.

ระดับที่มีประสิทธิภาพ คือ วัยเด็ก”⁷⁷ ซึ่งก็คือ พลเมืองที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของชาติ เปรียบเสมือน เมล็ดพันธุ์ที่รอการบ่มเพาะจนเจริญเติบโต เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพในอนาคต ดังนั้น “ความเจริญเติบโต” ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จทางางเมืองที่แท้จริงขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของพลเมืองโดยรวม โดยในงานเขียนทางการของดิอู๊ เขาตั้งใจที่จะลดความสำคัญของการจัดระเบียบทางสถาบันและทางรัฐธรรมนูญต่างๆ ให้เหลือน้อยที่สุด ด้วยเหตุนี้ เขาจึงเกือบจะกำหนดให้ “ความสำเร็จทั้งหมดของรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ดี ขึ้นอยู่กับการดำรงอยู่ของพลเมืองที่มีการศึกษา มีวุฒิภาวะ มีจิตใจที่ใฝ่ต่อกิจของสาธารณะ และมีความแข็งขันเท่านั้น”⁷⁸(ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นของการอธิบายในตอนต้นของหัวข้อ 2.2.2 ประชาธิปไตยและการศึกษาในหน้าที่ 43) เขาประกาศในงานเขียนของเขาว่า พลเมืองเช่นว่า จะนำมาซึ่งยุคใหม่ของการมีชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งดิอู๊ได้นำเสนอว่า เครื่องมือที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการสร้างมนุษย์ประชาธิปไตย คือ ระบบโรงเรียน โดยภารกิจของโรงเรียน คือ การสร้าง “บุคลิก” ที่ดีให้กับพลเมืองเพื่อความก้าวหน้าของสังคม ดังนั้น ในช่วงเวลาที่ยังอาจปลูกฝังเด็กๆ ได้ เด็กๆ ควรถูกกำหนดสภาพเงื่อนไขด้วยชีวิตในห้องเรียนให้ต่อสู้โดยไม่ต้อง “แข่งขัน” ให้เล่าเรียนและทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม และให้มีนิสัยการแสดงตัวตนออกมาอย่างเหมาะสมกับพวกเขาไปตลอดชีวิตในประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ยิ่งๆ กว่า

“เครื่องมือที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการสร้างมนุษย์ประชาธิปไตย คือ ระบบโรงเรียน ที่ออกแบบมาเพื่อวัตถุประสงค์นี้ ที่โรงเรียนพลเมืองของอนาคตจะก่อเกิดขึ้นมาในลักษณะที่ว่า สังคมที่พวกเขาจะสร้างในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ จะต้องดีกว่าสังคมของบิดามารดาของพวกเขา และคนแต่ละรุ่นก็จะกระทำกระบวนการนี้ซ้ำอีกที โดยการนี้ก็จะก่อให้เกิดความเจริญเติบโตที่ไม่รู้จักจบ เพราะฉะนั้น ภารกิจของโรงเรียนจึงไม่ได้เป็นการเชื่อมโยงจิตใจของคนรุ่นต่างๆ เข้าด้วยกัน แต่เพื่อที่จะสร้าง บุคลิก ด้วยการจัดองค์กร หรือวิธีการเช่นเดียวกับเนื้อหาสาระของการสอน และด้วยการนี้จึงเป็นการเตรียมการ และเป็นการจัดหามาตรการเพื่อความก้าวหน้าของสังคม”⁷⁹

⁷⁷ เฟิงอ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 322.

⁷⁸ เฟิงอ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 326.

⁷⁹ เฟิงอ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, หน้า 327.

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตยและการศึกษาของดิวี่ จะพบคำสำคัญที่กล่าวซ้ำไปซ้ำมาอยู่เพียงไม่กี่คำ คือ “ความเจริญเติบโต” และ “วิธีแห่งสติปัญญา” กล่าวคือ สองคำนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับแนวทางของประชาธิปไตย สิ่งซึ่งจะต้องพุดติดมากับเรื่องของการศึกษา ที่เริ่มต้นจากเด็ก หรือตัวผู้เรียน ซึ่งถือเป็น “พลเมือง” ที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติในอนาคต เด็กเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ของพืช ที่ควรจะต้องได้รับการปลูกฝังในเรื่องของการศึกษาอย่างสมบูรณ์ที่สุด โดยวิถีทางที่จะทำให้เด็กกลายพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย คือ “วิธีแห่งสติปัญญา” และกระบวนการที่สำคัญของวิธีแห่งสติปัญญา คือ “กระบวนการทางวิทยาศาสตร์” สิ่งซึ่งเป็นแนวทางหลักของแนวความคิด “ปรัชญาประสบการณ์นิยม” ดังนั้นแล้ว จะพบว่าแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตยและการศึกษาของดิวี่ มีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับปรัชญาประสบการณ์นิยมของเขาซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายถึงรายละเอียดไว้ทั้งหมดแล้ว และในส่วนของการอภิปรายผลการศึกษา ผู้วิจัยจะดำเนินการสังเคราะห์ ผลการศึกษาที่ได้ไปเก็บตัวอย่างการสัมภาษณ์ในภาคสนามของโรงเรียนทางเลือกทั้งสองแห่ง ว่าผลการศึกษาที่มีความสอดคล้อง เกี่ยวข้อง และสัมพันธ์กับแนวความคิดของ จอห์น ดิวอี้ ทั้งในประเด็นของปรัชญาประสบการณ์นิยม รวมถึงประชาธิปไตยและการศึกษาอย่างไรบ้าง ซึ่งข้อมูลจากภาคสนาม จะถูกนำมาวิเคราะห์ และประมวลผลเชื่อมโยงกับแนวคิดทั้งหมดที่ได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมไว้ในลำดับต่อไป

2.3 ข้อมูลโรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์⁸⁰

โรงเรียนมีชัยพัฒนา(Mechai Bamboo School) หรือ โรงเรียนไม้ไผ่⁸¹ เป็นโรงเรียนประจำระดับมัธยม ที่มีรูปแบบการเรียนการสอนแบบโรงเรียนทางเลือก โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2552 ณ อำเภอ

⁸⁰ โรงเรียนมีชัยพัฒนา(Mechai Bamboo School) , บทความ: โรงเรียนมีชัยพัฒนา เส้นทางสายใหม่ของการศึกษาไทยในชนบท, 8 หน้า.

⁸¹โรงเรียนมีอีกชื่อหนึ่งว่าโรงเรียนไม้ไผ่ เพราะว่า อาคารต่างๆภายในโรงเรียนสร้างจากไม้ไผ่ เพราะ สามารถหาได้ง่ายและคงทนต่อทุกฤดูกาลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โดมอเนกประสงค์ หรือเรียกว่า geodesic dome โดมไม้ไผ่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีพื้นที่ 700 ตารางเมตรสามารถบรรจุคนได้ 500คน เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ออกกำลังกาย เคารพธงชาติ เป็นต้น ห้องเรียนที่สร้างจากไม้ไผ่ เพื่อเพิ่มบรรยากาศความเป็นธรรมชาติและเข้ากับการเรียนรู้.

ลำปางมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งโรงเรียนมีชัยพัฒนา ก่อตั้งขึ้นโดย คุณมีชัย วีระไวทยะ จึงเป็นโรงเรียนในเครือของมูลนิธิมีชัย วีระไวทยะ และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ซึ่งได้เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยจะเน้นไปที่นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่อาศัยอยู่ในชนบท โดยมีเจตนาในการสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เป็น **“คนดี”** มีวินัย มีความซื่อสัตย์ มีจิตสาธารณะ มีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ รักความเสมอภาค สามารถคิดนอกกรอบ และค้นคว้าหาคำตอบ มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักแบ่งปัน พร้อมทั้งจะเป็นผู้ประกอบการการเกษตรและธุรกิจเพื่อสังคม และช่วยเหลือสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือผู้ปกครอง และชาวบ้านในชุมชนรอบโรงเรียน ให้มีคุณภาพชีวิตและรายได้ที่ดีขึ้น โรงเรียนมีชัยพัฒนา ได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับระบบการศึกษาใน 3 ด้าน คือ การปรับปรุงสาระในการเรียนรู้ ปรับปรุงวิธีการสอน และเพิ่มบทบาทของโรงเรียน ให้เป็น **“แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของทุกคนในชุมชน และเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาคุณภาพชีวิต”** โดยผู้ปกครองและคนในชุมชนรอบโรงเรียนสามารถเข้ามารับการอบรมในวิชาชีพต่างๆ ที่ตนสนใจ เพื่อเพิ่มทักษะอาชีพในการทำธุรกิจและเกษตรด้วยรูปแบบและวิธีการใหม่ๆ

โรงเรียนเปิดกว้างให้นักเรียนจากทั่วประเทศได้มีโอกาสสมัครเรียน จึงได้มีการเปิดรับนักเรียนประจำจากหลายจังหวัด โดยมีนักเรียนรุ่นพี่เป็นผู้คัดเลือก ด้วยการสัมภาษณ์ทั้งตัวนักเรียนผู้มาสมัครและผู้ปกครอง ปัจจุบันนักเรียนของโรงเรียนมีชัยพัฒนา มีห้องละ 30 คน และมาจาก 22 จังหวัดทั่วประเทศ นักเรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน (ไม่ได้เสียค่าเทอมเป็นเงิน แต่เป็นการทำความดี) ***“เราไม่ได้เรียนฟรี แต่เราจ่ายในสิ่งที่เรามีคือ เวลา และ น้ำใจ”*** แต่นักเรียนและผู้ปกครองต้องทำความดีช่วยเหลือสังคมคนละ 400 ชั่วโมง และปลูกต้นไม้คนละ 400 ต้นต่อปี นักเรียนจะได้รับการเพิ่มทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ โรงเรียนมอบบทบาทให้แก่นักเรียนในการบริหารจัดการโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น การต้อนรับแขกผู้มาเยือนโรงเรียน การจัดทำงบประมาณประจำปีของโรงเรียน การตรวจสอบและจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในโรงเรียนทุกประเภท รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในโรงเรียน

โรงเรียนมีชัยพัฒนา เน้นการส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ถามเป็นและรู้จักค้นคว้าหาคำตอบ พร้อมทั้งสอนให้นักเรียนรู้จักคิดนอกกรอบ แต่ไม่ทิ้งรากเหง้าวัฒนธรรมที่ดีงาม ความสมดุลกับวิถีชีวิตและธรรมชาติ เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม และตอบสนองต่อแนวนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 นักเรียนจะมีโอกาสได้ไปเรียนนอกสถานที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนนานาชาติ ซึ่งถือเป็นมาตรการที่สำคัญ ในการเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียน ทั้งในด้านการจัดการการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง และการจัดการศึกษาในรูปแบบพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของทางโรงเรียนเอง

จากผลงานที่เป็นรูปธรรมในการเพิ่มทักษะอาชีพในการทำธุรกิจและเกษตรด้วยรูปแบบและวิธีการใหม่ๆ ได้แก่ การเลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงแพะ ทำไอศกรีม ผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อจำหน่าย การ

สร้างระบบปลูกผักไร้ดินในลำไผ่ ปลูกผักข้างรั้วในขวดน้ำที่ใช่แล้ว แปลงฝึกเกษตรสำหรับผู้นั่งรถเข็น เป็นต้น ซึ่งจากผลงานดังกล่าวโดยทั้งหมด ทำให้โรงเรียนมีชัยพัฒนาได้รับการยอมรับให้เป็นโรงเรียนตัวอย่างด้าน “นวัตกรรมทางการศึกษา” โรงเรียนหนึ่ง ในจำนวนไม่กี่โรงเรียนที่มีอยู่ในประเทศไทย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีผู้สนใจมาศึกษาเรียนรู้รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นจำนวนมากจากทั้งในและต่างประเทศ

โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย และมหาวิทยาลัยฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา และโรงเรียนนานาชาติในประเทศไทยอีก 3 แห่ง นอกจากนี้ยังมีภาคธุรกิจเอกชน เช่น บริษัท อีเกียประเทศไทย จำกัด บริษัทเซลล์แห่งประเทศไทย จำกัด บริษัทไมโครซอฟท์ ประเทศไทย จำกัด บริษัทสยามลวดเหล็กอุตสาหกรรมจำกัด บริษัท บางจากกรีนเนท จำกัด บริษัท เมก้าไลฟ์ไซแอนซ์ จำกัด(มหาชน) บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด(มหาชน) บริษัทแมกโนเลีย จำกัด ธนาคารกรุงไทย จำกัด(มหาชน) รวมทั้งมูลนิธิต่างๆ อีกหลายแห่ง

เนื่องจากสมาคมเครือข่ายโรงเรียนชุมชนขนาดเล็กได้ขอร้องให้มีการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนของสมาชิก โรงเรียนมีชัยพัฒนาจึงได้ขยายขอบเขตการดำเนินงานไปสู่การพัฒนา และช่วยเหลือโรงเรียนขนาดเล็กของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีนักเรียนตั้งแต่ 50 ถึง 250 คน โดยได้ดำเนินการไปแล้วใน 83 โรงเรียน รวมถึงโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ โรงเรียนศรีสังวาล สำหรับนักเรียนที่มีการบกพร่องในการเคลื่อนไหว โรงเรียนโสตศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาในการได้ยิน และโรงเรียนที่มีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ตามชายแดน ภายใต้การดำเนินงานโครงการพัฒนาชนบทมีชื่อว่า “โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง” โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคธุรกิจเอกชน เช่น บริษัทอีเกียประเทศไทยจำกัด บริษัทเซลล์แห่งประเทศไทยจำกัด และความร่วมมืออื่นๆ จากสถาบันอุดมศึกษา นอกจากนี้ โครงการฯ ก็ยังได้ขยายให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนที่มีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ตามชายแดน เงินงบประมาณของโครงการส่วนใหญ่จะจัดสรรให้ใช้ในการก่อสร้างแปลงเกษตร เพื่อขจัดความยากจน และจัดตั้งเงินกองทุน เพื่อทำธุรกิจสำหรับนักเรียน ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนที่ยากจนที่อาศัยอยู่รอบๆ โรงเรียน ได้แก่ ได้แก่ การฝึกทักษะชีวิตและทักษะการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม(Social Entrepreneur) เพื่อเตรียมพร้อมที่จะให้นักเรียนมีชีวิต และการงานที่ดีในอนาคต สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวในชุมชนของตนเองได้อย่างมีความสุข โดยไม่ต้องทิ้งบ้านเกิดเพื่อไปหางานทำในเมือง

นอกจากนี้แล้ว โรงเรียนยังเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกงานในหน่วยภาคเอกชนต่างๆ ในช่วงปิดภาคเรียน พร้อมทั้งได้จัดตั้งกองทุนประจำโรงเรียนเพื่อสนับสนุนลงทุนในการทำธุรกิจ รวมถึงการฝึกให้ผู้ที่นั่งรถเข็น สามารถทำการเกษตรได้ นักเรียนสามารถรู้

ยืมเงินไปทำธุรกิจเป็นกลุ่ม และสามารถกู้ยืมไปลงทุนทำธุรกิจร่วมกับครอบครัวและผู้สูงอายุ เพราะเชื่อว่าโรงเรียนที่ดีจะต้องช่วยเหลือผู้ปกครองให้หลุดพ้นจากความยากจนแร้นแค้นด้วย ซึ่งนอกเหนือจากการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ให้แก่สมาชิกและผู้สูงอายุในชุมชนรอบโรงเรียน โดยเฉพาะในด้านการทำธุรกิจและเกษตรแบบใหม่ ด้านแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม บัญชีครัวเรือน ด้านพลังงานแสงอาทิตย์ และด้านสุขภาพอนามัย

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครอง พร้อมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด มีความพึงพอใจในผลงานด้านธุรกิจการเกษตรและการเพิ่มรายได้ในชุมชน แลโรงเรียนได้เริ่มมีการพัฒนาบทบาทให้เป็นไปตามแนวทางของโรงเรียนมีชัยพัฒนา ซึ่งในอนาคตโรงเรียนมีชัยพัฒนา มีแผนที่จะให้ความช่วยเหลืออีกปีละ 60 โรงเรียน โดยในปี พ.ศ.2559 นี้ จะดำเนินการให้ครอบคลุมถึงนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มากขึ้น รวมถึงนักเรียนจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศเมียนมาร์ ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย โดยจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนและผู้ปกครอง ได้ฝึกทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ ตามกลยุทธ์ของโรงเรียนมีชัยพัฒนา เพื่อช่วยให้โรงเรียนต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกในชุมชน และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน รวมทั้งสามารถจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมของโรงเรียน และขยายโอกาสในการทำธุรกิจ เพื่อสร้างรายได้ไปสู่ นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2.4 ข้อมูลโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ

ความเป็นมาของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ กับโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม

1) มูลนิธิยุวสถิรคุณ⁸²

จากพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานให้ทบวงวัฒนธรรมในการจัดตั้ง “กองทุนการศึกษา” เมื่อปี พ.ศ.2555 ทำให้เกิดความมุ่งมั่น ที่จะสนองพระราชประสงค์ที่ว่า “ให้โรงเรียนสร้างคนดีให้บ้านเมือง” โดยพระราชทานหลัก 3 ประการในเรื่องครูและนักเรียน ดังนี้

“ให้ครูรักเด็ก และเด็กรักครู ให้ครูสอนให้เด็กมีน้ำใจต่อเพื่อน

ไม่แข่งขันกัน แต่ให้แข่งกับตัวเอง และให้เด็กเรียนเก่งช่วยสอนเพื่อนที่เรียนช้ากว่า

⁸² มูลนิธิยุวสถิรคุณ, โปรดดูรายละเอียดใน <http://moralschools.org/about-us/>, (สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2560).

“ให้ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนทำร่วมกัน เพื่อให้เห็นคุณค่าของความสามัคคี”

เพื่อส่งเสริมการสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นในโรงเรียน และเพื่อขยายผลโรงเรียนคุณธรรมให้มีจำนวนมากขึ้น จึงเป็นที่มาของการจัดตั้ง “มูลนิธิยุวสถิรคุณ” โดยการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมีศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรีเป็นประธานมูลนิธิฯ โดยมีการดำเนินงานควบคู่กันไปใน 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา และศูนย์โรงเรียนคุณธรรม

มูลนิธิยุวสถิรคุณ มีความหมายดังนี้

“ยุว ก็คือ เยาว ก็คือ เยาวชน เด็กนักเรียน ก็คือ ผู้น้อย”

“สถิร มาจากคำว่า สถิร ก็คือ ความ มั่นคง”

“คุณ ก็คือ คุณธรรม”

ดังนั้นแปลความหมายโดยรวม ก็คือ ให้เด็ก นักเรียน เยาวชน มีความมั่นคงในคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในจิตใจ ถ้ามีความมั่นคง ก็จะไม่ไปถูกชักจูง ถูกครอบงำ หมายความว่า จะเป็นคนดีมีคุณธรรม

2) ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม⁸³

ชื่อเดิมของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม⁸⁴ คือ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม เป็นหน่วยงานสร้างคุณธรรม ความดี ในสิ่งที่ศูนย์คุณธรรมได้ทำตั้งแต่เริ่มต้นมาในปี 2547 คือ การสนับสนุนให้มีโรงเรียนคุณธรรม แต่ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กๆ มีนักเรียนประมาณ 100 คน มีครูไม่เกิน 10 คน แต่สิ่งที่เกิดจุดเปลี่ยนของศูนย์คุณธรรม คือ การนำมาสู่ โครงการคุณธรรม ซึ่งได้ผลเป็นอย่างมาก ไปสู่ก้าวใหม่ของประเทศไทยที่มีการจัดตั้งเป็น “ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ”

- **วิสัยทัศน์** “ช่วยสร้างคนดีให้บ้านเมือง”

⁸³ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2560), หน้า 7-14.

⁸⁴ ข้อมูลจากการถอดบทสัมภาษณ์อาจารย์ปราโมทย์ โชติมงคล ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, รายการ: สร้างชาติโปร่งใส สร้างไทยชัดตรง, หัวข้อ: ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, โปรดดูรายละเอียดในคลิปวิดีโอรายการ <https://www.youtube.com/watch?v=yLH3USYofR0>, เผยแพร่เมื่อ 21 ก.ย. 2015.

- **วัตถุประสงค์**

1. พัฒนาศักยภาพครูในการออกแบบ และจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้ คู่ความดี และเป็นต้นแบบที่ดั่งใจของนักเรียน
2. พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และใช้ โครงการคุณธรรม(Moral Project) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ความดี ความงามจากการลงมือ ปฏิบัติจริง
3. พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน ส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อ เป้าหมายการสร้างคนดีสู่สังคม
4. เถลิงพระเกียรติฯ และถวายเป็นพระราชกุศลแก่พระบาทพระบาทสมเด็จพระปรมิ นทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

- **การเกิดขึ้นของโรงเรียนคุณธรรม**

นับตั้งแต่กลางปี พ.ศ.2557 ภายใต้นโยบาย และแนวทางการดำเนินงานของประธานกรรมการ มูลนิธิยุวสถิรคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จึง ได้เริ่มศึกษาการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จังหวัดพิจิตร ซึ่งได้เริ่มงาน พัฒนาคุณธรรม ภายใต้การริเริ่มของศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย เมื่อปี พ.ศ.2553 และ ศึกษาการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา ซึ่งได้เริ่มงานพัฒนา คุณธรรมเมื่อปี พ.ศ.2555 จนสามารถพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร และหลักสูตรฝึกอบรมครูแกน กลาง และนักเรียนแกนนำจนแล้วเสร็จในต้นปี พ.ศ.2558 ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จึงได้ เริ่มจัดอบรมกระบวนการพัฒนาโรงเรียนตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยผลิตหนังสือชี้แจงการ พัฒนาโรงเรียนคุณธรรม คู่มือวิทยากร พร้อมสื่อการเรียนรู้สำหรับวิทยากรออกเผยแพร่ จัดฝึกอบรม วิทยากร ฝึกอบรมครูแกนนำ นักเรียนแกนนำ จัดประชุมชี้แจงสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้บริหาร โรงเรียน พร้อมทั้งได้เริ่มงานนิเทศติดตามโรงเรียนคุณธรรมอย่างเป็นระบบ ในรุ่นแรก มีโรงเรียนอยู่ใน ความดูแลของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จำนวน 131 แห่ง เป็นโรงเรียนในกองทุนการ ศึกษา จำนวน 98 แห่ง และโรงเรียนร่วมกับศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จำนวน 33 แห่ง ปัจจุบันมีโรงเรียนในความดูแล จำนวน 611 แห่ง เป็นโรงเรียนในกองทุนการศึกษาจำนวน 144 แห่ง โรงเรียนในโครงการประชารัฐของกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 100 แห่ง วิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 60 แห่ง โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครจำนวน 10 แห่ง และ โรงเรียนร่วมกับศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จำนวน 297แห่ง โรงเรียนเหล่านี้ถือว่าเป็น

ตัวแทนของโรงเรียนในโครงการต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้เหมาะสม และสะดวกในการนำไปปฏิบัติจริง

จากปี พ.ศ.2555 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานให้กับ องคมนตรีในการจัดตั้ง “กองทุนการศึกษา” จนกระทั่งปี พ.ศ.2557 สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จึงจัดตั้ง “มูลนิธิยุวสถิรคุณ” ขึ้น ประกอบด้วย ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา และศูนย์โรงเรียนคุณธรรม เพื่อสนองพระราชประสงค์ในการขยายผลโรงเรียนคุณธรรม และ การสร้างคนดีให้บ้านเมือง

การดำเนินงานที่ผ่านมา ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (มยส.) พบว่า ระบบนิเทศติดตามโรงเรียนคุณธรรมเป็นปัจจัยสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ตามแนวทางมูลนิธิยุวสถิรคุณ หลักการในการนิเทศติดตามโรงเรียนคุณธรรม คือ มุ่งให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จนประสบความสำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ โดยมีนิเทศอาสาซึ่งทุกคนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกษียณอายุราชการ และมีจิตอาสาเข้ามาช่วยมูลนิธิยุวสถิรคุณในการนิเทศตามโรงเรียนจำนวน 611 แห่งทั่วประเทศ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยแก้ไขปัญหา และ แนะนำแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามที่โรงเรียนตั้งเป้าหมายไว้ รวมทั้งได้รวบรวมข้อมูลของโรงเรียนคุณธรรม กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม และโครงการคุณธรรมที่ดีเด่น กิจกรรมที่ป็นปัญหา กิจกรรมที่ควรปรับปรุง ซึ่งศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้นำข้อมูลที่มีคุณค่าเหล่านี้ มาวิเคราะห์สังเคราะห์ และนำไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ตลอดช่วงเวลาปฏิบัติงานนี้ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมได้จัดสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากร ครูแกนนำ ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียนแกนนำเป็นระยะๆ เพื่อติดตามการนำกระบวนการไปปฏิบัติจริง และขอความคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อความกระชับและชัดเจน ในการนำกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณไปใช้จริง นอกจากนี้ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม ยังได้จัดให้มีการประเมินกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ประเมินโครงการติดตามการนิเทศของนิเทศอาสาโรงเรียนคุณธรรม และการประเมินความพึงพอใจของโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกซึ่งไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับมูลนิธิยุวสถิรคุณ

ตลอดช่วงเวลา 4 ปีที่ผ่านมา ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม (มยส.) ได้รวบรวมประเด็นปัญหาในการนำกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมไปปฏิบัติจริง ตลอดจนได้รวบรวมการสะท้อนความต้องการของโรงเรียนและต้นสังกัด บางโอกาสได้แนะนำแนวคำตอบเพื่อความกระจ่างในการนำกระบวนการไปใช้ แต่ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มยส. จึงรวบรวมและจัดพิมพ์เผยแพร่ เพื่อให้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของ มยส. มีความกระจ่างชัด สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่นักเรียน ครู ผู้บริหาร และโรงเรียน อนึ่ง คำว่า “โรงเรียนคุณธรรม” หมายรวมถึง “สถานศึกษาทุกประเภทที่พัฒนาเป็นสถานศึกษาคุณธรรม”

- **ความสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม**

การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนในปัจจุบัน เป็นไปตามนโยบายและแผนของประเทศ ได้แก่

1. หลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนไว้ 8 ประการ ได้แก่ 1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.ซื่อสัตย์สุจริต 3.มีวินัย 4.ใฝ่เรียนรู้ 5.อยู่อย่างพอเพียง 6.มุ่งมั่นในการทำงาน 7.รักความเป็นไทย และ 8.มีจิตสาธารณะ ซึ่งโรงเรียนทุกแห่งต้องจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 8 ประการข้างต้น

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12(พ.ศ.2560-2564)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดวัตถุประสงค์ มุ่งให้มีการวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม เช่น ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ และจิตสาธารณะ

จากการสะท้อนปัญหาของนักเรียนและครู พบว่า ในปัจจุบันนักเรียนยังมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อยู่บางประการ เช่น

- 2.1 มาสาย หนีเรียน แต่งกายไม่ถูกระเบียบ ใช้โทรศัพท์มือถือถือติดกายตลอดเวลา ไม่ใส่หมวกกันน็อก
- 2.2 พฤติกรรมขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น เข้าแถว-เดินแถวไม่เป็นระเบียบ ไม่มีสมาธิ คาระ พูดคำหยาบ
- 2.3 พฤติกรรมขาดความรับผิดชอบ เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ลอกการบ้าน ติด 0 ร. มส. ไม่ปิดน้ำ-ไฟ หลังใช้ ไม่รักษาความสะอาดในโรงเรียน ขาดจิตสำนึกสาธารณะ
- 2.4 พฤติกรรมขาดความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ลักขโมย พุดโกหก ททุจริตการสอบ เก็บของได้ไม่ส่งคืน
- 2.5 พฤติกรรมเสี่ยง/ก้าวร้าว เช่น สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เล่นการพนัน ทะเลาะวิวาท ติดเกม ฟุ่มเฟือย ทำลายทรัพย์สินของส่วนรวม ช่มชู้รังแกเพื่อน-รุ่นน้อง ตั้งครรภ์ระหว่างเรียน

3. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการได้แก่

- 3.1 เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี
- 3.2 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรมจริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3.3 เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ
- 3.4 เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง

4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน พ.ศ.2560 ได้ระบุไว้ในมาตรา 54 ว่า

การศึกษาทั้งปวง ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี หรือแม้แต่รัฐบาลปัจจุบันก็ยังมียุทธศาสตร์ที่จะจัดให้มีการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นต้น

จากข้อมูลเหล่านี้ จึงเป็นเหตุผลเบื้องต้นที่โรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรมตามวิธีการที่โรงเรียนสนใจและเลือกใช้ และที่สำคัญ **พระบรมราโชบายการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร** ที่ว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง
3. มีงานทำ-มีอาชีพ
4. เป็นพลเมืองดี

แนวปฏิบัติในเรื่อง “การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม” ได้แก่

1. รู้จักแยกแยะ ผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี
2. ปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม
3. ปฏิเสธสิ่งที่ผิด สิ่งชั่ว
4. ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง

• ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมกับโรงเรียนบางมูลนาก⁸⁵

“โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคุณ” อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร เข้าร่วมโครงการกองทุนการศึกษา ด้านคุณธรรม ก่อนที่จะเข้าร่วมกับโรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ในปี พ.ศ.2555 กล่าวคือ โรงเรียนบางมูลนากเป็นโมเดลต้นแบบในการศึกษาเรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จนในปัจจุบันได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม โดยจากการเข้าร่วมโครงการในครั้งแรกนั้น มีสาเหตุมาจากการที่เมื่อประมาณ ปลายปี พ.ศ. 2552 ต้นปี พ.ศ.2553 ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ซึ่งเป็นศิษย์เก่าที่ โรงเรียนบางมูลนากฯ ได้มีโอกาสพบกับอาจารย์ปราโมทย์ โชติมงคล ซึ่งเป็นรุ่นน้องของท่านองคมนตรี และเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนนี้เช่นเดียวกัน ได้เห็นถึงความเสื่อมทรามที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน ใน

⁸⁵ ข้อมูลจากการถอดบทสัมภาษณ์อาจารย์ปราโมทย์ โชติมงคล ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, รายการ: สร้างชาติโปร่งใส สร้างไทยชัดตรง, หัวข้อ: ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, โปรดดูรายละเอียดในคลิปวิดีโอรายการ <https://www.youtube.com/watch?v=yLH3USYofR0>, เผยแพร่เมื่อ 21 ก.ย. 2015.

ทุกเรื่องนับตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน คุณครูทั้งหลายซึ่งมีร่วม 100 คน นักเรียนมีประมาณ 2,100 คน ทั้งหญิงและชาย มีแต่สิ่งไม่ดีเกิดขึ้นในโรงเรียนนี้ครบถ้วน โดยมีตัวอย่างดังนี้

- ผู้บริหารโรงเรียน หาประโยชน์ที่มีชอบ มีปัญหาเรื่องชู้สาวกับครูผู้น้อยภายในโรงเรียน
- คุณครูส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจในหน้าที่ของตนเอง เช่น มาโรงเรียน กลับก่อน สนุกสนานกับการเล่นไลน์ (Line)
- นักเรียน 2,000 กว่าคน มีปัญหาการมาสายวันละ 200-300 คน มีการทะเลาะชกต่อยกันเป็นประจำ มีทั้งสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาเสพติด หรือแม้แต่เด็กนักเรียนผู้หญิงชั้นม.ปลาย มีการตั้งครรภ์ท้องระหว่างเรียน(คุณแม่วัยใส) เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนบางมูลนากฯ ในฐานะของ ท่านองคมนตรีเกษมฯ ที่เป็นศิษย์เก่าที่นี่ รู้สึกอดสูใจ สังเวชใจ ว่าทำไมจึงมีปัญหามากมายเกิดขึ้นในโรงเรียนแห่งนี้ จึงได้ปรึกษาหารือกับอาจารย์ปราโมทย์ฯ ว่าควรที่จะดำเนินการหาทางแก้ปัญหา

“บังเอิญเวลานั้น ผมยังทำหน้าที่เป็นประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน ก็พบว่ามีการกิจของผู้ตรวจการแผ่นดินที่บอกว่าส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ของข้าราชการ ของรัฐวิสาหกิจ ของหน่วยงานของรัฐทั้งหมด ก็มานึกได้ว่าโรงเรียนก็เป็นสถานที่ราชการ เป็นส่วนราชการอย่างหนึ่ง จึงปรึกษาน้องๆ ในสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินว่า ในประเทศไทยเมื่อปี 53 หน่วยงานไหนบ้างที่เขาดูแลเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เขาก็แนะนำว่า ศูนย์คุณธรรมนี่แหละ เวลานั้นผมจำได้ว่ายังสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี จึงได้ไปเชิญผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรมมาปรึกษาหารือ และร่วมกันทำโครงการกับสำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยการจัดสรรงบประมาณ ไร่ประมาณสัก 5-6 ล้านบาท เฉพาะโรงเรียนบางมูลนาก แล้วก็มีการทำ MOU ระหว่างสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินกับศูนย์คุณธรรม และที่โรงเรียนบางมูลนาก ทั้งหมดนี้ คือที่มาในตอนเริ่มแรกของโครงการ”

กระบวนการของศูนย์คุณธรรมที่เข้าไปดำเนินการกับโรงเรียนบางมูลนากฯ คือ กระบวนการกระตุ้นและกระตุ้นต่อมความคิด และสร้างจิตสำนึกของคน โดยนำคุณธรรม ความดีของทุกคนที่มีอยู่ในตัวให้ฟื้นคืนกลับมา ซึ่งดำเนินการจัดให้มีการประชุม กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนจะมาเข้าร่วมประชุมกันโดยทั้งหมด แม้แต่กระทั่งเจ้าอาวาสที่อยู่ใกล้ๆ โรงเรียน ศูนย์คุณธรรมก็ได้มีนิมนต์มาเข้าร่วมประชุม โดยมีการแจ้งให้กับทุกฝ่ายได้ทราบถึง ข้อปัญหา หรือสิ่งไม่ดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนแห่งนี้ และเมื่อทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน

ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนมีความพร้อมที่จะช่วยกันเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ปัญหาต่างๆ เหล่านั้นให้หมดไป ทั้งนี้ในการเริ่มต้นโครงการคุณธรรมจะต้องเริ่มต้นจากความสมัครใจของทุกฝ่าย โดยจะต้องไม่ใช่การบีบบังคับ ซึ่งถ้าหากทุกฝ่ายคิดเห็นตรงกันว่า เมื่อปรับเปลี่ยนความคิด และพฤติกรรมที่ไม่ดีต่างๆ แล้ว จะก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเขาเอง เกิดผลดีต่อโรงเรียน เกิดผลดีต่อครอบครัวผู้ปกครอง และเกิดผลดีต่อชุมชน เพราะฉะนั้น จึงจะเป็นการเริ่มต้นที่ดีของโครงการได้

จากนั้นทางศูนย์คุณธรรมจึงจะเริ่มจัดอบรม และมีการจัดให้ไปดูงานในสถานที่ตัวอย่างที่เป็นต้นแบบของพฤติกรรมในการสร้างคุณธรรม ความดีงาม เพื่อกระตุ้นต่อมความคิด สร้างจิตสำนึก ว่าต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงที่นิสัย และพฤติกรรมของตนเอง ในแต่ละบุคคล ไม่ต้องไปเปลี่ยนแปลงคนอื่น และเมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 1 ปี ได้มีการเข้าไปติดตามผล พบว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนฯ กำลังค่อยๆ หมดไป เช่น การมาสายของ ผอ. ครู และนักเรียนที่เคยมาสาย เมื่อทุกคนปรับความคิดใหม่ ปรับพฤติกรรมใหม่ ทุกคนก็มาเช้า อีกทั้งการค่อยๆ หมดไปของทั้งครู และนักเรียนที่สูบบุหรี่ ดื่มสุรา การทะเลาะวิวาทก็หมดลง ตลอดจนการละเลิก เพิกเฉยต่อความรับผิดชอบในหน้าที่ของทั้งครู และนักเรียนก็หมดไป เช่น การลด ละ เลิกการใช้โทรศัพท์มือถือ ของทั้งครู และนักเรียนในขณะปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการเริ่มต้นของความคิดในการทำความดี เพื่อเป็นจิตอาสา ในการทำประโยชน์ให้กับชุมชน และนี่คือ สิ่งที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนบางมูลนาก และจนถึงทุกวันนี้ ความมั่งคั่งของพฤติกรรมในการทำความดี การมีคุณธรรมในจิตสำนึกของทุกๆ คน ก็ยังคงอยู่สืบเนื่องจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากพลังของทุกภาคส่วน ทั้งครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนจากศูนย์คุณธรรม และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ภายใต้โครงการ “บางมูลนากโมเดล” (Model Virtue Development Learning Center-Bangmunnak Model 2010-2012) จึงกลายเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบคุณธรรม จริยธรรม เป็นแม่ข่ายขยายผลสู่โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง “บางมูลนากโมเดล” จึงเป็นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอีกแนวทางหนึ่ง ที่ประสบความสำเร็จได้ เพราะมุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม จากการลงมือทำจริง และขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กัน ทั้งระบบโรงเรียน ท่ามกลางการเกื้อหนุนของเครือข่าย กัลยาณมิตร และได้เป็นโมเดลต้นแบบ รวมถึงเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ที่เริ่มต้นในปี พ.ศ.2555 จนในปัจจุบันมีโรงเรียนอยู่ในความดูแลของ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จำนวน 297 แห่ง ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ในภาพรวมจะให้ความสนใจไปที่ประเด็นของการศึกษาทางเลือก และโรงเรียนทางเลือก ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวที่ผ่านมา จะมุ่งไปที่การศึกษาในส่วนของหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนทางเลือก กระบวนการบริหารโรงเรียน รูปแบบ แนวคิด ปรัชญาทางการศึกษาที่เกี่ยวกับการศึกษาทางเลือก และโรงเรียนทางเลือก โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้มาพอสังเขป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ(2554), ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนทางเลือกกับทางเลือกในการศึกษาของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทางเลือก(Alternative School) ที่มีอยู่ในประเทศไทย ว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตั้งแต่ประถมจนถึงมัธยมปลาย แต่มีระดับความเป็นอิสระจากรัฐบาลสูง และโดดเด่นตรงที่มีนวัตกรรมการเรียนการสอน(Innovation) ที่แตกต่าง สามารถทำให้เด็กมีการเรียนรู้อย่างสมดุลหลากหลาย ผ่านประสบการณ์จริง และผลการเรียนที่ออกมาของนักเรียนเป็นที่น่าประทับใจ อีกทั้งยังอยู่ภายใต้หลักสูตรแกนกลางและการกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยนวัตกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนทางเลือก ถูกก่อเป็นรูปแบบบนฐานความคิด และปรัชญาการศึกษาจากสำนักต่างๆ เช่น มอนเตสซอรี(Montessori) วอลดอล์ฟ(Waldorf) ซัมเมอร์ฮิลล์(Summer Hill) และแนวคิด ศรีสัทยาไสบาบา เป็นต้น เนื้อหาและกระบวนการของแต่ละปรัชญาการศึกษาเหล่านี้จะแตกต่างกันออกไป แต่มีหนึ่งจุดเด่นที่เหมือนกัน คือ ธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความหลากหลาย ทำให้การเรียนการสอนมีความหลากหลาย สามารถทดลองและผลิตรายการการเรียนการสอนแบบใหม่ได้ตลอดเวลา โดยยึดเอาผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางที่สำคัญ ผู้เรียนสามารถคิดนอกกรอบได้ และทำให้มันเกิดขึ้นจริง

นริศรา จริยะพันธุ์(2555), ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนและประสิทธิภาพของโรงเรียนทางเลือก ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนทางเลือกทุกโรงเรียนมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงความแตกต่างด้านศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะอย่างหลากหลาย แต่การจัดการเรียนการสอนที่ต่างกัน คือ การจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ รูปแบบการจัดกิจกรรม และวิธีการประเมินผลผู้เรียน สำหรับการจัดทรัพยากรทางการศึกษานั้น โรงเรียนทางเลือกส่วนใหญ่จัดให้มีการใช้สื่อ อุปกรณ์ และการสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สำหรับแหล่งที่มาของรายได้ การคัดเลือกครูผู้สอน การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและห้องเรียน และการใช้เทคโนโลยีสำหรับการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันในส่วนของการศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนทางเลือก พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองของทุกโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อแนวคิด วิธีการเรียนการสอน คุณลักษณะของครูผู้สอนและผู้บริหาร และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน แต่ยังคงมีผู้ปกครองบางส่วนที่มีความกังวลใจต่อโรงเรียนทางเลือกเรื่องการเข้าศึกษาต่อและการปรับตัวของนักเรียน ผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา จาก สมศ. ของทุกโรงเรียนมี

ผลการประเมินเฉลี่ยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก นอกจากนี้โรงเรียนทางเลือกยังได้รับการยอมรับให้เป็นรูปแบบที่จะนำไปใช้ และได้มีการเผยแพร่นวัตกรรมของโรงเรียนโดยการเป็นวิทยากรและที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานที่สนใจนำนวัตกรรมไปปรับใช้ แต่จากการศึกษายังคงพบว่านักเรียนที่สามารถเข้าถึงการศึกษาในโรงเรียนทางเลือกเป็นนักเรียนที่ผู้ปกครองมีความสามารถในการจ่ายเท่านั้น

จรีพร นาคสัมฤทธิ์ และคณะ(2556) ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการบริหารที่เน้นความเป็นมนุษย์และแนวคิดการศึกษามนุษยนิยม ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าสภาพปัจจุบันในทุกเรื่อง แนวทางบริหารเน้นเรื่องความอยู่รอด ความพอเพียง โลก ความยั่งยืน การรับใช้สังคม การยอมรับนับถือตนเองและผู้อื่นนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการบริหารโรงเรียนทางเลือกที่เน้นความเป็นมนุษย์เป็นฐาน (Soft Side Based-Alternative School Management: SBASM) ประกอบด้วย ๑) วางแผนมาตรการความอยู่รอด ความพอเพียง โลก ความยั่งยืน การรับใช้สังคม การยอมรับนับถือตนเอง ๒) ดำเนินการโดยระบุผลลัพธ์ กำหนดตัวชี้วัด เรียงลำดับความสำคัญ ศึกษาสภาพปัจจุบัน จัดทำคู่มือเน้นมนุษย์ สร้างกลยุทธ์ในทีม จัดหาทรัพยากร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดำเนินการความพอเพียงและช่วยเหลือสังคม ครูและนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ๓) ประเมินผลโดยตรวจสอบผลงาน รายงานผลสภาพจริง การบรรลุผล ปรับปรุงแนวทางที่เน้นมนุษย์เป็นต้นแบบเผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลผู้เรียนในรูปแบบหลากหลายทั้งความสุขและความพึงพอใจ

สมเกียรติ อินทสิงห์(2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาทางเลือก: หลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งตอบสนองความต้องการที่แตกต่างและหลากหลายของผู้เรียน ลดความเป็นทางการและข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ จากหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ มีความยืดหยุ่นสูง อิสระในการกำหนดเนื้อหาสาระต่างๆ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนอย่างแท้จริง รวมทั้งให้ความสำคัญกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และค่านิยมในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความสามารถ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เต็มตามศักยภาพของตนเอง ดังนั้นการศึกษาทางเลือกจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย หลักสูตรการเรียนการสอน สำหรับการศึกษาทางเลือกมีมากมายหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างที่น่าสนใจ อาทิ ในสหรัฐอเมริกา มีโรงเรียนทางเลือก 7 รูปแบบ ในไทยมีบ้านเรียน โรงเรียนอิงกับระบบของรัฐ การเรียนรู้สายครูภูมิปัญญา สายศาสนาธรรมสถาบันนอกระบบของรัฐ กลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้ และการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์

จากทั้ง 4 ผลงานการวิจัยในข้างต้น เป็นการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาทางเลือกและโรงเรียนทางเลือก แต่สำหรับการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาที่มุ่งไปสู่ประเด็นของเรื่อง

อิสระและความเสมอภาคในการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบันว่ามีผลกระทบเช่นไรต่อโรงเรียนทางเลือก และโรงเรียนทางเลือกจะมีแนวทางจัดการกับแนวคิดดังกล่าวอย่างไร กล่าวคือ ในประเด็นที่ว่านี้แทบที่จะไม่มีผู้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดดังกล่าวกับโรงเรียนทางเลือก แต่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าผลงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงกับประเด็นการศึกษาของผู้วิจัยมาได้ 2 เรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์(2544) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วิทยาศาสตร์ในสังคมและวัฒนธรรมไทย ส่วนหนึ่งของงานวิจัย พบว่า สังคมวิทยาศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตยนั้น ท้ายที่สุดก็คือ สังคมเดียวกัน เราอาจใช้ลักษณะร่วมของสังคมนี้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดเป้าหมายปลายทางของการพัฒนา เนื่องจากความเป็นวิทยาศาสตร์กับความเป็นประชาธิปไตยจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน การสนับสนุนทั้งสองจึงเป็นเรื่องจำเป็น กล่าวคือ ความเป็นประชาธิปไตยนั้นไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่แต่เพียงการกาบัตรเลือกตั้งในคูหา แต่ยังต้องซึมซับเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตทั่วไปของประชาชนด้วย เช่นในเรื่องของ ผู้ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ก็ถือเป็นพลเมืองของรัฐ ความเป็นประชาธิปไตยก็ต้องซึมซับเข้าไปในวงการวิทยาศาสตร์ด้วย โดยการซึมซับนี้ทำให้วิทยาศาสตร์ที่จะก้าวหน้าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ ต้องเป็นวิทยาศาสตร์แบบที่อาจเรียกได้ว่า “วิทยาศาสตร์ของประชาชน” การหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่อาศัยทรัพยากรของรัฐ จำเป็นต้องมีเหตุผลสนับสนุนการใช้ทรัพยากรดังกล่าวในทางที่จะให้ประโยชน์แก่ประชาชน เพราะจริงๆ แล้วเงินทุนที่ใช้ในการวิจัยก็เป็นเงินของประชาชนนั่นเอง การใช้ทรัพยากรของประชาชนโดยไม่มีความรับผิดชอบที่เปิดเผยต่อสาธารณะได้ ถือว่าขัดกับหลักการประชาธิปไตย และวงการวิทยาศาสตร์ที่เปรียบเหมือนกับอาณาจักรอิสระที่มีการใช้เงินของสาธารณะโดยไม่ยอมให้สาธารณะเข้าไปตรวจสอบ ก็ย่อมขัดกับหลักประชาธิปไตยเช่นกัน ซึ่งการเสนอให้วงการวิทยาศาสตร์รับผิดชอบต่อประชาชนในแง่นี้ จะทำให้ในท้ายที่สุด วิชาวิทยาศาสตร์เองจะก้าวหน้าออกไปได้กว่าการสร้างอาณาจักรส่วนตัว การหาความรู้ การสร้างความรู้ใหม่ๆ ทางวิทยาศาสตร์ จะทำได้ดีในสังคมเปิดกว้างมากกว่าสังคมปิด สิ่งซึ่งจะทำให้วิทยาศาสตร์เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

วัชรฤทัย บุญธินันท์(2556) ทำการวิจัยในหัวข้อ การสร้างประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองในโรงเรียนไทยที่มีแนวคิดก้าวหน้าและนัยยะต่อความเป็นธรรมทางสังคม โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษากระบวนการสร้างพลเมืองในโรงเรียนทางเลือกและโรงเรียนประชาธิปไตย 2 แห่ง ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรและแนวทางการเรียนการสอนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้แบบสืบค้นและการเชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคมมีศักยภาพในการส่งเสริมการสร้างพลเมืองที่เป็นประชาธิปไตยและมีจิตสำนึกเรื่องความเป็นธรรม อย่างไรก็ตามวิถีปฏิบัติแบบไทยๆ และระบบปฏิบัติบางอย่างของโรงเรียนอาจส่งผลในทางขัดกัน นอกจากนี้งานวิจัยยังค้นพบว่าถึงแม้ว่าแนวคิดและหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองในโรงเรียนไทยทั้ง 2 แห่ง แต่ก็มิบทบาทจำกัดในการสร้างพลเมืองที่เป็นประชาธิปไตย และมีจิตสำนึกเรื่องความเป็นธรรม ท้ายที่สุดสังคมที่มีการ

แบ่งช่วงชั้นของไทยเป็นข้อท้าทายที่สำคัญต่อการศึกษาเพื่อการสร้างความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นธรรมในสังคม

กล่าวโดยสรุป สำหรับงานวิจัยใน 2 เรื่องข้างต้น จะค่อนข้างคล้ายกับการศึกษาของผู้วิจัย ในส่วนของเรื่องประชาธิปไตย คือ อิศรเสรีภาพและความเสมอภาคนั้น เป็นหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย โดยจากงานวิจัยของโสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์(2544)เรื่อง วิทยาศาสตร์ในสังคมและวัฒนธรรมไทย มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้วิจัย กล่าวคือ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักการของปรัชญาประสบการณ์นิยม เป็นพื้นฐานของการเรียนการสอนที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา และความเจริญแห่งวิถีประชาธิปไตย ส่วนงานของ วัชรฤทัย บุญอินทร์(2556) จะมีความเกี่ยวข้องกับการงานของผู้วิจัย ในประเด็นของประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองในโรงเรียนไทยที่มีแนวคิดก้าวหน้า ซึ่งประเด็นของประชาธิปไตยจะมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดอิสรเสรีและความเสมอภาค สำหรับโรงเรียนที่มีแนวคิดก้าวหน้า ก็คือ โรงเรียนทางเลือกนั่นเอง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค ที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือก ศึกษาในกรณีของโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ และเพื่อศึกษาถึงแรงกระเพื่อมทางการเมืองที่มีผลต่อแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก ตลอดจนเพื่อทราบถึงแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือกต่อการเจริญเติบโตของแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคในการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน โดยมีวิธีการศึกษาค้นคว้าวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาวิจัยภาคทฤษฎีจากการค้นคว้าเอกสาร และส่วนที่สองเป็นการศึกษาวิจัยภาคปฏิบัติจากกรณีศึกษาโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาวิจัยภาคทฤษฎี เป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยการรวบรวมข้อมูล (gathering) จากเอกสาร (Document Study) หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษาวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยรายละเอียดของเนื้อหา จะประกอบไปด้วยเรื่องของการศึกษาถึงแนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค ผ่านทางปรัชญาการศึกษา ปรัชญาประสบการณ์นิยมของจอห์น ดิวอี้(John Dewey)

2. การศึกษาวิจัยภาคปฏิบัติ เป็นการลงพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยใช้พื้นที่กรณีศึกษาจากโรงเรียนทางเลือก 2 แห่ง คือ โรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ซึ่งผู้วิจัยในการลงพื้นที่เพื่อดำเนินการศึกษาวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยสัมภาษณ์ที่ มูลนิธิยุวสถิรคุณ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

2) วันที่ 14-15 ธันวาคม พ.ศ.2560 เป็นการลงพื้นที่เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ สังเกตการณ์รอบๆ โรงเรียน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ

3) วันที่ 8-9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2561 เป็นการลงพื้นที่เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ สังเกตการณ์รอบๆ โรงเรียน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ของโรงเรียนมัธยมมิชชั่นพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

4) วันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2561 เป็นการลงพื้นที่เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ สังเกตการณ์รอบๆ โรงพยาบาลชลบุรี อ.เมือง จ.ชลบุรี ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง(Cross Check) ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจากโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ

3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทางโทรศัพท์ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง(Cross Check) ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจากโรงเรียนมัธยมมิชชั่นพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ โดยทำการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ผู้ให้ข้อมูลจากสำนักงานศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 2 ท่าน ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2561

3.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) ที่เป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพในสภาพธรรมชาติ(Naturalistic approach) ผู้วิจัยจะไม่มีภาระระบุจำนวน และตัวผู้ให้สัมภาษณ์อย่างจำเพาะเจาะจง แต่จะเป็นการลงไปวิจัยในภาคสนาม(Field) เพื่อพบกับผู้ก่อตั้งโรงเรียน, ผู้บริหารโรงเรียน, ผู้สอน และผู้ปกครอง โดยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth interview) และการอภิปรายแบบกลุ่มย่อย(Focus group discussion) จากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนมัธยมมิชชั่นพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทางโทรศัพท์ ผู้ให้ข้อมูลจากสำนักงานศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้สัมภาษณ์เชิงลึก ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการ, ครู, ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน โดยผู้วิจัยจะใช้นามสมมติในการกล่าวถึง ครู ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน เป็นอักษร

ภาษาไทย เช่น นาย ก., นางข., นางสาว จ., นางสาว ง. เป็นต้น ยกเว้น ประธานศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ และผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ที่จะขออนุญาตเอ่ยนามที่แท้จริงเท่านั้น

2) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ของโรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ประกอบไปด้วย ผู้ช่วยประธานมูลนิธิมีชัยพัฒนา, รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียน, ครู, ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน โดยผู้วิจัยจะใช้นามสมมติในการกล่าวถึงเป็นอักษรภาษาอังกฤษ เช่น น้องเอ, น้องบี, น้องซี เป็นต้น

3) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญทางโทรศัพท์ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง(Cross Check) ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจากโรงเรียนมัธยมมีชัยพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ จำนวน 2 ท่าน คือ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ และหัวหน้ากลุ่มศึกษาเอกชน ของสำนักงานศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยในที่นี้จะไม่ขอเอ่ยนามที่แท้จริง

ในการกำหนดจำนวนกลุ่มของตัวแทนประชากรนั้น เพื่อให้เป็นไปตามวิธีการค้นหาข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยไม่จำเป็นที่จะต้องได้ข้อมูลของประชากรทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา กล่าวคือ ไม่จำเป็นที่จะต้องสัมภาษณ์นักเรียนทั้งโรงเรียน โดยความสำคัญของจำนวนผู้สัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับจำนวนข้อมูลที่ได้จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก ว่าเพียงพอต่อการวิเคราะห์ของผู้วิจัยหรือไม่ ซึ่งในขณะที่ยังกำลังสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วพบว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เริ่มมีความเหมือนกัน หรือซ้ำกันมากขึ้น ข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์ออกมาเหมือนเดิมซ้ำกันครั้งแล้วครั้งเล่า แสดงว่าเป็นเวลาที่ผู้วิจัยจะต้องหยุดการสัมภาษณ์ และถือว่าสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาดำเนินการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไปได้⁸⁶

3.3 การวิเคราะห์ผลการศึกษา

วิเคราะห์ผลโดยการเสนอแบบพรรณนาความ (Descriptive) ด้วยการอธิบายผลที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลในเชิงแนวคิดทฤษฎีทั้งหมดที่ได้ทำการศึกษา มาวิเคราะห์ผลการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผลการศึกษาวิจัยที่ค้นพบจากภาคสนาม โดยบูรณาการแนวคิดที่เกี่ยวข้องให้เข้ากับประเด็นหัวข้อวิจัยที่ต้องการศึกษา และสำหรับผลการวิจัยที่ได้จากภาคสนามจะดำเนินการวิเคราะห์ผลจากสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏให้เห็น จากการสังเกต การสำรวจ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) จากทั้งสองพื้นที่กรณีศึกษา ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทาง

⁸⁶ Anselm, S., and J. Corbin, Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. (California. SAGE Publications, Inc., 1942), 295.

โทรศัพท์ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง(Cross Check) มาวิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมด้วย โดยผลการวิจัยที่ได้จะเป็นไปตามกระบวนการตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า(data triangulation)⁸⁷ เพื่อเป็นการยืนยันถึงความเชื่อมั่นและความแม่นยำในการวิจัยเชิงคุณภาพ

⁸⁷ สุภางค์ จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), 128-130.

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในส่วนของผลการศึกษา ผู้วิจัยขอแสดงผลการศึกษาที่ได้มาจากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร ข้อสังเกตการณ์ในการศึกษาวิจัยในภาคสนาม ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายแบบกลุ่มย่อย ของผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ(Key Informant) จากทั้ง 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนมัธยมมิชชั่นพัฒนา อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม ของมูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยผลการศึกษาสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

4.1 แนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค (Liberty and Equality) ที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนมิชชั่นพัฒนา จ.บุรีรัมย์

4.1.1 แนวคิดความมีอิสระเสรี (Liberty) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับโรงเรียนมิชชั่นพัฒนา เพราะจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และจากบทสัมภาษณ์ จะพบว่าเจตนาของโรงเรียนมีความมุ่งหมายที่จะให้นักเรียน มีอิสระเสรีที่จะสามารถคิดนอกกรอบ ค้นคว้าหาคำตอบในทุกๆ เรื่องได้อย่างอิสระ กล้าที่จะซักถาม กล้าพูด กล้าลงมือกระทำ และกล้าแสดงออกในทุกๆ ด้าน โดยนักเรียนเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยตัวนักเรียนเองในทุกๆ เรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) กระบวนการเรียนการสอน มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนจากเดิมที่เน้นการท่องจำ ไปสู่การค้นคว้า การปฏิบัติจริงด้วยตนเอง คิดเอง ทำเอง เป็นการศึกษาเรียนรู้โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการตั้งคำถาม นอกจากนี้ ยังมีการดูงานนอกสถานที่ การฝึกฝนภาษาอังกฤษ โดยจัดโครงการนักเรียนแลกเปลี่ยนกับโรงเรียนอินเตอร์ และการฝึกงานในช่วงปิดเทอม กล่าวคือหลักสูตรการเรียนรู้จะเป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาให้กระทำ แต่ทางโรงเรียนจะมีการเรียนรู้อื่นๆ อีกมากมายที่นอกเหนือจากที่กระทรวงศึกษาให้กระทำ โดยทางโรงเรียนได้ดำเนินการกระทำเองอีกหลายสิ่ง หลายอย่าง

“เด็กจะเรียนรู้ด้วยตัวเองเป็นหลัก ใช้การสอนโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ยกตัวอย่างเช่น ในวิชาภาษาไทย เราจะมีการแบ่งนักเรียน ระหว่างเด็กเก่งกับเด็กอ่อน จากนั้นก็มอบหมายหัวข้อให้เขาไปค้นคว้า แล้วก็สรุปแนวคิด ไปเป็น mind mapping ตรงนี้ก็คือ การเรียนรู้ด้วยตัวเอง เสร็จแล้ว แต่ละคนจะต้องฝึกทักษะในการนำเสนอค่ะ ตรงนี้ก็จะบูรณาการโดยคุณครูก็จะช่วยดูด้วย การนำเสนอ การพูด การออกเสียง ถูกต้องไหม การ

บรรยายตามหลักเนื้อหาค้นคว้ามาโอเคไหม คุณครูก็จะเสริมให้ แล้วก็ช่วยกันสรุป แล้วก็จะมีในส่วนของการเน้นให้นักเรียนตั้งคำถาม”(คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“มีการให้อิสระในเนื้อหาวิชาที่เรียนว่า จากในหนังสือทั้งหมด อยากเรียนหัวข้อไหน ก็ให้นักเรียนช่วยกันเลือก หัวข้อที่อยากจะเรียนมากที่สุดขึ้นมาก่อน แล้วจะให้นักเรียน ซึ่งถูกแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยครูมาช่วยกันเลือก มาช่วยกันสอน มาช่วยกันติว” (คุณครูฝึกสอน, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“วิชาวิทยาศาสตร์ มีการลงพื้นที่ศึกษา ตักน้ำมาวัดค่าต่างๆ แล้วก็มาสาธิตมาฝึกสอนวัดค่าน้ำต่างๆ ด้วย ก็คือ จะสอนแบบบูรณาการ” (คุณครูฝึกสอน, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ตัวอย่างการตั้งคำถาม เช่น คุณครูให้คำตอบมา แล้วให้เราเป็นคนคิดคำถาม อย่าง สมมติ คำตอบเท่ากับ 5 เราอาจจะคิด 3 บวก 2 เท่ากับ 5 หรือ 10 หลบ 2 เท่ากับ 5” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.1 แสดงการสัมภาษณ์ ครูภาษาไทย, ครูฝึกสอน, น้องเอ ชั้นม.5 โรงเรียนมีชัยพัฒนา

“กระทรวงศึกษาธิการ มักจะมีกฎระเบียบที่ระบุลงรายละเอียดมาก ว่าทุกอย่างต้องทำอย่างไร ถ้าต้องทำที่กระทรวงศึกษาทำ คุณก็就会有ความยืดหยุ่นน้อยมากที่จะทำอย่างอื่น

แต่ อ.มีชัย ก็เป็นคนที่ไม่แตกแถมมาตลอด ก็เลยเป็นอะไรแบบดี๊ๆ ก็เลยมาทำทุกอย่างที่กระทรวงขอให้เราทำ นอกจากนี้เราทำอะไรอื่นๆ เยอะๆ ที่กระทรวงไม่สนใจที่เราจะทำ แต่พอถึงเวลาที่เราร้องรายงานให้กระทรวง เราก็รายงานทั้งในเรื่องที่เราอยากรู้ และเรื่องที่เขาไม่ขอรับรู้ แต่เราก็รายงานทั้งหมด

ในเรื่องที่เราจะมีปัญหา และโดนท้วงติง จากทางศึกษาจังหวัดมาตลอด ก็คือ การนำเด็กไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ คือ เราก็จะไปกันบ่อย แต่ทำหนังสือขออนุญาตตามไปที่หลังก็จะโดนบ่นตลอด คือ เรามองว่าเราเป็นโรงเรียนเอกชนที่บริหารงานเอง มีครูคอยดูแลอย่างใกล้ชิด สามารถดูแลเด็กนักเรียนของเราได้ บางครั้งการส่งเอกสารไปขออนุญาต รอขั้นตอนนาน เราก็เลยออกไปดูงานนอกสถานที่กันก่อน แล้วส่งหนังสือย้อนหลังไป ทำแบบนี้เลยโดนบ่นมาตลอด” (อาจารย์ชาวต่างชาติ, ผู้ช่วยประธานมูลนิธิมีชัยพัฒนา⁸⁸, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.2 แสดงการสัมภาษณ์อาจารย์ชาวต่างชาติ ตำแหน่งผู้ช่วยประธานมูลนิธิมีชัยพัฒนา และอาจารย์ผู้หญิง ตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียน

“โรงเรียนเรามีผู้เข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ที่นี้เด็กนักเรียนจะเป็นผู้บรรยายรายละเอียดของโรงเรียน และตอบคำถามแก่ผู้มาเยือนทั้งหมด แต่ถ้ามีบางคำถามที่นักเรียนไม่สามารถตอบได้ คุณครูถึงจะเข้ามาช่วย แต่ช่วยน้อยมาก ตรงนี้จึงเป็นการฝึก

⁸⁸ ผู้ช่วยประธานมูลนิธิมีชัยพัฒนา, เป็นชาวประเทศฝรั่งเศสที่ทำงานร่วมกับมูลนิธิมีชัยพัฒนา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546.

ทักษะในการพูดของเขา โดยนักเรียนทั้ง 150 คน จะมีการหมุนเวียนในการฝึกต้อนรับคณะดูงาน เพราะฉะนั้น ทุกคนจะได้ฝึกหัดทั้งหมด เช่น ม.1 ที่เข้ามาใหม่ก็จะเห็นพี่ๆ ทำ จนสามารถทำตามพี่ๆ ได้ คุณครูไม่ต้องมาจัดอบรมเพื่อฝึกการพูด” (ครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“สำหรับอิสระในด้านการเรียนการสอน อย่างแรกก็คือว่า เราให้นักเรียนเป็นผู้คัดเลือกคุณครู อันนี้เป็นอิสระอย่างแรกที่นักเรียนได้รับ ในการเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้กับตัวเอง ในเรื่องของการเรียนการสอน ส่วนสิทธิเสรีภาพในส่วนที่สอง คือ ในเวลาที่คุณครูเข้ามาสอนเรานักเรียนถ้าเวลาเรียนแล้วรู้สึกที่ไม่เข้าใจเลย หรือรู้สึกว่าคุณครูคนนั้นสอนไม่ดี ยังน่าเบื่อ เขาสามารถที่จะเสนอกับคุณครูว่า คุณครูคะ ขอปรับไปเป็นแบบนี้ แบบนั้นได้ไหม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ได้แปลว่านักเรียนจะเป็นหัวหน้าคุณครู แต่หมายความว่า คุณครูก็ต้องรับฟังนักเรียน และนักเรียนก็ต้องรับฟังเหตุผลคุณครูเหมือนกัน เพราะจะต้องมีการปรับตัวกันของทั้งสองฝ่าย อันนี้คืออย่างแรก คือ นักเรียนมีสิทธิในการเสนอความคิดเห็นในการเรียนรู้ ในการสอนโดยตรงว่าอยากให้ปรับเปลี่ยนตรงไหน ตลอดจนในเรื่องหลักสูตรบางส่วน ซึ่งยกตัวอย่างเช่น ห้อง ม.5 ที่เรียนวิชาฟิสิกส์ ซึ่งฟิสิกส์เป็นวิชาที่ยากมาก เราเรียนเรื่องของแรงลอยตัว แล้วก็สูตรซึ่งยากมาก ที่นี่เราก็เลยถามคุณครูว่า มีวิธีอื่นที่จะเรียนเรื่องนี้ได้เข้าใจโดยง่ายไหมคะ สุดท้ายแล้วตัวแทนห้อง ซึ่งเป็นผู้ช่วยครู ก็ไปประชุมร่วมกับครู แล้วได้ข้อสรุปที่ว่า ให้นักเรียนสร้างแพ แล้วให้คำนวณตามโจทย์ว่า แพนี้ต้องรับน้ำหนักคนได้ 2 คน แล้วตีเป็นโจทย์ให้เขาไปสร้างจริง คำนวณจริงอะไรแบบนี้ค่ะ อันนี้ก็เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ซึ่งนักเรียนก็จะมีสิทธิเสนอความคิดเห็นในการเรียนรู้ของเขา แต่ก็ต้องมีความคิดเห็นของคุณครูเข้ามาด้วยค่ะ” (นักเรียนหญิงน้องปี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ตอนอยู่ที่บ้านทำอะไรไม่เป็นเลยสักอย่าง มาอยู่ที่นี่ได้เรียนรู้ทักษะชีวิต ช่วงปิดเทอมก็ได้ไปฝึกงานที่กรุงเทพฯ มีรายได้เสริม ทำงานเป็น และได้ฝึกภาษาอังกฤษไปในตัว เพราะได้รับแขกต่างประเทศตลอด” (นักเรียนหญิงน้องซี, ม.4, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดแพร่, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.3 แสดงการสัมภาษณ์ น้องปี, น้องดี ชั้นม.5 และน้องซี ชั้น ม.4, ตำแหน่งคณะกรรมการ

“เริ่มจากตื่นนอนเฉพาะน้อง ม.1-ม.4 6.30 น. เริ่มสวดมนต์ทำวัตรเช้า นั่งสมาธิ จนถึง 7.00 น. จึงรับประทานอาหารเช้า 7.30น. ไปทำความสะอาดโซนพื้นที่ เช่น กวาดใบไม้ เก็บใบไม้ หลังจากนั้น คือ โซนพื้นที่เกษตร ปรดน้ำต้นไม้ เสร็จแล้วก็จะเข้าห้องเรียนก่อน 8.15 น.เป็นช่วงมงคลชีวิต แล้วก็เรียนคาบแรกประมาณ 8.30น. เรียน 2 คาบ แล้วก็จะมีพักเบรก แล้วก็เรียนอีก 2 คาบ จากนั้นจึงทานข้าวเที่ยง แล้วตอนบ่ายก็เรียนอีก 2 คาบ จากนั้นจึงไปเข้าแถวเคารพธงชาติที่โดม แล้วจากนั้นก็มาเรียนธุรกิจเกษตรถึง 16.30 หลังจากนั้นพักผ่อน Free Style ทำการบ้าน เล่นดนตรี เล่นกีฬา แล้วก็ทานข้าวเย็นตอน 18.00 น. หลังจากนั้น 18.30 น. จะมีการรวมกันที่สโมสร มาคุยรวมกัน ไม่มีการดูทีวี จะดูได้เฉพาะเสาร์-อาทิตย์ จริงๆ วันธรรมดาก็ไม่ได้ห้าม แต่กิจกรรมก็จะแน่นมากอยู่แล้ว” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5 ,มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ตัวหนูได้ไปแลกเปลี่ยนที่โรงเรียนนานาชาติรีเจนท์ ที่พญาคะ ก็เลยได้มีโอกาสฝึกภาษาอังกฤษ ไปอยู่กับเขา 1 เทอมค่ะ ก็ประมาณ 3 เดือน โดยพิจารณาจากความเป็นผู้นำ มีความ Active และดูว่าถ้าไปอยู่แล้วเราจะรอดไหม” (นักเรียนหญิงน้องจี ,ม.3, มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

2) นวัตกรรมในทางความคิด กล่าวคือ มีความสามารถในการคิดนอกกรอบ และความคิดริเริ่มในเรื่องต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงการเคารพธงชาติจากเวลา 8.00 เป็นเวลา 15.30 น. กล่าวคือ นักเรียนได้ให้เหตุผลไว้ว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ เพราะว่า ในตอนเช้าเป็นเวลา ที่สมองมีการจดจำได้ดี ควรรีบเข้าห้องเรียนเพื่อเรียนหนังสือก่อนที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ ส่วนในตอนบ่าย สมองจะเริ่มเมื่อยล้า มีอาการง่วงนอน จึงค่อยที่จะมาตั้งแถวเคารพธงชาติ อีกทั้งการที่จะเปลี่ยนแปลงการเคารพธงชาติไปเป็นเวลาใดก็ตาม นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า จะทำให้นักเรียนมีความรักชาติน้อยลง

นอกจากนี้ ยังมีความคิดริเริ่มในการสร้างความแปลกใหม่ ความหลากหลายให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน โดยมีการระบายสีทางเดิน และต้นไม้ในบางพื้นที่ บางตำแหน่งของโรงเรียน การระบายสีอย่างขนาดใหญ่(นักเรียนปั้นโอ่งด้วยตนเอง) ก็เพื่อเป็นการแสดงถึงความคิดนอกกรอบที่ว่า ในบางทีบางสิ่งบางอย่างก็ไม่ควรหยุดนิ่งอยู่กับที่ ทุกอย่างในโลกย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหากมนุษย์มีความต้องการสิ่งนั้น สิ่งนี้ ดังนั้น ต้นไม้ หรือวัตถุต่างๆ ที่ไม่สามารถหยุดได้อย่างมนุษย์ ก็อาจจะต้องการสิ่งสวยงาม ต้องการความเปลี่ยนแปลงในตัวเองเช่นเดียวกัน เป็นต้น

อีกทั้งภายในโรงเรียนโดยส่วนใหญ่แล้ว จะลาดปูพื้นทางเดินด้วยกรวด เพื่อให้เวลาที่เดินจะมีเสียงในการย้ำพื้นตลอดเวลา กล่าวคือ ในส่วนนี้ได้เป็นการแทรกแนวคิดในการสอนนักเรียนที่ว่า “ความลับไม่มีในโลก” เพราะเวลาเดินย้ำไปบนพื้นกรวดก็ย่อมจะมีเสียง ถึงแม้จะพยายามเดินอย่างระมัดระวังอย่างไรก็ย่อมจะมีเสียงเล็ดรอดออกมาอยู่ดี สรุปแล้วก็คือ โรงเรียนมีชัยพัฒนา จะมีกระบวนการสอนให้เด็กได้รู้จัก คิด รู้จักใช้เหตุผล อย่างสม่ำเสมอ กับทุกๆ สิ่ง ที่อยู่รอบตัว

“เรื่องเคารพธงชาติ ที่อื่นเขาเคารพธงชาติ 8 โมงเช้า ที่นี้เราเคารพธงชาติ บ่าย 3 คือเราก็กังเคารพธงชาติเหมือนเดิม เราก็กังรักชาติเหมือนเดิม ร้องเพลงชาติได้ทุกคน แค่เราเลือกจะทำช่วงบ่าย” (อาจารย์ชาวต่างชาติ, ผู้ช่วยประธานมูลนิธิชัยพัฒนา, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“เด็กที่นี้เข้าแถวเคารพธงชาติตอนบ่าย 3 ไม่เหมือนกับข้างนอกที่เคารพธงชาติตอน 8 โมง แล้วเข้าแถวของเราก็ไม่ได้เข้าแถวตากแดดที่เสาธง แต่เข้าแถวในโดม ในร่ม ก็มีเสาธงแบบเคลื่อนที่ได้ ก็เคารพธงชาติ สวดมนต์ตามปกติ แค่ว่าเปลี่ยนมาเป็นตอนบ่าย” (ครูฝึกสอนผู้หญิง, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ผอ.มีชัยกล่าวว่า มีผลวิจัยพบว่า ตอนเช้าเป็นช่วงที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ น่าจะเริ่มเรียนตั้งแต่เช้า แล้วก็มาเคารพธงชาติตอนบ่ายก็ได้” (คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“นักเรียนของเราทุกคนจะเข้าแถวตอนบ่าย 3 โมง พวกเราไม่เข้าแถวตอนเช้า ท่าน ผอ. บอกว่าตอนเช้าเป็นเวลาที่เหมาะสมทำงานได้ดี ควรไปเรียนหนังสือ ไม่ควรมาตากแดดเข้าแถว และอีกอย่างก็คือ จะเข้าแถวตอนเช้า หรือเข้าแถวตอนบ่าย พวกเราก็กังรักชาติเหมือนเดิม ไม่ใช่เข้าแถวตอนบ่ายแล้วจะแสดงว่าพวกเรารักชาติน้อยลง” (นักเรียนหญิง น้องจี และน้องเจ, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“จะเห็นนะค่ะว่า พื้นโรงเรียนของเราจะเต็มไปด้วยกรวด ที่จะเล่าคือ ทุกสิ่งทุกอย่างในโรงเรียนของเรามีเรื่องราว มี Story ทั้งหมด เพราะ ท่าน ผอ.สอนว่า การเดินบนกรวด

เปรียบให้รู้ว่า ความลับไม่มีในโลก แม้เราจะระมัดระวังอย่างไร สักวันก็ต้องโผล่ออกมาให้เห็น เหมือนเสียงที่เราย่ำเท้าบนกรวด” (นักเรียนหญิงน้องจี, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ศิลปะไม่จำเป็นต้องอยู่เพียงในกระดาษ และสิ่งมีชีวิตเขาพูดไม่ได้ บางทีเขาก็อาจจะอยากสวย อยากมีลีลัน เหมือนกับคนก็ได้ พวกเราเลย ระบายสีต้นไม้ ระบายสีทางเดิน และโองค๋ะ” (นักเรียนหญิงน้องเจ, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.4 แสดงการสัมภาษณ์ น้องจี, น้องเจ ชั้นม.3 และน้องไอ ชั้นม.2
พร้อมทั้งการเดินสำรวจเยี่ยมชมพื้นที่โดยทั้งหมดของโรงเรียนมีชัยพัฒนา

3) การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน กล่าวคือ ในกระบวนการรับสมัคร คัดเลือก สัมภาษณ์ ครูผู้สอน สัมภาษณ์นักเรียนเข้าใหม่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และผู้ปกครองนักเรียน จะมีคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือก เป็นผู้สัมภาษณ์ครูที่เข้ามาสมัครสอนหนังสือ, นักเรียน และผู้ปกครองที่มาสมัครเข้าเรียนใหม่ด้วยตัวเอง ตลอดจนการต้อนรับนักเรียนเข้าใหม่ในวันรายงานตัวโดยรุ่นพี่เป็นผู้จัดการโดยทั้งหมด

ทางโรงเรียนจัดให้มีสถานนักเรียนเพื่อเป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เช่น คณะกรรมการจัดซื้อและตรวจสอบ (ราคาวัตถุดิบในการประกอบอาหาร, เครื่องแบบนักเรียน, เพอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในโรงเรียน) คณะกรรมการนักเรียนยังมีส่วนสำคัญในการประเมินครูประจำปีอีกด้วย

“ครูที่มาสมัครงานในโรงเรียน ผู้ที่คัดเลือกและสัมภาษณ์ ก็เป็นนักเรียนเอง นักเรียนสัมภาษณ์ครู สมมติว่ามีครูจะมาสมัคร เราเปิดตำแหน่งครูฟิสิกส์ เรามีคนมาสมัคร 7 คน นักเรียนก็ต้องมาดูประวัติแต่ละคน แต่ละคนเป็นยังไง แล้วก็ตอนที่มาสัมภาษณ์ ก็เด็กเขาก็ต้องประชุมกัน เรามีเวลา 10 นาที กับแต่ละคน ครูที่เราต้องการต้องมีคุณสมบัติแบบไหนบ้าง ก็เด็กก็ต้องมา

วางแผน มีเวลาแค่ 10 นาที ตั้งคำถามอะไรบ้าง ถึงจะรู้ว่า ครูคนนี้ได้คุณสมบัติที่เราต้องการหรือไม่ อะไร ยังไง แล้วก็ต้องมีวิธีให้คะแนน พอสัมภาษณ์ทั้งหมดแล้ว 7 คน ก็ต้องกลับมาทำบันทึกถึงผู้บริหาร บอกว่าตามที่โรงเรียนมีนโยบายจัดจ้างครู สมมติว่าครูฟิลิกส์ บัดนี้ก็ได้สัมภาษณ์แล้ว 7 คน แล้วก็ได้คัดเลือกคนหนึ่งแล้ว ดังนี้ แล้วก็บอกชื่ออะไรต่างๆ หากคนนี้สละสิทธิ์ จะอีก 6 คนที่เหลือ ทั้งหมดของกระบวนการเด็กเป็นคนเสนอ แล้วก็ผู้บริหาร เป็นคนอนุมัติ ครูในโรงเรียนก็สามารถที่จะนั่งฟังการสัมภาษณ์ แต่ไม่สามารถที่จะตั้งคำถามได้” (อาจารย์ชาวต่างชาติ, ผู้ช่วยประธานมูลนิธิมิชชั่นพัฒนา, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ที่นี้พิธีไหว้ครู เราขอบคุณครู แล้วครูก็จะขอบคุณเรา โดยนักเรียนทุกคนจะช่วยกันจัดกิจกรรมไหว้ครูกันเอง โดยครูไม่ต้องมาช่วยดำเนินการ เราก็จะเลือกวัน เวลาที่เหมาะสม แล้วนำเสนอเข้าสู่คณะมนตรี จากนั้นจึงเสนอกับทางโรงเรียนว่าเราจะจัดพิธีไหว้ครู เมื่อดำเนินการทุกอย่างเรียบร้อย ก็จะเชิญคุณครูมาเข้าร่วมพิธี” (นักเรียนหญิงน้องบีและน้องดี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ที่นี้จะสอนให้เรามีความเป็นผู้นำ มีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือสังคม เรามีคณะมนตรี โดยตัวแทนคณะมนตรีจะรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียนทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม แล้วนำข้อคิดเห็นต่างๆ มาเข้าที่ประชุม แล้วจึงนำประเด็นต่างๆ เสนอไปที่คุณครูอุษา, รักษาการ ผอ. และเสนอไปยัง ผอ.มิชัย ว่าจะสามารถที่กระทำในสิ่งที่เสนอขึ้นไปได้หรือไม่ ถ้าอนุมัติให้ผ่าน พวกเราก็จะได้ลองทำตามแนวความคิดของฝ่ายที่ได้นำเสนอมา” (นักเรียนหญิงน้องจี และน้องเจ, ม.3, มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ที่นี้จะมีการตั้ง คณะมนตรีค่ะ แทนสถานนักเรียน ใช้คำที่แตกต่างจากที่อื่น โดยจะมีประธานร่วม คือ นักเรียนทุกชั้น เป็นตัวแทน 1 คน ที่จะเป็นประธานร่วม” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“การจัดซื้อทั้งหมด นักเรียนต้องเป็นผู้จัดซื้อ ไม่ใช่ครูจัดซื้อ เด็กนักเรียนก็ตรวจสอบการจัดซื้อ มีเรื่องของการตรวจสอบอะไรต่างๆ โดยในโรงเรียนก็มี 14 กรรมการ ที่มาจากสถานนักเรียน” (อาจารย์ชาวต่างชาติ, ผู้ช่วยประธานมูลนิธิมิชชั่นพัฒนา, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“โรงเรียนของเรามีสถานนักเรียน ที่เรียกว่าคณะมนตรี โดยมีทั้งหมด 10 คณะมนตรี ได้แก่ คณะจัดซื้อ โภชนาการ ห้องพยาบาล สุขภาพ, คณะตรวจรับ ก็จะเป็นพวกต่อต้านคอร์รัปชั่น คอยตรวจสินค้าทุกอย่างที่คณะจัดซื้อ ซื้อเข้ามา, คณะสิ่งแวดล้อมโรงเรียน และแจ้งซ่อม ก็จะคอยดูเรื่องสภาพแวดล้อมโรงเรียน คอยซ่อมของในโรงเรียน ดูแลขยะ,

คณะระเบียบวินัย ดูทั้งระเบียบวินัยนักเรียน และความสะอาดหอพักค่ะ, คณะติดตามความดี และกิจกรรมนักเรียน คือ จะคอยเช็คชั่วโมงความดีนักเรียนว่าครบหรือไม่ และกิจกรรมที่ไปทำข้างนอกก็ต้องผ่านคณะนี้ จะมีการพิจารณาว่า สมควรได้ออกไปทำกิจกรรมหรือเปล่า, คณะเยี่ยมบ้านและสัมภาษณ์ผู้ปกครอง” (นักเรียนหญิงน้องจี และน้องเจ, ม.3 ,มาจาก จังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

4) การงานอาชีพกับสังคม นักเรียนเรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการการเกษตรและธุรกิจเพื่อสังคม และช่วยเหลือสังคม ด้วยตัวนักเรียนเอง ทุกอย่างลงมือกระทำจริง และปฏิบัติจริง เช่น ธุรกิจเลี้ยงไก่ไข่, เลี้ยงแพะ, การเลี้ยงหมูหลุม, การผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์, ทำไอศกรีม, ปลุกผักไร้ดินในลำไ้, ปลุกผักข้างรั้วในขวดน้ำที่ใสแล้ว และการปลุกผักสวนครัวอื่นๆ เช่น มะนาว มะเขือ มะเขือเทศ มะเขือยาว แตงกวา ผักบุ้ง บวบ ถั่วฝักยาว หน่อไม้ฝรั่ง เป็นต้น นอกเหนือไปจากนี้ยังมีการปลุกเมล่อน, การปลุกผักไร้ดิน hydroponic และการปลุกเห็ดฟางแบบโรงเรือน

“โรงเรียนเราที่จะมีส่วนต่างจากโรงเรียนอื่นๆ ก็คือ เราจะเน้นการสอนทักษะอาชีพ ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตร แล้วก็ทักษะชีวิตให้กับนักเรียน ตรงนี้เพื่อจะวางรากฐานนักเรียน เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาชุมชนของเขา สร้างเครือข่ายในชุมชน สร้างงานในชุมชน เพื่อที่จะได้ไม่ต้องไปหางาน ที่ถิ่นฐานบ้านเกิดของตัวเองไป” (คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“กลุ่มการเรียนการสอน แบ่งเป็น 8 สาระวิชา แต่เราไม่มีการเรียนลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด แต่จะเปลี่ยนเป็นการเรียนวิชาพัฒนาสังคมและสาธารณะประโยชน์ หลักสูตรการเรียนยังอิงกับแกนกลาง แต่จะมีเพิ่มเติมหลายเรื่อง และบูรณาการในส่วน ธุรกิจเพื่อสังคม Social Entrepreneurship แล้วก็กิจกรรมธุรกิจการเกษตร โดยการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลาการเรียนรู้ทางการเกษตร” (คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“เป็นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ปลุกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลุก แต่เราไม่ได้เรียกเศรษฐกิจพอเพียง คนที่มาดูงานอาจจะเรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียง เราจะปลุกผักที่ครัวต้องใช้บ่อยๆ คือ ผักที่เรากิน ที่เหลือเราจึงนำไปขาย ส่วนไก่ เราจะใช้เฉพาะไข่ ส่วนไก่พอครบอายุ 15 เดือน เราก็จะจำหน่ายให้กับคนแถวๆ นี้ เราจะขายในราคาที่ไม่แพงมาก ชาวบ้านก็จะมาแย่งกันซื้อไก่ แต่เราจะไม่ฆ่า ขนาดปลานิล ที่อยู่ในบ่อ เด็กก็จะไม่จับมากิน” (คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“การเรียนธุรกิจเกษตร ก็จะมีการปลุกมะนาว ปลุกผัก ปลุกผักบุ้งในตะกร้า แล้วแต่ว่านักเรียนคนไหนจะสนใจอะไร เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพาะเห็ด เพาะถั่วออก

ก็จะเริ่มทำ 15.30-16.30 หลังจากเคารพธงชาติก็จะมาทำเกษตร” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“เรื่องการจัดทำธุรกิจการเกษตร จะได้คิดอิสระอย่างเต็มที่ว่าพวกเราจะทำอะไร โดยคุณครูจะเป็นเพียงแค่ที่ปรึกษาเท่านั้น” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

5) สันทนาการ การเปิดโอกาสเรียนรู้ทักษะทางดนตรีอย่างเสรี กล่าวคือ เด็กนักเรียนในโรงเรียนมีชัยพัฒนาทุกคน สามารถเลือกที่จะเรียนรู้ เลือกที่จะเล่นเครื่องดนตรีชนิดใดก็ได้ตามความต้องการ ที่น่าชื่นชม คือ นักเรียนสามารถเล่นอูคูเลเล่ (กีตาร์ขนาดเล็ก) ได้ทุกคน ซึ่งเป็นการฝึกหัดเล่นด้วยตัวเอง นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ มีห้องซ้อมดนตรีให้สำหรับนักเรียนได้ฝึกซ้อม ทั้งร้องและเล่นดนตรี เช่น เปียโน จิม อังกะลุง เป็นต้น

“ที่นี้นักเรียนเล่นอูคูเลเล่กันเป็นทุกคน” (คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“อูคูเลเล่ จะเป็นเครื่องดนตรีประจำกายของนักเรียนทุกคนค่ะ พวกเราเล่นเป็นกันทุกคน” (นักเรียนหญิงน้องจี และน้องเจ, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

6) การใช้เทคโนโลยี การใช้เครื่องมือสื่อสาร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 6 สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ และเครื่องมือสื่อสารได้อย่างอิสระ เนื่องจาก นักเรียนในระดับชั้นดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือเหล่านี้ในการติดต่อประสานงาน และค้นคว้าหาข้อมูลสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสำหรับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ ทางโรงเรียนได้จัดแหล่งค้นคว้าหาข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้อย่างพอเพียง เพื่อให้นักเรียนได้ค้นคว้า เรียนรู้เรื่องต่างๆ ได้อย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ แล็ปท็อป(Laptop) แท็บเล็ต(Tablet) หรือแม้แต่เครื่องมือทันสมัยอย่าง เทคโนโลยีภาพ 3 มิติเสมือนจริง(Zspace)⁸⁹ ที่ทางโรงเรียนได้นำมาใช้ในห้องปฏิบัติการ STEM

⁸⁹Zspace เป็นนวัตกรรมภาพ 3 มิติ เสมือนจริง ที่ถูกนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนในยุค 4.0 ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในขณะนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ ด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ผ่านเทคโนโลยีนี้ได้อย่างง่ายดาย, โปรดดูรายละเอียดใน ข่าว 3 มิติ, สถานีโทรทัศน์ช่อง3 ออกอากาศวันที่ 11 มีนาคม 2561, <https://www.youtube.com/watch?v=8NVMW7Yf2es>, เผยแพร่เมื่อ 12 มี.ค. 2018.

ศึกษา ซึ่งเทคโนโลยีภาพ 3 มิติ เสมือนจริงนี้ เกิดขึ้นแห่งแรกในประเทศไทยที่โรงเรียนมีชัยพัฒนา จะเห็นได้ว่าถึงแม้โรงเรียนจะตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างจังหวัด แต่แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนนั้น มีความทันสมัย เพื่อที่จะสร้างความพร้อมให้กับนักเรียนเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นแล้ว การใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมที่ 1-4 ยังมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาที่จะต้องเป็นไปอย่างพอดี และเหมาะสม ด้วยเหตุผลที่ว่า นักเรียนจะต้องจัดสรรเวลาไปทำกิจกรรมอื่นๆ ไมเช่นนั้น เด็กจะมุงอยู่แต่หน้าจอคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และโทรศัพท์มือถือ

“เด็ก ม.6 เทอม 2 สามารถที่จะใช้โทรศัพท์ได้ตลอดเวลา จะเป็นช่วงของการเตรียมอนาคตของตัวเอง อะไรอย่างนี้ค่ะ อันนี้เด็กเขายังเล็กใจ(ม.2-3) แต่ถ้ารอเขาโตอีกสักหน่อยหนึ่ง เขาก็จะมีความคิดที่โตขึ้น” (รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ที่นี่ให้ใช้โทรศัพท์ได้แค่ 1 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ ใช้ได้เฉพาะวันเสาร์ 1 ชั่วโมงเท่านั้น และก็ต้องแลกกับการเขียนจดหมาย 3 ฉบับ” (คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“เราจะต้องเขียนจดหมาย 3 ฉบับ เพื่อแลกกับการโทรศัพท์ คือ เขียนจดหมายส่งบุคคลสำคัญ พ่อแม่ เพื่อน ก็คือ เหมือนเป็นการฝึกการเขียนด้วย เพราะว่า ระดับภาษาของการเขียนจดหมาย 3 ฉบับแตกต่างกัน” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“การใช้โทรศัพท์อาทิตย์ละครั้ง หนูถือว่าเป็นการฝึกวินัยให้กับตนเองค่ะ ไม่คิดว่าเป็นการบังคับ หรือขาดอิสระ เพราะเรื่องอื่นๆ เราได้รับอิสระมากอยู่แล้ว และในอนาคตข้างหน้า เราต้องออกไปทำงาน เราก็จะได้ฝึกการสร้างระเบียบวินัยในชีวิตเสียตั้งแต่วันนี้” (นักเรียนหญิงน้องบี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ไม่ใช่ที่เราจะได้ใช้โทรศัพท์ซึ่งเป็นเครื่องมือในการผ่านเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต 1 ครั้งต่อสัปดาห์ เราไม่ได้รู้สึกว่ามันน้อยค่ะ เพราะเรายังมีห้องคอมพิวเตอร์ มี Note Book 15 เครื่องที่ผู้ปกครองบริจาคให้มา มี Surface 42 เครื่อง ให้เบิกใช้ในการสืบค้นได้ค่ะ ที่เราต้องการใช้ เหมือนกับว่า เราไม่ได้ปิดกั้นการใช้งานสู่ Social Network ต่างๆ” (นักเรียนหญิงน้องซี, ม.4, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดแพร่, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“มีเครื่อง Zspace เป็นนวัตกรรมใหม่ในการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้แบบ 3 มิติ ส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น เรียนรู้ถึงเรื่องหัวใจ โดย Zspace ของ

เรา เป็น 3 เครื่องแรกในประเทศไทย เราจะต้องใส่แว่นตา 3 มิติ ก็จะได้เห็นภาพแต้จออกมา จากจอเลยคะ แล้วเราก็สามารถแยกส่วนประกอบดูได้ ว่าแต่ละชิ้นส่วน คือ อะไร ที่สำคัญ คือ เป็นภาษาอังกฤษ เราก็จะได้ฝึกฝนภาษาไปด้วย” (นักเรียนหญิงน้องดี, ม.5,ตำแหน่งคณะ มนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

7) เอกลักษณะของนักเรียน การให้อิสระเสรีสำหรับการแต่งกาย การออกแบบชุดนักเรียน การไว้ผมยาวทั้งเด็กนักเรียนหญิง นักเรียนชาย การทาสีเล็บ และการให้อิสระเสรีกับเพศทางเลือก โดยเป็นไปดังนี้

- การแต่งเครื่องแบบนักเรียน การแต่งกายในแต่ละวัน วันจันทร์ถึงวันศุกร์จะแต่งกายไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการประชุมของสภานักเรียนในแต่ละปี ว่าแต่ละวันจะแต่งกายอย่างไร ตลอดจนมีการออกแบบเครื่องแต่งกายนักเรียนให้เข้ากับยุคสมัย และกับสถานการณ์โดยตลอด

- เครื่องแบบนักเรียนหญิง จะไม่ได้สวมใส่กระโปรงเหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ ที่นี้เรียกว่า “กระเป่ง”⁹⁰ คือ กระโปรง+กางเกง หรือกระโปรงแบบกางเกง โดยจะมีความยาวของกระโปรงคลุมด้านหน้าเหนือหัวเข่าเล็กน้อย ทั้งนี้ก็เพื่อความกระฉับกระเฉง ความสะดวกในการเคลื่อนที่ของเด็กนักเรียนหญิงเวลาทำกิจกรรมต่างๆ

เครื่องแบบผู้หญิงจะเป็น กระเป่ง ก็คือกระโปรงมีกางเกงอยู่ข้างใน ตรงปกของเสื้อก็จะ เป็นลายผ้าขาวม้า เป็นลายประจำตระกูลของ ผอ.มีชัย แล้วก็คนที่ทอดผ้าก็จะเป็น ชาวบ้านซึ่งเป็น ผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียน (คุณครูภาษาไทย,สัมภาษณ์, 8กุมภาพันธ์ 2561)

“เครื่องแต่งกายนักเรียนกำหนดกันเอง วันจันทร์จะเป็นชุดนักเรียน วันอังคารจะเป็นเสื้อลายดอก วันพุธชุดพละ วันพฤหัสบดีใส่เสื้อของสมาคม วันศุกร์ก็จะเป็นชุดนักเรียน อีกรอบคะ” (นักเรียนหญิงน้องเอ, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“เรื่องเครื่องแต่งกาย การแต่งตัว คือ uniform เราจะไม่เหมือนกับโรงเรียนทั่วไป ก่อนที่เราจะเปิดเทอม เราก็จะมานั่งคุยกัน ช่วยกันเลือก ว่าวันไหนเราจะใส่ชุดไหน แล้วก็มาเลือกกันเองคะว่า วันจันทร์ใส่ชุดนักเรียน วันอังคารเราจะใส่ชุดอะไร เราก็สามารถที่จะเลือก

⁹⁰ “กระเป่ง” หมายถึง เครื่องแบบนักเรียนหญิงที่มีลักษณะเป็นกางเกงขาสั้นเหนือเข่าเล็กน้อย แต่ด้านหน้ามีผ้าปิดเป็นเสมือนกระโปรง.

กันเองได้ และถ้าอยากให้มีชุดแบบอื่นๆ เราก็สามารถเสนอเข้าคณะมนตรีได้ว่าเราอยากมีชุด uniform ใหม่ แล้วถ้าผ่านมติเอกฉันท์ ชุด uniform จะเป็นอย่างไร ก็ให้นักเรียนไปช่วยกัน ออกแบบมาให้ดู แล้วก็มาเสนอเข้าคณะมนตรี ” (นักเรียนหญิงน้องซี, ม.4, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดแพร่, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

- ทรงผมของนักเรียน โดยนักเรียนชายสามารถไว้ผมยาวได้พอสมควร สามารถตัดได้ทั้งผมรองทรงสูง และรองทรงต่ำ แต่ไม่ใช่ถึงกับไว้ผมยาวรุงรัง ส่วนนักเรียนหญิงอนุญาตให้ไว้ผมยาวได้ แต่ต้องผูกมัดผมให้เรียบร้อย ส่วนในวันหยุดอิสระได้ทำตามความเหมาะสม

“ผู้หญิงที่เป็นทอม สามารถตัดผมสั้นได้ เราเปิดในเรื่องนี้มากๆ คือ โรงเรียนเราจะเปิดมากๆ” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ทั้งนี้ทั้งนั้นทุกอย่างที่เรียกร้องผ่านคณะมนตรี เช่น ทรงผม จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเรียบร้อยไม่มากหรือน้อยเกินไป ต้องตั้งอยู่บนความเหมาะสม และมีเหตุผลเพราะสิ่งที่นักเรียนเสนอกับคณะมนตรีมา ก็มีหลายอย่าง คณะมนตรีก็ต้องนำมาพิจารณา” (นักเรียนหญิงน้องบี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“มีอยู่ครั้งหนึ่งอาสาสมัครมาจากแคนาดาทำผมสีน้ำเงิน ผอ.เลยถามพวกเรว่าอยากลองย้อมผมดูไหม เย็นวันนั้นก็เลยไปซื้อสีมาย้อมผมกันทั้งโรงเรียน พอผ่านไป 1 วัน ผอ.มาถามว่า เป็นอย่างไรบ้าง สีผมเปลี่ยนแล้วเรียนรู้เรื่องใหม่ เราก็ตอบว่าเรียนรู้เรื่อง ก็คือ ผอ.ก็สอนว่า ไม่ว่าเราจะเปลี่ยนสีผม เป็นแบบไหน สุดท้ายเราก็คงเป็นคนเดิม เป็นคนดีได้เหมือนเดิม ตั้งใจเรียนได้เหมือนเดิม แต่ท้ายที่สุดเราก็คงย้อนดำกลับคืน เพราะเราทุกคนคิดกันว่า ถึง ผอ.จะให้อิสระขนาดไหน แต่ทุกอย่างก็ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมด้วย” (นักเรียนหญิงน้องจี,น้องพลอย, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, น้องไอ, ม.2, มาจากจังหวัดน่าน สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นเดือนแห่งศิลปะ เราจะย้อมผมสีอะไรก็ได้ เพราะว่าเราเห็นว่า ไม่ว่าเราจะย้อมผมสีอะไรก็ตาม คนภายนอก คนทั่วไป เขาจะตัดสินว่า นักเรียนที่ย้อมผมสีแดง อะไรวุ่นวายนั้น เป็นคนไม่ดี เขาไม่ตั้งใจเรียน เขาโดดเรียน แต่คือความเป็นจริง

สีผม สีเล็บ หรือว่าการแต่งกายไม่ได้ตัดลักษณะนิสัยของคนเรา ผอ. ก็เลยให้พิสูจน์ว่าถึงแม้สีผมเราจะเปลี่ยน แต่เราก็คงเป็นคนดี” (นักเรียนหญิงน้องซี, ม.4, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดแพร่, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“สำหรับผมคิดว่า เรื่องทรงผม มันไม่ได้เกี่ยวอะไรเลยกับเรื่องเรียน จะผมสั้น หรือผมยาวเราก็ตั่งใจเรียนได้ แต่ต้องดูความยาวให้เหมาะสมว่าจะต้องไม่น่าเกลียดจนเกินไป” (นักเรียนชายน้องไอ ม.2, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

- การอนุญาตให้เด็กนักเรียนหญิงทาสีเล็บ ในที่นี้หมายถึง การทำได้เฉพาะสีเล็บเท่านั้น กล่าวคือ ผู้หญิงถือเป็นเพศที่มีความรักความสวยงาม จึงให้ทาสีเล็บทำได้ เพราะว่า ถึงอย่างไรก็ตาม ยังคงต้องสวมใส่ถุงเท้าในวันธรรมดา จึงไม่ได้ดูว่าเป็นการไม่เหมาะสมในเวลาที่จะสวมใส่เครื่องแบบนักเรียน

“เรื่องการทาสีเล็บเท้า ในตอนเริ่มแรก ก็มีการนำเรื่องเข้าคณะมนตรีก่อน และใช้หลักเหตุผลที่ว่า เพราะไม่ว่ายังไงเวลาเราอยู่ในโรงเรียนก็ใส่ถุงเท้าอยู่แล้ว มันก็มองไม่เห็นสีเล็บที่ทา เราก็เลยอนุมัติให้สามารถกระทำได้ เพราะนักเรียนบางคนเขารักสวยรักงาม แบบนี้ ก็จะเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่นักเรียนจะได้รับสิทธิและเสรีภาพซึ่งไม่เหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ ” (นักเรียนหญิงน้องบี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

- การให้อิสระเสรีกับเพศทางเลือก นักเรียนที่เป็นเพศทางเลือก (กระเทย ตู๊ด ทอม ดี) ในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ สามารถที่จะแต่งกายได้ตามความต้องการ เช่น การแต่งหน้า ทาปาก สวมกระโปรง รองเท้าส้นสูง เป็นต้น

“ก็ทาปากทาเล็บได้ ก็ไม่ได้ปิดกั้นอะไร แต่ให้ทำได้ทุกวันหยุดอะไรแบบนี้ค่ะ” (รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“แล้วก็ในวันหยุด สำหรับน้องๆ ผู้ชายที่เป็นกระเทยก็จะให้ทาปากได้ แต่งหน้าได้ คือโรงเรียนเราจะเปิดมากๆ” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

4.1.2 แนวคิดความเสมอภาค (Equality) สำหรับแนวคิดเรื่องความเสมอภาค นั้น ถือเป็นหนึ่งในความมุ่งหมายของโรงเรียนมีชัยพัฒนาที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ในความ “รักความเสมอภาค” โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การให้โอกาสทางการศึกษากับกลุ่มชาติพันธุ์ คือ การเปิดรับสมัครให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน โดยเปิดรับนักเรียนเหล่านี้เข้ามาเรียนที่โรงเรียนมีชัยพัฒนา รวมถึงเป็นการให้นักเรียนคนอื่นๆ ได้เรียนรู้ถึงเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ และรู้จักมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เรียนรู้ว่าจะควรเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสอย่างทัดเทียมกันทั่วทั้งประเทศ

“กลุ่มชาติพันธุ์ สมควรให้โอกาส คือเรา หลังจากได้รับเขาเข้ามาเรียนแล้ว เราเห็นชัด นักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ชนมากๆ ที่เราเห็นนี้ นักเรียนที่มาจากบ้านที่ไกลจากบุรีรัมย์ มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่โรงเรียนให้ เด็กที่มีปัญหาเรื่องของวินัยบ้าง ความใส่ใจ การทำการบ้าน เด็กในพื้นที่ ในบุรีรัมย์อะไรอย่างนี้ที่เขาจะไม่เห็นคุณค่า แต่เด็กที่ข้ามประเทศมาอยู่ถึงนี้ เรามีอยู่ 6 คน ที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ ที่ไม่มีนามสกุลก็ไม่มีใบอะไรต่างๆ จะช่วยให้เขาได้รับสัญชาติ ก็ยังอยู่ในกระบวนการ แต่มั่นใจ”

“เด็กกลุ่มนี้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ๆ ครูก็บอกทั่วกังวล เพราะพื้นฐานทางวิชาการเด็กจะอ่อนมากๆ กลัวจะไม่ทันเพื่อน จนตอนนี้หลายคนก็เป็นที 1 ในห้องเลย ชนมากๆ เขาเห็นคุณค่าของโรงเรียน แล้วก็ขยัน แล้วก็ในช่วงปิดเทอม เราก็ให้โอกาสนักเรียนที่สนใจ เราก็หาพื้นที่ฝึกงานให้ นี่ก็ไปฝึกงานที่ไหนๆ บริษัทเขาก็อยากได้ อยากจะขอตัว ถ้าจบแล้วจะให้ทุนให้เรียนต่ออะไรต่างๆ คือ แบบเห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะไร้สัญชาติก็จะขยัน” (อาจารย์ชาวต่างชาติ, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“คุณแม่ชื่อแม่หมีคะ เป็นแม่ครัวอยู่ที่นี้ และลูกสาวก็เรียนอยู่ที่นี้ 2 คน คุณแม่มาจากจังหวัดน่าน “เป็นม้ง” แต่ตอนนี้มีสัญชาติไทยเรียบร้อยแล้ว อ.มีชัยสงสาร เพราะที่บ้านยากจนเลยให้มาทำงานที่นี่ และลูกก็เรียนที่นี่ คุณแม่ได้เงินวันละ 300 บาท ถ้าทำงานเกินเวลาก็จะจด ชั่วโมงทำความปกครองเด็กชา
กุมภาพันธ์

บันทึกใส่ไว้ในสมุด เป็นดี เก็บไว้ให้ลูกคะ”(แม่หมี, ผู้ตีพิมพ์, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.5 แสดงการสัมภาษณ์ คุณแม่หมี, คุณแม่ของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์, ชาวม้ง

2) การเรียนรู้ถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แบ่งปันให้กับผู้ที่มีโอกาสน้อยกว่า และรู้จักแบ่งปันกับผู้พิการ กล่าวคือ ทางโรงเรียนมองเห็นว่า สิ่งที่ไม่สามารถจะศึกษาเรียนรู้จากหนังสือได้ คือ ชีวิตของผู้พิการ โดยต้องการที่จะให้เรียนรู้เพื่อชื่นชมในความสามารถของผู้พิการ ว่ามีความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมทุกอย่างได้เหมือนกันกับคนปกติ ซึ่งก็คือ ให้เรียนรู้ถึงความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ โดยไม่ให้นักเรียนมองว่า ผู้พิการเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถ หรือมีความสามารถน้อยกว่าคนปกติ เพราะฉะนั้นโรงเรียนมีชัยพัฒนา จึงจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยการให้ศึกษาชีวิตคนพิการ ด้วยการใช้ชีวิตอยู่บนรถเข็น(Wheelchair) ตลอด 1 วัน ซึ่งใน 1 เดือน เด็กนักเรียนทุกคนจะต้องใช้ชีวิตอยู่บนรถเข็น(Wheelchair) ตั้งแต่เช้าจรดเย็นเป็นเวลา 1 วัน

“อ.มีชัยเชื่อว่ามียุสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถจะเรียนรู้จากหนังสือได้ คือ ชีวิตของคนพิการ ถ้าคุณอ่านจากหนังสือ คุณจะมองว่าเขาลำบากนู่นนี่นั่น คุณจะดูว่าเขาน่าสงสาร เป้าหมายเราไม่ใช่อย่างนั้น แต่เราต้องการให้ชื่นชมเขา นักเรียนที่นี่ก็เลย ต้องนั่งรถเข็น 1 วันต่อเดือน แล้วก็ต้องเข้าห้องน้ำ นู่นนี่นั่น ก็ต้องทำเหมือนคนนั่งรถเข็น วันไหนต้องขอให้เพื่อนช่วยอะไรต่างๆ จะได้เห็นว่าชีวิตมันยากลำบากขนาดไหน ก็ 1 วันต่อเดือนก็ลำบาก เพียงเพราะเรา เจอคนนั่งรถเข็นจริงๆ เขาดูคล่องมาก เขาไม่เห็นบ่นอะไรต่างๆ เขาเก่ง อยากให้นักเรียนกลับมามีความรู้สึกตรงนี้ เราต้องเข้าใจเขาอะไรเขา” (อาจารย์ชาวต่างชาติ, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ในส่วนของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคของเรา ก็เป็นวัตถุประสงค์หลักอย่างหนึ่ง เป็นแนวคิดหลักของโรงเรียนเราที่แทรกเข้ามา จะมีเน้นในเรื่องการเป็นคนดี รู้จักแบ่งปันเพื่อสังคม ซื่อสัตย์ แล้วก็มีเสมอภาค” (คุณครูภาษาไทย, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

โรงเรียนมีชัยพัฒนายังได้จัดทำศูนย์เรียนรู้การเกษตรสำหรับผู้ที่นั่งรถเข็น(Wheelchair Agriculture) โดยแปลงเกษตรดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากความคิดของนักเรียนที่ว่า ในเมื่อทางโรงเรียนมีการทำการเกษตรอยู่แล้ว จึงมีความต้องการที่จะแบ่งปัน และสร้างอาชีพให้กับคนพิการ นักเรียนจึงมาขออนุญาตออกแบบแปลงเกษตรรถเข็น และได้มีการทำการทดลองปฏิบัติจริงที่ โรงเรียนพระมหาไถ่ พัทยา จ.ชลบุรี จุดในที่สุดก็สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และมีการจัดทำเป็นคู่มือสำหรับการใช้งานขึ้นมา ซึ่งในปัจจุบันได้ขยายการเรียนรู้ และได้จัดทำแปลงเกษตรให้กับโรงเรียนศรีสังวาล ซึ่งเป็นโรงเรียนของคนพิการทั้งหมด 3 จังหวัด ได้แก่ จ.ขอนแก่น จ.เชียงใหม่ และ จ.นนทบุรี

นอกจากนี้ยังมีการขยายการเรียนรู้ไปยังโรงเรียนคนพิการในด้านอื่นๆ กล่าวคือ ทางโรงเรียนตั้งเป้าหมายไว้ว่า ภายในปีหน้าจะพยายามออกแบบแปลงเกษตรเพื่อคนตาบอดให้แล้วเสร็จจนได้ โดยเมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี 2560 ที่ผ่านมา ทางโรงเรียนได้มีการส่งนักเรียนแลกเปลี่ยนจำนวน 12 คน ไปอยู่ที่โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนธรรมมิกวิทยา จ.เพชรบุรี เป็นเวลา 7 วัน เพื่อช่วยกันออกแบบแปลงเกษตรร่วมกับเด็กนักเรียนที่ตาบอด และผู้ปกครองของพวกเขา ซึ่งได้มีโครงการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นกับโรงเรียนสอนคนตาบอด คือ โรงเรียนมีชัยพัฒนาก็ได้ฝึกเรียนรู้อักษรเบรลล์(Braille code) และวิธีการเดินด้วยไม้เท้าของคนตาบอด เมื่อเสร็จภารกิจจึงนำกลับมาสอนคนอื่นๆ ที่โรงเรียน อีกทั้งยังมีการส่งจดหมายระหว่างโรงเรียนด้วยอักษรเบรลล์(Braille code) อีกด้วย ซึ่งโครงการแปลงเกษตรสำหรับคนตาบอด โรงเรียนมีความคาดหวังไว้ว่าจะขยายไปยังโรงเรียนคนตาบอดทั่วประเทศ โดยจะเริ่มจากโรงเรียนคนตาบอดที่ จ.เชียงใหม่เป็นครั้งแรก

“เมื่อปีที่แล้วพวกเราและตัวแทนนักเรียนทั้งหมด 12 คน ได้ไปแลกเปลี่ยนที่โรงเรียนสอนคนตาบอดค่ะ โรงเรียนธรรมมิกวิทยา ที่เพชรบุรี ก็ไปเรียนรู้อักษรเบรลล์ แล้วพวกเราก็ก็นำออกแบบแปลงเกษตรให้พวกเขาค่ะ”(นักเรียนหญิงน้องปี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“สวนรถเข็น(Wheelchair) ที่เราทำขึ้นมา ก็เพื่อจะช่วยเหลือผู้พิการ เพราะ เขาไม่สามารถที่จะไปทำงานได้ นั่งรถเมลล์ รถวินมอเตอร์ไซด์ก็ไม่ได้ เขาก็ไม่สามารถเดินทางไปทำงานใดๆ ได้ ดังนั้นทางที่ดีว่าดีที่สุด ก็คือ ให้พวกเขาทำเกษตรอยู่ที่บ้าน แต่มันจะมีปัญหาอยู่ที่ว่า แล้วเขาจะทำเกษตรได้อย่างไร จะทำนาาก็ไม่ได้ จะก้มลงไปขุดหลุมปลูกผักก็ไม่ได้ ก็เลยเป็นเกษตรวีวแชร์ค่ะ ที่เดียวในประเทศไทย” (นักเรียนหญิงน้องจี และน้องเจ, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“โรงเรียนของเราจะให้ทุกคนนั่งรถเข็น เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้เข้าใจผู้พิการ เรียนรู้ถึงความเสมอภาค โดยอยู่บนรถเข็นทั้งวันจนกว่าจะเลิกเรียน จะได้เรียนรู้ เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงความรู้สึกของผู้พิการ มีน้ำใจ รู้จักที่จะช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าเรา” (นักเรียนหญิงน้องจี และน้องเจ, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“บางวันเราก็จะโดนปิดตา เอาอะไรต่างๆ มาอุดหู ให้เข้าใจว่าเวลาเรามองไม่เห็นแบบผู้พิการตาบอด แล้วเราจะใช้ชีวิตอย่างไร โดยมีเพื่อนคอยช่วยเวลาปิดตา” (นักเรียนชายน้องไอ, ม.2 ,มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“มีการให้น่าถุทรายมาผูกไว้กับหน้าต่าง เป็นเหมือนคุณแม่วัยใส ให้เราเรียนรู้ว่า มันดีหรือไม่ดี เพื่อที่เราจะได้รู้ว่าเราควรทำหรือไม่ควรทำ คุณครูจะไม่ได้สอน แต่จะให้เราคิด

กันเองว่ามันดีหรือไม่” (นักเรียนหญิงน้องจี และน้องเจ, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ผู้ชายก็จะโดนใส่ถุงทรายด้วย จะได้เข้าใจถึงความรู้สึกของผู้หญิง จะได้รู้ว่าคนเป็นแม่มีความลำบากในการอุ้มท้อง” (นักเรียนชายน้องไอ, ม.2 ,มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

3) การเรียนรู้ถึงความหิวโหยของผู้ไร้โอกาสด้านอาหาร เพื่อให้รู้จักการแบ่งปัน และรู้จักเอาชีวิตรอดในยามที่ลำบาก ขาดแคลนอาหาร กล่าวคือ โรงเรียนจะไม่ให้เด็กได้รับประทานอาหารเมื่อเย็น 1 วัน ต่อ 1 สัปดาห์ คือ ในทุกๆ เย็นวันเสาร์ เด็กๆ จะไม่ได้รับประทานอาหาร ก็เพื่อที่จะเรียนรู้ถึงผู้ที่ยากลำบาก เช่น เด็กน้อยผู้หิวโหยในเอธิโอเปีย เพื่อที่จะทำให้เด็กนักเรียนได้มีจิตสาธารณะ รู้จักแบ่งปันให้กับผู้อื่น มองเห็นค่าของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน และเพื่อที่จะให้นักเรียนบางคนที่มีรู้สึก จะต้องหาวิธีการเอาตัวรอด เช่น บางคนปั่นต้นมะพร้าว ต้นมะม่วง เพื่อนำผลมารับประทานคลายความหิว

“ส่วนใหญ่ทุกๆ เย็นวันเสาร์ เราก็จะเตรียมไปเก็บกล้วย เก็บมะม่วง ปั่นต้นมะพร้าว ค่ะ กักตุนเป็นเสบียง เผื่อว่าถ้าหิวก็จะได้ทาน แล้วก็เอามาแบ่งเพื่อนๆ ด้วยค่ะ” (นักเรียนหญิงน้องจี และน้องเจ, ม.3 ,มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

4) การเปิดกว้างทางความคิดในประเด็นเพศทางเลือก นอกจากการให้อิสระเสรีกับการแสดงออกต่างของนักเรียนเพศทางเลือกแล้ว ทางโรงเรียนมีชัยพัฒนายังให้เรียนรู้ถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ เคารพในสิทธิมนุษยชน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้ และมีความเข้าใจว่า ไม่ว่าจะเกิดมาในเพศสภาพใดก็ตาม ทุกคนมีคุณค่าในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันทั้งหมด

“จะเน้นเรื่องความเสมอภาคชาย หญิง อย่างโรงเรียนเราทำการเกษตร ก็จะต้องมี ยกของหนัก แบกหาม ผู้หญิงก็ต้องสามารถทำได้ คือ ทั้งชายและหญิง เราเท่าเทียมกัน ค่ะ” (นักเรียนหญิงน้องเอ, ม.5, มาจากจังหวัดภูเก็ต สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“ที่โรงเรียนนี้เปิดโอกาสเรื่องเพศมากๆ เลยค่ะ หนูใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข เพื่อนๆ ก็ไม่ล้อว่าเป็น เวลาเสาร์ แต่งตัวเป็นผู้ชายก็ได้ หนูก็แต่งหน้าทาปาก ได้ ทำไม่ได้ คือ ไว้ผมยาวแบบ

ผู้หญิง กับไปนอนหอผู้หญิง คือ หนูอยากนอนหอหญิงค่ะ เพราะเวลาอาบน้ำแต่งตัว หนูอายผู้ชายค่ะ”(น้องเค, นักเรียนเพศทางเลือก, ม.3, มาจากจังหวัดชลบุรี, สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 4.6 แสดงการสัมภาษณ์น้องเค, นักเรียนเพศทางเลือก, ม.3, มาจากจังหวัดชลบุรี

4.2 แนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค (Liberty and Equality) ที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ

4.2.1 แนวคิดความมีอิสระเสรี (Liberty) มีอิทธิพลไม่มากสักเท่าไรกับโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม เพราะจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และจากบทสัมภาษณ์ จะพบว่าโรงเรียนบางมูลนากฯ ยังคงเป็นโรงเรียนที่อิงกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยสิ่งซึ่งมีความเป็นโรงเรียนทางเลือก คือ จะอยู่ในรูปแบบของโครงการโรงเรียนคุณธรรม ภายใต้โครงการ “บางมูลนากโมเดล” (Model Virtue Development Learning Center-Bangmunnak Model 2010-2012) ซึ่งการเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบางมูลนากฯ จะมีความโดดเด่น และเป็นที่มิชื่อเสียงอย่างมาก กล่าวคือ โรงเรียนเป็นแม่ข่ายขยายผลสู่โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง และองค์กรต่างๆ ในทั่วประเทศได้เข้าไปศึกษาดูงาน และนำมาเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตามจนประสบความสำเร็จ เช่น โรงพยาบาลชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นต้น

“พอทำแล้ว มันเกิดผลดี คนก็พูดถึง โรงเรียนอื่นก็อยากเป็นอย่างนี้ โรงพยาบาลที่อยู่ใกล้ๆ กัน โรงพยาบาลบางมูลนาก เขาก็ประยุกต์หลักนี้ไป ก็ดีโรงพยาบาลก็ดี เดียวนี้โรงพยาบาลใหญ่ๆ ที่ทำแล้วเป็นต้นแบบแรกๆ คือ โรงพยาบาลชลบุรี บุคลากรเขา 2,000 กว่าคนนะ เมื่อก่อนก็ปัญหาเยอะ โอ้เดี๋ยวนี้เขามีความสุข ดีทุกคนขอบหมดเลย” (อาจารย์ปราโมทย์ โชติมงคล, ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2560)

จากบทสัมภาษณ์ในข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่ จังหวัดชลบุรี ในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2561 เพื่อเข้าไปสำรวจ และสังเกตการณ์ว่า โรงพยาบาลชลบุรี⁹¹ ได้นำแนวคิดโครงการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ไปประยุกต์ใช้กับโรงพยาบาลจริงหรือไม่ ซึ่งผลปรากฏว่า ทางโรงพยาบาลชลบุรี จะให้ความสำคัญเรื่อง “คุณธรรม” ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายหลักของโรงพยาบาล โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งสโลแกนหลักของโรงพยาบาล คือ “โรงพยาบาลชลบุรี คุณภาพ คู่คุณธรรม”และจากที่ได้เดินสำรวจรอบๆ โรงพยาบาล ผู้วิจัยได้พบรายละเอียดต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องคุณธรรม ดังนี้

- ป้ายต้อนรับที่วางอยู่ทั่วทั้งโรงพยาบาล บอกได้ถึงความพร้อมที่จะบริการประชาชนอย่างเต็มใจ โดยที่ป้ายมีข้อความว่า “ยิ้มจากใจให้คนรอบข้าง...สู่ 100 ปี โรงพยาบาลชลบุรี” จัดทำโดยคณะกรรมการ ส่งเสริมคุณธรรมโรงพยาบาลชลบุรี
- มีการจัดบอร์ดณรงค์เรื่องคุณธรรมจริยธรรมโดยทุกบอร์ดจะมีข้อความว่า “ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีน้ำใจ” และมีจัดบอร์ดในเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรม คือ หัวใจสำคัญของข้าราชการไทย” จัดทำโดย ชมรมจริยธรรมและสุขภาพโรงพยาบาลชลบุรี
- มีการจัดศูนย์รับเรื่องร้องเรียน เพื่อรับฟัง ช่วยเหลือ แนะนำ ประชาชน โดยจัดเป็นห้องร้องเรียนชื่อว่า “ห้องสบายใจ”

ภาพที่ 4.7 แสดงภาพโรงพยาบาลชลบุรี, โรงพยาบาลส่งเสริมคุณธรรม จังหวัดชลบุรี

⁹¹ โรงพยาบาลชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นโรงพยาบาลแห่งแรกที่ผ่านมามาตรฐานระดับสากล(Joint Commission International, Quality Approval)

เสริมคุณธรรม ที่ได้นำเอาแนวคิด

ภาพด้านบน เป็นการแสดงภาพของ

โรงพยาบาลชลบุรี, โรงพยาบาลสง

โรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียน
บางมูลนากฯ ไปประยุกต์ใช้ใน

ก า ร

บริหารงานของโรงพยาบาล ซึ่งผู้วิจัยได้ลงไปสำรวจโรงพยาบาลชลบุรี ก็
เพื่อจะเป็นการยืนยันว่า ที่ได้คัดเลือกโรงเรียนบางมูลนากฯ มาเป็นกรณี
ศึกษาเรื่องโรงเรียนทางเลือก ด้วยเหตุที่ว่า โครงการโรงเรียนคุณธรรมของ
โรงเรียนบางมูลนากฯ เป็นโครงการที่มีความพิเศษ และสามารถเป็นต้นแบบที่นำไปใช้ได้จริงในพื้นที่อื่นๆ
ทั้งโรงเรียน และโรงพยาบาล แต่สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาถึงเรื่องของอิสริและความเสมอ
ภาค เพราะฉะนั้น ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยขออธิบายถึงแนวคิดอิสริที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ในประเด็นต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) โครงการโรงเรียนคุณธรรมเกิดขึ้นมาจากความสมัครใจ กล่าวคือ ผู้ที่เข้าร่วมโครงการทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน คุณครู นักเรียน ผู้ปกครอง และวัด เข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ มีอิสระทางความคิด ที่จะร่วมกระทำหรือไม่กระทำ โดยใช้หลักการของการนำ “ความดี” เข้าไปจูงใจ ไม่ใช่การไปบังคับให้เข้าร่วมโครงการ หรือให้ปฏิบัติตาม ซึ่งหากผู้เข้าร่วมโครงการมีความเชื่อ และความศรัทธาที่จะร่วมกันทำความดี การขับเคลื่อนของโครงการจึงเกิดขึ้นได้ ในทางกลับกัน คือ หากโครงการเป็นไปด้วยการบังคับ ก็จะไม่เกิดความอิสระในความคิดของผู้เข้าร่วมโครงการ ยกตัวอย่างเช่น การเป็นผู้ปกครองจิตอาสา จะต้องใช้ความสมัครใจอย่างแท้จริง ถึงจะเกิดเครือข่ายผู้ปกครองจิตอาสา มาร่วมกันทำกิจกรรมอย่างเข้มข้นในทุกๆ เข้ากับโรงเรียนบางมูลนากฯ ซึ่งเครือข่ายผู้ปกครองดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน โดยรายละเอียดต่างๆ เป็นไปตามข้อมูลการให้สัมภาษณ์ ของอาจารย์ปราโมทย์ โชติมงคล⁹² ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ดังต่อไปนี้

“ท่านองคมนตรีเกษม ก็แนะนำว่า ลองไปร่วมกันคิดสิ จะเอาหลักธรรมอะไร สัก 2-3 ตัว มาเป็นเครื่องนำทาง เขาก็ช่วยกันคิด ต่างคนช่วยกันคิดๆ ไม่มีใครไปสั่งใคร กลุ่มนักเรียนก็ได้มา ครูก็ได้มา เขาก็บอก ซื่อสัตย์ ต่างคนต่างเขียนใบหนึ่ง คนหนึ่งก็เขียนใบหนึ่ง เขาก็บอกซื่อสัตย์เยอะหน่อย รับผิดชอบเยอะหน่อย พอเพียงเยอะหน่อย จิตอาสาเยอะหน่อย แล้วก็รวมกันทั้งโรงเรียนเลย 2 พันกว่าคน เขาก็ตกลงร่วมกันว่า เอาสัก 3 ตัว เพราะว่าเอาเยอะๆ เดียวก็ไม่สำเร็จ เอาเป็น purpose เป็น goal ก็เอาสัก 3 ตัว เขาก็ตกลงกันเอง...นักวิชาการคอยไปอำนวยความสะดวก เอาซื่อสัตย์ เอารับผิดชอบ แล้วก็เอาจิตอาสาประมาณนั้น ผมจำไม่ได้แล้ว”

“ผอ. ก็บอกว่าซื่อสัตย์ต่อไปนี้จะจัดซื้อจัดจ้าง จะไม่เอาเปอเซนต์จากผู้รับเหมา หากแม้ผู้รับเหมาให้มาก็จะเข้าสวัสดิการกลางไม่เอาเข้ากระเป๋า เขาก็ประกาศตัวเลย จะมีความรับผิดชอบต่อไปนี้จะมาโรงเรียนเข้า จะไปดูแลความเป็นอยู่ของครู เรื่องการเรียนการสอน ผอ.บอกเลย”

“นักเรียนบอก ซื่อสัตย์ ต่อไปนี้จะไม่ลอกการบ้านกัน ถ้าลอกการบ้านแล้วเพื่อนเขาเดือดร้อน ห้องหนึ่งมีนักเรียน 30-40 คน มีเด็กเก่งสัก 5-7 คน เด็กกลาง เด็กอ่อน คราวนี้เด็กเก่งก็เลยรวมกันติวทบทวนวิชาที่เก่ง ให้เพื่อนที่ทำการบ้านไม่ได้ เวลาพักเที่ยงติวกันก่อนถึงจะ

⁹² ปราโมทย์ โชติมงคล, ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ และอดีตประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน.

ไปเล่น ตอนเย็นก่อนจะกลับบ้านมันก็ดีว ดีวกันเป็นเทอม เขาคิดกันเอง โดยเราไปกระตุ้น ไปสร้างจิตสำนึก สำคัญ คือ เขาคิดกันเอง สำคัญมากๆ เลย ครูเป็นที่ปรึกษา เขาทำแบบนี้ แล้วครูอำนวยความสะดวก จัดห้องหับให้ อะไรให้”

“ทั้ง ผอ. ทั้งครู นักเรียน ก็เริ่มภูมิใจ สิ่งที่ตัวเองทำ ผู้ปกครองก็เห็น คำชมก็มา มนุษย์เรา เมื่อคิดเองทำเอง ลด ละ เลิก สิ่งไม่ดี ด้วยตัวเอง ด้วยจิตสำนึกเองนะ ไม่ต้องมีใครมาสั่ง เพราะเป็นเรื่องพฤติกรรมของตัวเอง แล้วคนมาชื่นชม มันก็ชื่นใจสิ มันมีความสุขนะ ความดีงามมันไปจุงใจ ไม่ใช่คำบังคับ คำบังคับมันอยู่ได้เดียวเดียว มันไม่เต็มใจจะทำ มันฝืนใจจะทำ แต่นี่มันเต็มใจจะทำ สิ่งดีๆ ที่มันเกิดขึ้นตรงนี้”

ภาพที่ 4.8 แสดงภาพการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ

2) **หลักสูตรการเรียน และการแต่งกายของนักเรียน** กล่าวคือ ค่อนข้างที่จะไม่มีอิสระเสรีเสียเท่าไร หรือพูดได้เลยว่าทุกอย่างเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อบังคับโดยทั้งหมด เพราะว่า โรงเรียนบางมูลนากฯ ยังคงเป็นโรงเรียนที่ยึดโยงกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการโดยตรง จะมีในส่วนของ “โครงการคุณธรรม” ที่เพิ่มเติมมาในช่วงชั่วโมงของกิจกรรมเสริม และการประพฤติปฏิบัติตนของนักเรียนในเรื่องของการเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นไปอย่างอัตโนมัติในทุกๆ กิจกรรมประจำวัน ซึ่งการที่ผู้วิจัยได้ลงไปเก็บข้อมูลในภาคสนาม และได้ไปแอบส่องสังเกตการณ์ พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ ที่แสดงออกมาโดยธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นการจัดตั้ง จัดฉาก หรือการเสแสร้งแสดงให้ได้รับคำชมแต่อย่างใด ซึ่งเป็นไปตามคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ก่อนที่จะลงพื้นที่ในภาคสนาม

ในส่วนของการแต่งกาย เครื่องแบบนักเรียน จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า ยังไม่ได้รับอิสรเสรีให้แต่งกายอื่นๆ ใด นอกเหนือไปจากระเบียบการแต่งกายของนักเรียนที่เป็นไปตามกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ นักเรียนชายยังคงตัดผมสั้นเกรียน และนักเรียนหญิงผมสั้นเสมอศีรษะ(ในระดับมัธยมต้น) ผมสั้นเลยกว่าตึงหูได้ไม่เกิน 3.5 เซนติเมตร(ในระดับมัธยมปลาย) ซึ่งเหตุผลของครู และผู้ปกครองก็คือ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเป็นเอกลักษณ์ เพื่อเป็นรูปแบบที่ดี และสามารถแยกแยะนักเรียนกับบุคคลทั่วไปได้ชัดเจน รวมถึงเป็นการควบคุมเวลาที่เด็กนักเรียนจะใช้ไปในการเสริมสวย ตกแต่งทรงผม ตลอดจนเป็นการควบคุมปัญหาเรื่องซู้สาว เพราะ การไว้ผมยาว อาจจะก่อให้เกิดลักษณะความยั่วยวนได้ จากการแต่งผม แต่งตัว เป็นต้น

เรื่องผม อย่างนี้อะค่ะ ก็รู้สึกว่ามันไม่ได้เกี่ยวกับการเรียน บางทีหนูตัดผมมาแล้วมันไม่ผ่าน หนูก็ต้องไปตัดใหม่ ตัดผมครั้งหนึ่งก็ 30-40 อะค่ะ แล้วหนูต้องไปตัดใหม่ก็เสียเพิ่มอีก ทั้งที่มันก็ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนหนูเลย เพราะว่า มันอยู่ที่คนเรามากกว่า ถ้าใครไม่ได้อ่านหนังสือ ก็สอบไม่ผ่าน จะผมยาวผมสั้นมันก็ไม่เกี่ยว (น้องก.,นักเรียนหญิงม.ปลาย,ห้องหนึ่งสายวิทย์คณิต, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2560)

ภาพที่

4.9

แสดงภาพการสัมภาษณ์นักเรียนหญิงม.ปลาย,
ห้องหนึ่งสายวิทย์คณิต, โรงเรียนบางมูลนากฯ

“เรื่องผม จริงๆ เราก็ให้เข้ามาประชุมกันแล้วนะคะ แล้วเราก็ถามความเห็นจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งเด็ก ทั้งผู้ปกครอง เด็กจริงๆ เขาก็อยากไว้ผมยาวแหละ โรงเรียนอื่นเขาไว้กัน แต่เราก็ยกตัวอย่างให้เขาเห็นว่า เมื่อเขาไม่ได้ใส่ชุดนักเรียน แล้วผมยาวอย่างนี้ ก็คือ ออกไปข้างนอก ไม่รู้เลย บางทีเด็กยืนอยู่กับครู ยังไม่รู้เลยคนไหนครู คนไหนเด็ก แต่พอเขาตัดผมสั้นปุ๊บ จะเห็นเด่นชัดว่านี่คือ เด็กนักเรียน แล้วมันก็เรียบร้อยดีค่ะ และรุ่นพี่ที่จบไปหลายๆ คน เขามองกลับมา เออเด็กโรงเรียนเราน่ารัก (อาจารย์ที่ปรึกษา, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 4.10 แสดงภาพการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ปกครองนักเรียน
พร้อมทั้งเข้าร่วมฟังการประชุมระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ปกครอง

“ถ้าถามว่าบังคับให้ตัดผมหรือไม่ คือ จะเรียกว่าบังคับก็ได้ แต่ทุกคนจะต้องยอมรับในกฎระเบียบของโรงเรียน เพราะว่า เราจะมีระเบียบตั้งแต่เข้าโรงเรียน ถ้าคุณอยากจะเรียนที่นี่ คุณต้องยอมรับว่า โรงเรียนที่นี่ ไว้ผมสั้น ถ้าคุณไม่ยอมรับ ก็คือ คุณก็ไปเรียนโรงเรียนอื่น โรงเรียนที่เขาไว้ผมยาวได้ค่ะ” (อาจารย์ที่ปรึกษา, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

“เรื่องผมสั้น ตรงนี้ที่จริง ผมว่ามันเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเรานะ ตั้งแต่เริ่มต้นๆ เราก็มีเอกลักษณ์ตรงนี้ คือ เอกลักษณ์ของโรงเรียนบางมูลนากภูมิฯ ศิษย์โรงเรียนบางมูลนากภูมิ ลักษณะการตัดผมจะเป็นอย่างนี้ ผู้หญิงผู้ชาย มีรูปแบบที่ชัดเจนอันนี้หนึ่ง สองหากถามว่าบังคับไหม ในยุคหนึ่งเราบังคับมา เพราะเป็นเอกลักษณ์เอาระเบียบเข้าจับ แต่มา ผอ.ท่านนี้ เราได้กลับมานั่งคุยกัน เพราะกระแสสังคมมันก็มี มีนักเรียนบางท่านใน Social เขาออกใน social ว่า เขาอยากไว้ผมยาว สิทธิมนุษยชนอะไรต่างๆ เรากลับมาคุยกัน โดยมีคุณครูนักเรียนเรา(ผู้ปกครอง) 3 ฝ่าย นั่งคุยกัน ถามสรุปภาพรวม เพราะคนที่ออก Social ไม่ได้ภาพรวม มันเป็นคนที่มีความต้องการ ซึ่งถ้าเราดูจากปริมาณก็ไม่น่าจะเยอะ หลังจากที่ผ่านมา คณะกรรมการต่างๆ นักเรียนสรุป จากเราเสนอข้อดี ข้อเสีย ผู้ปกครองเสนอข้อดี ข้อเสียมุมมองต่างๆ สรุปก็คือ อยากได้เป็นเอกลักษณ์เหมือนเดิม”

“เรามีรูปแบบในการไว้ผมที่ชัดเจน เพราะลูกถ้าไว้ผมยาว ไหนจะปัญหาเรื่องความห่วงสวย ไหนจะเรื่องการแต่งตัว สังคมมันยั่วยวน มาอยู่ในโรงเรียนยั่วยวนอีก เราก็คุยกันด้วยเหตุและผล ถามว่าบังคับไหม เราไม่ได้บังคับ แต่เรามีเวทีในการตกลงร่วมกัน เพื่อเป็นเอกลักษณ์ เป็นรูปแบบ และก็เพื่อด้วยตัวเด็กเขาเอง เราก็ขอสืบทอด ทุกฝ่ายลงมติร่วมกันว่าเราอยากได้อย่างนี้ จึงมาเป็นมติ เป็นระเบียบว่าถ้าใครเอาลูกมาเรียนโรงเรียนนี้ ก็ต้องมีการแต่งกายกันตามระเบียบอย่างนี้ เพราะเรายังอยากให้เขาไม่อยากมุ่งที่ความสวย ความงาม มาแว้งสาขผม มาแว้งมัดโบว์ เดียววันนี้โบว์สีนั้น สีนี้ เยอะแยะ ส่วนเด็กผู้ชายก็อยากจะไว้หล่อ ผมเรียบแป้ เดียวจะมีเจลมาอีก จะลำบากอีกใช่ไหม อันนี้เป็นเรื่องที่เรา ทำความเข้าใจกันทุกระดับ” (ประธานผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

“เรื่องไว้ผมยาว หนูมองว่ามันก็เป็นแค่บางคน ขึ้นอยู่กับตัวคนมากกว่า จะผมสั้นหรือผมยาว ก็เกิดปัญหาเรื่องชู้สาวได้ค่ะ ผมสั้นก็มีชู้สาว คือ ไม่เกี่ยวเลย จะสั้นหรือยาว แต่อาจจะมีเสียเวลาในการทำผมอย่างนี้ค่ะ หนูว่ามันไม่ต่างกัน เพราะถึงจะผมสั้นก็ยังมียานั่งหวีนั่งเล่นผมกันค่ะ เพราะฉะนั้น หนูว่าควรให้ไว้ผมยาวได้ค่ะ เขาก็พูดอย่างนี้ว่า ถ้าอยากไว้ผมยาวให้ไปเรียนที่อื่น ก็ยอมไว้ผมสั้นก็ได้ เพราะเลือกใกล้บ้านมากกว่า และก็ไม่ได้เป็นเรื่อง

อึดอัดที่สุด หนูยอมรับกับกฎระเบียบของโรงเรียนได้ค่ะ ไม่รู้สึกอึดอัดค่ะ” (น้องณ.,นักเรียนหญิงม.ปลาย,ห้องห้ำสายศิลป์ภาษา, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 4.11 แสดงภาพการสัมภาษณ์นักเรียนหญิงม.ปลาย,
ห้องห้ำสายศิลป์ภาษา, โรงเรียนบางมูลนากฯ

“เรื่องผมสั้น เราเคยเข้าที่ประชุม เมื่อปีที่แล้ว ก็ตัวแทนสถานักเรียน ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนครู แล้วก็เครือข่ายผู้ปกครอง ประชุมเพื่อปรับระเบียบหลายเรื่องค่ะ เรื่องถุงเท้า เรื่องนำโทรศัพท์มาโรงเรียน เรื่องทรงผมก็พูดนะค่ะ แต่ที่นี้เรื่องทรงผมเนี่ยะ เด็กเขาไม่ไหวเองค่ะ ชุดที่เป็นตัวแทนนักเรียนมา เมื่อมติในที่ประชุมลงอย่างนั้น ก็ทำประกาศเป็นระเบียบโรงเรียน ซึ่งเหตุผลหลักๆ ที่ต้องออกมาเป็นระเบียบของโรงเรียน เรื่องผมสั้น ก็คือ ความปลอดภัย ชู้สาว การแต่งตัว มั่วแต่กังวลความสวยงาม พอเขาออกไปข้างนอกปั๊บ ถ้าผมยาวแล้วไม่แต่งเครื่องแบบนักเรียน ไม่รู้เลยคะ ว่าเป็นสาวจากไหน แต่เมื่อใดก็ตามคุณผมสั้น ต่อให้คุณนุ่งยีน ใส่อะไรเสื้อยืดยังงี้ เขาก็รู้นี่นักเรียน ปลอดภัยค่ะ ความปลอดภัยเกิดขึ้นทันที สำหรับนักเรียนที่เรียกร้องไว้ผมยาว ก็เรื่องธรรมชาติของเด็กค่ะ เขาก็ต้องมีบางคนที่ยากไว้ แต่บางคนก็จะไม่ยากไว้ยาวนะค่ะ แต่บางคนเขาก็เป็นสาวแล้ว ก็อยากจะผมยาว โดยเฉพาะห้องคิงก็จะเชื่อมั่นในตัวเองสูง บอกว่า

เรียนหนังสือดี ไม่ได้เกี่ยวกับทรงผม ว่าจะสั้นหรือยาว” (เพ็ญรพี กลับกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียน
บางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

3) การใช้เทคโนโลยี การใช้เครื่องมือสื่อสาร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ นักเรียนในโรงเรียน บางมูลนากฯ ทุกคน สามารถพกพาโทรศัพท์มือถือ และเครื่องมือสื่อสารได้อย่างอิสระเสรี แต่มีข้อจำกัด คือ ห้ามใช้ในเวลาเรียน หากจะใช้ในเวลาเรียน สามารถนำมาใช้ค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายจาก อาจารย์ผู้สอน หรือใช้สำหรับเป็นพจนานุกรมเพื่อค้นคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีน เป็นต้น นอกเหนือจากเวลาเรียน สามารถใช้เครื่องมือสื่อสารได้อย่างอิสระเสรี นอกจากนี้แล้ว ทางโรงเรียนได้จัดห้องคอมพิวเตอร์ไว้ให้นักเรียนได้ใช้งานอย่างเพียงพอ แต่สำหรับนักเรียนบางคนก็จะมีคอมพิวเตอร์พกพามาใช้ส่วนตัว หรือการทำงานกลุ่ม โดยทางโรงเรียนมีบริการสัญญาณอินเทอร์เน็ต (Wifi) ให้ใช้ทั่วทั้งโรงเรียน

“ส่วนใหญ่ก็ใช้มือถือกันเกือบทุกคนค่ะ ใช้ค้นศัพท์ขณะเรียน แต่ว่าบางที บางวิชาที่ไม่ได้เรียนเครียดมาก เวลาอาจารย์เผลอก็จะแอบเล่น ไลน์ เฟสบุ๊ก อะไร อย่างนี้ค่ะ แต่ไม่บ่อยนะคะ เพราะ ถ้าอาจารย์เห็นจะถูกทำโทษค่ะ” (น้องข.,นักเรียนหญิง ม.ปลาย,ห้องหนึ่งสายวิทย์คณิต, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2560)

“อนุญาตให้ใช้มือถือได้ค่ะ ก็มีบางคนที่บ้านเขามีเงิน ก็จะมีโน้ตบุคเป็นของตัวเองค่ะ เขาก็เอามาโรงเรียนด้วยเวลามีรายงาน หนูก็พกมือถือไว้เวลาตามผู้ปกครองมารับกลับบ้าน ตอนเย็นด้วยค่ะ เวลาเรียนใช้ค้นคำศัพท์บ้าง แต่ถ้าไม่ใช่วิชาภาษาอังกฤษต้องเก็บไว้ในกระเป๋าค่ะ ห้ามนำขึ้นมาเล่น แต่หนูก็มีแอบเล่นบ้างนิดเดียวค่ะ” (น้องจ.,นักเรียนหญิง ม.ปลาย,ห้องห้าสายศิลป์ภาษา, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2560)

“เราอนุญาตให้พกมือถือได้ทุกคนนะคะ แต่เราไม่อนุญาตให้ใช้ในเวลาเรียน พักกลางวันหรือหลังเลิกเรียนใช้ได้ค่ะ ในส่วนของคุณครูจะสอนภาษาจีนนะคะ บางครั้งก็จะให้เด็กใช้ในการค้นคำศัพท์ค่ะ ต้องบอกว่าปัจจุบัน สื่อออนไลน์ไปไกล กว้างขวางมากแล้ว ถ้าบังคับไม่ให้ใช้เลย ถือว่าเป็นเรื่องยากลำบาก อีกอย่างเราไม่ใช่โรงเรียนประจำ ยังไงพอเด็กกลับบ้านไปก็สามารถใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ได้อย่างเสรีค่ะ” (อาจารย์ที่ปรึกษา, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

4.2.2 แนวคิดความเสมอภาค (Equality) สำหรับแนวคิดเรื่องความเสมอภาคที่เป็นรูปธรรมชัดเจนของโรงเรียนบางมูลนากฯ คือ การสนับสนุนทักษะความสามารถอย่างเท่าเทียมกันในทุกระดับชั้น กล่าวคือ เด็กนักเรียนทุกคนจะเรียนรู้ว่า คุณค่าของความเป็นมนุษย์นั้นมีค่าเท่าๆ กันในทุกๆ คน คือ ไม่มีการแบ่งแยกว่านักเรียนห้อง “เพชรภูมิ” ซึ่งเป็นห้องที่เป็นเด็กเก่ง เรียนดี เกรดเฉลี่ยสูงสุด มีความสามารถทางด้านวิชาการ ถ้าเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นๆ คือ “ห้องคิง” จะได้รับการสนับสนุน หรือดูแลไปมากกว่าเด็กห้องอื่นๆ ซึ่งโรงเรียนบางมูลนากฯ จะให้นักเรียนเรียนรู้ว่า นักเรียนทุกๆ คน มีทักษะความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ยกตัวอย่างเช่น นักเรียนห้อง “เพชรภูมิ” เป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้าน

วิชาการ ดังนั้น ก็จะต้องรู้จักแบ่งปันในการสอน หรือตีว ให้กับเพื่อนๆ ที่ไม่เข้าใจหรือเก่งน้อยกว่า อีกทั้งจะต้องรับรู้ และสำนึกในตนเองอยู่เสมอว่า “เราอาจจะเก่งในด้านวิชาการ” แต่ “กิจกรรมด้านดนตรีและกีฬา” อาจจะไม่มีทักษะความสามารถไปเทียบเท่ากับเด็กห้องท้ายๆ ที่ไม่เก่งทางด้านวิชาการ แต่พวกเขาเหล่านั้น กลับสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนทั้งทางด้านดนตรีและกีฬา โดยขณะที่ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนอยู่นั้น พบว่า วงดุริยางค์ของโรงเรียนกำลังฝึกซ้อมอยู่ และได้สอบถามกับทางผู้ปกครอง จึงทำให้ทราบว่า ผู้เล่นดนตรีในวงดุริยางค์ของโรงเรียนเป็นนักเรียนในห้องสุดท้าย คือ ห้องที่9 โดยทั้งหมด แต่เด็กเหล่านี้สามารถที่จะชนะเลิศการประกวดในระดับภูมิภาคได้ เพราะฉะนั้น โรงเรียนจึงเน้นย้ำหลักความเสมอภาคเท่าเทียมของนักเรียนทุกคนเป็นอย่างมาก จึงให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกๆ คนในระดับที่เท่าๆ กัน

“เราทำเพื่ออะไร ทำเพื่อให้ลูกเราเป็นคนดี เรามีหน้าที่ เราไม่ได้แค่บอกว่า แค่อสอนวิชาความรู้ให้เขาไป แล้วพอเขาโตขึ้นเก่งๆ แล้วเขาทำบ้านเมืองล้มเหลว ยิ่งเขาเก่งมาก แล้วเขาไม่ดี ความไม่ดีของเขา แล้วก็ความฉลาดของเขา มันจะทำร้ายชาติบ้านเมืองเรามากกว่า ฉะนั้นเมื่อไหร่ที่เขาดี โอกาสที่เขาจะไปทำร้ายชาติบ้านเมืองไม่มีหรอก เรามองว่าความเก่งมาจากไหน เดียวก็มาเอง เด็กๆ ถ้าลองคุณดีซะอย่าง คุณก็พร้อมที่จะเก่ง ที่คนเก่งหรือไม่เก่ง มันก็ไม่ใช่ว่าจะต้องเก่งเรื่องเดียวกันนะ มันก็เก่งแตกต่างกัน เหมือนเด็กห้อง 9 ของเรา เด็ก ม.2/9 เด็ก ม. 1/9 เราที่เล่นดนตรี เก่งมากๆ ที่เห็นเมื่อเช้าที่ซ้อมๆ กันอยู่นะ เด็กห้อง9 หหมดเลย ห้อง 9 ทั้งหมดเลยคะ เพราะฉะนั้น เด็กเรา เราต้องดูให้ดีกว่า ความเก่งของเขาคืออะไร และก็บอกลูกๆ ทุกคนเลย ต่อให้คุณอยู่ห้องเพชรภูมิ คุณก็ไม่ได้เก่งกว่าห้อง 9 นะ เพียงแต่คุณเรียนหนังสือ ฟิสิกส์ เคมี ชีวะเก่ง แต่คุณเล่นดนตรีได้ไหม คุณเล่นไม่ได้ คุณวิ่งอย่างนี้ได้ไหม คุณทำไม่ได้ คุณกวาดอะไรอย่างนี้ จัดสวนอย่างเด็กห้อง 8 ได้ไหม คุณทำไม่ได้ เพราะฉะนั้น เก่งมันคนละอย่างกัน เก่งแตกต่างกัน เพราะฉะนั้น คุณต้องเอาสิ่งดีของคุณออกมา ต้องให้ออกาสเขา ชี้แจงเขาให้เขารู้ว่า ทุกคนต่างมีความสามารถ ต่างมีความเก่งกันคนละแบบ ฉะนั้น ทุกคนเป็นลูกบางมูลนาก ทุกคนเท่าเทียมกันทั้งหมด” (เพ็ญรพี กลับกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

“ไอ้ที่เก่งๆ ห้อง 1 ห้อง 2 สอบได้สาธารณสุข เงินเดือนเท่านี้ แต่ไอ้ที่จัดสวนเก่ง ไปจัดให้ ปตท. เหมาล้านห้า” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

“คนละเรื่องเลยนะคะ เด็กเราเป็นอย่างนี้นะคะ และศิษย์เก่าที่กลับมาช่วยโรงเรียน กลายเป็นเด็กที่เรียนไม่เก่งในอดีต ก็บอกกับผู้ปกครองนะ ลูกคุณอยู่ห้องเพชรภูมิ ห้อง 1 ลูกคุณไม่ได้เก่งกว่าเด็กห้อง 9 เลยนะ แต่มันเก่งกันคนละอย่างเท่านั้นเอง ความสามารถมัน

คนละเรื่องเท่านั้นเอง ถนัดทั้งว่ายน้ำ ทั้งปีนต้นไม้ เพราะฉะนั้น อย่าเอาเด็กห้อง 1 ไปเปรียบเทียบกับเด็ก ห้อง 9 คนละอย่าง”(เพ็ญรพี กลัฏกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 4.12 แสดงภาพการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ
โรงเรียนบางมูลนากฯ

“หลานเรียนอยู่ที่โรงเรียนนี้ หลานเขาเรียนเก่งอย่างเดียว ทำอย่างอื่นไม่เป็น ลูเด็กห้อง 8 ห้อง 9 ไม่ได้เลยไหวพริบในการใช้ชีวิต ตอนนั้นที่โรงเรียนมีงานกิจกรรมอยู่งานหนึ่งให้ช่วยกันขนกระถางต้นไม้ จะเอามาจัดซุ้ม จัดสวน ก็เลยไปเรียกอาสาสมัครมาช่วยกันขนปรากฏว่า ไปที่เด็กห้อง 1 ห้อง 2 เก่งแต่ในตำราเรียนวิชาการ แต่พอให้ไปทำงานจริงๆ เกณฑ์คนไปทั้งห้อง แล้วก็ช่วยกันยกกระถางทีละใบๆ พอไปหาคนที่ห้อง 9 ไปแค่ 2-5 คน แล้วก็ไปหารถมาขนกระถางต้นไม้ มีการเอาตัวรอด มีทักษะชีวิตที่ดีกว่าเด็กเรียนเก่งห้อง 1” (คุณป้าผู้ปกครองเด็กนักเรียน, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

“เวลาให้เด็กห้อง 8-9 มาทำงาน ยังต้องคอยบอกเขา ขอบคุณเขา ว่าหนูไม่ได้ด้อยกว่าห้องอื่นนะลูก เพียงแต่หนูเก่งด้านนี้ โรงเรียนก็อาศัยหนูด้านนี้แหละ อันนั้นก็อีกเรื่องหนึ่งของเขา เราเก่งแตกต่างกัน จะทำให้เขามีปมด้อยไม่ได้” (เพ็ญรพี กลัฏกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

“เมื่อ 2 ปีที่แล้ว ประธานนักเรียนอยู่ห้อง 9 แต่เขาจะบริหารจัดการเก่ง ปีที่ผ่านมา ห้อง 3 ตอนนี้นำประธานนักเรียนที่ว่าห้อง 9 ตอนนี้อยู่ทำงานอยู่ work point แล้ว เพราะความที่เขาติดไปแบบนี้ แล้วก็ล้มมาคารวะ” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

“ห้อง 1 กับ ห้อง 9 ไม่ได้มีผลอะไรในสังคมโรงเรียนนี้ ก็ยังย้ำเสมอว่าคุณมี 9 ห้อง เลข 1-9 มัน เป็นเลขที่แบ่งห้องเฉยๆ แต่ว่า คุณเก่ง คุณก็เก่งในสายของคุณนะ เราเสริมทักษะคนละแบบ” (เพ็ญรพี กลับกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

4.3 แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสสระเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก ตลอดจน และแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือกต่อการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน

4.3.1 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์

หากจะกล่าวถึงผลกระทบของแนวคิดอิสสระเสรีและความเสมอภาคจากการตื่นตัวทางการเมืองในปัจจุบันนั้น มีผลกระทบต่อโรงเรียนมีชัยพัฒนาน้อยมาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่าไม่มีผลกระทบเลยก็ได้ เพราะ โรงเรียนมีแนวทางในการจัดการกับเรื่องดังกล่าวที่แฝงอยู่กับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน คือ เด็กทุกคนได้รับความเป็นอิสระ และเสรี ในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ก็เป็นไปโดยอิสระภาพ รวมถึงการมีคณะมนตรี หรือสภานักเรียน ที่ให้สิทธิ ให้โอกาสกับเด็กอย่างเปิดกว้างในการบริหารกิจการทั้งหลายภายในโรงเรียน ในทุกๆ เรื่อง โดยทุกๆ สิ่งที่ทำภายในโรงเรียนนี้ ตั้งอยู่บนหลักการของความมีเหตุผลรองรับในทุกๆ อย่าง เด็กนักเรียนสามารถตั้งคำถามกับครูได้อยู่เสมอ เพราะฉะนั้น ไม่มีเด็กนักเรียนสักคน จะลุกขึ้นมาเรียกร้อง ว่าอยากได้สิทธิเสรีภาพด้านนั้น ด้านนี้ เหมือนดังเช่นกับเยาวชนในโลก Social ที่เรียกร้องอยากให้อะไรต่างๆ ที่ผิดแผก แตกต่าง ไปจากสังคมกระแสหลักกระทำอยู่ กล่าวคือ ในเรื่องบางเรื่องที่จะไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป เด็กนักเรียนโดยคณะมนตรี ก็จะมีการจัดประชุม เพื่อปรึกษาหารือว่า ควรที่จะสามารถจะกระทำได้หรือไม่ เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะต้องหาเหตุผลรองรับในทุกๆ ประเด็น เช่น ความต้องการทาเล็บเท้าของเด็กนักเรียนผู้หญิง ซึ่งหากสังคมภายนอกมองเข้ามาก็จะรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม แต่ท้ายที่สุดแล้ว มติของคณะมนตรีก็อนุมัติหลักการ ให้สามารถที่จะทาเล็บเท้าได้

ในทางกลับกัน เมื่อผู้วิจัยยกตัวอย่างการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ในกรณีของเนติวิทย์ เด็กนักเรียนที่นี้กลับมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่สมควรจะกระทำ อีกทั้งยังกล่าวอีกว่า ในการจะเรียกร้อง สิทธิเสรีภาพใดๆ จะต้องเป็นไปอย่างมีขอบเขต และไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งในบางเรื่อง เช่น การให้ยกเลิกพิธีกรรมไหว้ครู นักเรียนที่โรงเรียนมีชัยพัฒนา มีความคิดว่า ไม่เห็นด้วย และควรดำรงไว้ซึ่งพิธีการไหว้ครูสืบต่อไป

“เราก็มีอิสรภาพ เสรีภาพของเราละคะ เราอยากทำอะไรก็ได้ แต่ว่าเราก็จะมีกฎตัวหนึ่งให้ปฏิบัติตามเพื่อความเป็นระเบียบ เป็นระบบ ตัวนี้เราจะเรียกว่า “รัฐธรรมนูญโรงเรียน” โดยนักเรียนทุกคนเป็นผู้ออกกฎร่วมกัน ก็คือ เสรีภาพมีได้ อิสระมีได้ แต่ต้องอยู่ภายในกฎระเบียบค่ะ”(นักเรียนหญิงน้องจี, ม.3, มาจากจังหวัดนครราชสีมา, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2561)

“เสรีภาพจะต้องไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ไม่เช่นนั้นแล้วก็จะไม่ใช่เสรีภาพ แต่มันคือการละเมิดคนอื่น” (นักเรียนหญิงน้องบี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ในเรื่องบางเรื่องที่สังคมมองว่าไม่เหมาะสม และบางข้อเสนอมองดูแล้วว่าไม่ดีเลย แต่พอเรามาแตกรายละเอียดดูอีกทีจริงๆ แล้ว มันอาจจะมียุ่ด้านใดด้านหนึ่ง ที่ให้ประโยชน์แก่เรา อันนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับเราที่จะต้องพิจารณา แล้วก็เลือกมาปรับใช้ให้เหมาะสม อย่างเช่นเรื่องการทาสีเล็บเท้าเป็นต้น เพราะท้ายที่สุด ก็สามารถให้ทาสีเล็บเท้าได้ โดยมีเหตุผลรองรับที่ว่า ไม่ได้ทำให้ดูว่าไม่เหมาะสมแต่อย่างใด เพราะจะต้องใส่ถุงเท้าทุกวัน” (นักเรียนหญิงน้องบี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

เรื่องของการหมอบกราบ สำหรับพวกเรามองว่า ไม่ควรยกเลิกเป็นอย่างยิ่ง เช่น ในพิธีไหว้ครู เพราะหนูคิดว่า พื้นฐานในการที่เราเคารพคุณครู เป็นประเพณี เป็นวัฒนธรรมมันเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว เพราะคุณครู คือ คนที่ให้ความรู้กับเรา เป็นพ่อแม่คนที่3 ของเรา เพราะฉะนั้นการเคารพ กราบไหว้คุณครูจึงเป็นเรื่องปกติ แล้วการไหว้ครูมีแค่ปีละครั้ง และมองว่าพิธีกรรมนี้สำคัญมากๆ พวกเราเป็นนักเรียนประจำ เราต้องอยู่กับครู ครูเหมือนพ่อแม่ของเรา (นักเรียนหญิงน้องดี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดแพร่, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ในส่วนของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เรามีการดำเนินกิจกรรมที่เหมือนกับโรงเรียนอื่น ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ตอนเช้า ซึ่งเราจะมีสวดมนต์ตอนเช้าทุกเช้า ประมาณ 6.30 น. เราเรียกกิจกรรมนี้สั้นๆ ว่า เป็นกิจกรรมทำสมาธิตอนเช้า ส่วนในเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์ เราก็มีกิจกรรมงานวันพ่อ อะไรมากๆ แล้วก็จะมีพระบรมฉายาลักษณ์เหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ แล้วก็เคารพเหมือนกับที่อื่น ส่วนในเรื่องของการเคารพธงชาติ หลายทีก็จะเข้าใจผิดตรงที่ว่า ทำไมเราถึงไม่เข้าแถว 8 โมงเช้าเหมือนกับคนอื่น ในความเป็นจริง ไม่ได้หมายความว่า เราเข้าแถวหลังคนอื่น แล้วเราไม่รักชาติ ไม่เคารพชาติ เรารักชาติ เหมือนกับคนอื่นค่ะ เราอาจจะรักมากกว่าด้วยซ้ำ เพราะว่าเรา เข้าแถวก่อนเขาไป 1 วัน คือ เราเข้าแถวตอน 3 โมงตั้งแต่เมื่อวาน แต่วันนี้โรงเรียนอื่นเพิ่งจะมาเข้าแถวทีหลังเราตอน 8 โมง คือ เราต้องคิดแนวใหม่ เราต้องคิดบวก คือ เราจะต้องมองไปถึงการเรียนรู้ของเด็กด้วย ค่ะ ถ้าหากเราเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นๆ ก็คือ หนูเคยอยู่โรงเรียนรัฐบาลมาก่อนค่ะ ตอนนั้นหนูอยู่ ม.1 ค่ะ ตอนเช้าทุกเช้า นักเรียนมีอยู่หนึ่งพันกว่าคน แล้วต้องไปเข้าแถวตอนเช้า ซึ่งร้อนมากๆ ซึ่งเราเข้าแถวกว่าจะเสร็จกิจกรรม เพราะเป็นเรื่องของคนกลุ่มใหญ่ แล้วพอเราเข้าไปในห้องเรียนปุ๊บเราก็จะรู้สึกว้าว เราไม่มีสมาธิในการเรียน เพราะว่ามันเหนื่อย” (นักเรียนหญิงน้องติ, ม.5, ตำแหน่งคณะกรรมการ, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“การทำงานของคณะกรรมการ ถ้ายังไม่สมบูรณ์ก็จะมีความคิดเห็นสะท้อนมาจากนักเรียนคนอื่นค่ะ แล้วนักเรียนที่เป็นคณะกรรมการแต่ละคน ก็จะมีอยู่ในทุกชั้นอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเขาก็จะรับความคิดเห็นจากเพื่อนเขา มา แล้วก็มาเล่าสู่กันฟัง ในคณะกรรมการ แล้วก็มีการปรับเปลี่ยนกัน ว่าเรื่องไหน ควรที่จะอนุมัติให้กระทำได้” (นักเรียนหญิงน้องติ, ม.5, ตำแหน่งคณะกรรมการ, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“รัฐบาลทหารหนูชอบรัฐบาลนี้ เพราะชอบทัศนคติในเรื่องการปรับปรุงการศึกษา และท่านนายกรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ฯ ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาไทยรัฐบาลทำเพียงลำพังไม่ได้ เราต้องขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในประเทศไทย ให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ทั้งเอกชน ภาครัฐ แล้วก็ประชาชนก็ต้องร่วมกัน หนูชอบทัศนคติตรงนี้ เพราะทุกเรื่องควรที่จะต้องมาจากส่วนร่วม” (นักเรียนหญิงน้องปี, ม.5, ตำแหน่งคณะกรรมการ, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

“ขอเปรียบเทียบรัฐบาลนี้กับรัฐบาลก่อนหน้านี้คะ หนูมองว่ารัฐบาลนี้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ส่วนรัฐบาลชุดก่อนๆ จะให้ความสำคัญกับเรื่องกระตุ้นเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่ได้สนใจเรื่องของการศึกษา แล้วก็รัฐบาลอื่นๆ ดูเหมือนจะเป็นหัวการค้า เน้นแต่เศรษฐกิจ ไม่ค่อยสนใจเด็กนักเรียนเลย เน้นส่งเสริมบริษัทต่างๆ ให้มีการพัฒนามากขึ้น แต่ไม่มีการให้พัฒนาโดยเอาบริษัทเหล่านั้นมาช่วยการศึกษาบ้าง รัฐบาลกระตุ้นเศรษฐกิจมากมาย เงินที่ได้มา ถ้าพูดง่ายๆ ก็เพื่อเอาเข้ากระเป๋าตัวเอง ไม่ได้นำมาพัฒนาประเทศ แต่รัฐบาลนี้จับมือรวมกันกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้าน เพื่อจัดตั้งประชารัฐ เพื่อมาพัฒนาโรงเรียนที่ด้อยพัฒนา และกำลังพัฒนาให้พัฒนายิ่งขึ้น จนเป็นโรงเรียนที่สามารถช่วยพัฒนาประเทศได้

แต่ก็มีนโยบายบางอย่างที่หนูไม่โอเค เช่น การห้ามประชาชนนั่งท้ายกระบะ มาตรา 44 โดยถ้าเปรียบเทียบกับสังคมไทย ที่เป็นสังคมเกษตรกรรมและลูกจ้าง เวลาเขาเดินทางไปไหน เขาใช้รถกระบะ แล้วต้องนั่งท้ายไป ถึงในต่างประเทศอาจจะมองว่าไม่ปลอดภัย แต่คนไทยเราต้องใช้ ดังนั้น นโยบายข้อนี้ควรที่จะต้องอะลุ่มอล่วยได้ แต่ถ้าในช่วงสงกรานต์ เมาแล้วขับ แล้วนั่งท้ายกระบะจึงสมควรจับ ไม่ใช่คนที่ทำงานแล้วไปจับเขา” (นักเรียนหญิงน้องดี, ม.5, ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

ดังนั้นแล้ว จากรายละเอียดการสัมภาษณ์ในข้างต้น จะพบว่า นักเรียนโรงเรียนมีชัยพัฒนา มีความคิด มีสมอง มีทักษะ สติปัญญาที่ดี ในการคิดวิเคราะห์ ในทุกๆ เรื่อง แยกแยะระหว่างสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ถูกและสิ่งที่ไม่ดี โดยการหาเหตุผลมารองรับ ฉะนั้นแล้ว ไม่ว่ากระแสการเรียกร้องความมีอิสรภาพ เสรีภาพ จะมาจากภายในโรงเรียน หรือจากสังคมการเมืองภายนอกมากกระทบกับนักเรียนเหล่านี้ ก็ไม่สามารถที่จะจูงใจพวกเขา ให้ประพฤติปฏิบัติตามอย่างไร้เหตุผล กล่าวคือ แนวทางหลักที่โรงเรียนมีชัยพัฒนาใช้รับมือกับกระแสการตื่นตัวทางการเมือง หรือแม้แต่เรื่องอื่นๆ ที่ได้ผ่านเข้ามาในโรงเรียน ผ่านเข้ามาสู่ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ทุกคนก็จะมีกระบวนการทางความคิด ในการคิดวิเคราะห์ หาเหตุผล ที่ไปที่มาในทุกๆ เรื่อง โดยการที่พวกเขาจะลงมือประพฤติ ปฏิบัติตามในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง จะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลมากที่สุด

กล่าวโดยสรุป จะพบว่า โรงเรียนมีชัยพัฒนาถือเป็นโรงเรียนทางเลือกที่มีการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างอิสระ ที่อยู่ในระดับค่อนข้างสูง และจากข้อค้นพบของผู้วิจัยที่ได้ลงไปสำรวจในพื้นที่ ปรากฏว่า ทุกอย่างที่ได้ไปเจอ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่างๆ ล้วนแล้วแต่ปรากฏผลไปใน

แนวทางที่ดี หรือออกมาเป็นภาพบอกโดยทั้งหมด ดังนั้นแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง(Cross Check) ของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับมาจากโรงเรียนมีชัยพัฒนาเพียงด้านเดียว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ กับหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ และหัวหน้าหน่วยศึกษาเอกชน ของสำนักงานศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยผลการสัมภาษณ์ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ พบว่า ให้ความชื่นชมโรงเรียนมีชัยพัฒนาเป็นอย่างมาก และมองว่าเด็กนักเรียนมีความอิสระและความเสมอภาค อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม เพราะ ถึงแม้ว่าจะจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนทางเลือก แต่ก็ยังอิงกับหลักสูตรแกนกลางของรัฐ โดยยังขึ้นตรงกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.)

หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ ยังให้ความเห็นอีกว่า ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดโครงการโรงเรียนร่วมพัฒนา(partnership school)⁹³ โดยสิ่งที่ได้เสนอแนะไว้ ก็คือ อยากให้หลายๆ โรงเรียนเข้ามาศึกษาดูงานโรงเรียนมีชัยพัฒนา และนำแนวทางต่างๆ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่น การที่เด็กนักเรียนโรงเรียนมีชัยพัฒนาสามารถทำธุรกิจการเกษตรได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังกระจายความรู้ไปสู่ชุมชน ส่งผลให้เด็กมีทักษะในการเรียนรู้ที่จะสามารถเอาตัวรอด เลี้ยงชีพได้ และมีจิตสำนึกในการรักชุมชนบ้านเกิด เพราะฉะนั้น ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา สำหรับโครงการโรงเรียนร่วมพัฒนา คือ การใช้ “นโยบายปาล์มเมือง” กล่าวคือ ควรที่จะนำสิ่งที่ดีๆ ที่เป็นประโยชน์จากชนบทขยายผลไปสู่การศึกษาส่วนกลาง เป็นต้น

2. ข้อมูลการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยศึกษาเอกชน พบว่า ให้ความชื่นชมโรงเรียนมีชัยพัฒนาในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ถือว่าเป็นโรงเรียนที่ดี และมีข้อดีในหลากหลายประการที่โรงเรียนอื่นๆ ควรที่จะนำไปเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีสัมมาคารวะ มีคุณธรรม จริยธรรม ของเด็กนักเรียน ให้ภาพออกมาอย่างชัดเจน และเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมอย่างมาก จึงเห็นว่า ในแง่ของพฤติกรรมเด็กนักเรียนไม่ได้มีอิสระเสรีอะไรมากมาย ทุกคนยังอยู่ในกฎ ระเบียบ แบบแผน อยู่ในประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

⁹³"โรงเรียนร่วมพัฒนา หรือ Partnership School" มีสถานะเป็นโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งยังคงได้รับการสนับสนุนงบประมาณ การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาทุกระดับต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมในเรื่องคุณภาพมาตรฐาน แต่การบริหารงานจะอยู่ภายใต้การดูแลของผู้มีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วยภาคเอกชน ผู้นำระดับท้องถิ่น ชุมชน ผู้ปกครอง และมหาวิทยาลัยในพื้นที่นั้นๆ,โปรดดูรายละเอียดใน http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=51050&Key=news_Teerakiat

แต่สำหรับในเรื่องของเครื่องแต่งกาย ก็อาจจะดูผิดแปลก แตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ ซึ่งก็ไม่ใช่ประเด็นหรือหลักการสำคัญอะไร เพราะถือว่า เป็นโรงเรียนเอกชน สามารถออกแบบเครื่องแบบเองได้ สามารถไว้ผมยาวได้ เป็นต้น

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอน พบว่า ยังอิงกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) ทั้งหมด เพราะจะต้องมีการรายงาน และผ่านการตรวจสอบในทุกๆ ปี จะมีเพียงแต่กิจกรรมเสริม ที่ไม่เหมือนกับที่อื่น คือ ที่โรงเรียนนี้ไม่มีการเรียนลูกเสือ ยุวกาชาด แต่เป็นการทำธุรกิจการเกษตรเข้ามาแทน ซึ่งก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี และต้องขอชื่นชมว่า เด็กนักเรียนที่นี่มีทักษะในการใช้ชีวิตได้ดีเป็นอย่างมาก แต่หากจะถามถึงทักษะทางวิชาการ พบว่า มีจำนวนน้อยไม่ค่อยมีคนที่จะทำคะแนนได้ในระดับสูง ผลการสอบเข้าในมหาวิทยาลัยรัฐบาลยังอยู่ในระดับต่ำ ยังไม่สามารถเทียบเคียงกับโรงเรียนเอกชนในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ได้ เช่น โรงเรียนอัสสัมชัญ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ เป็นโรงเรียน 2 ภาษา ที่สอนทั้งภาษาอังกฤษและภาษาจีน, โรงเรียนมารีย์อนุสรณ์ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ มีการสอนแบบที่เน้นภาษาอังกฤษ(ห้อง EP-English Program) กล่าวคือ 2 โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาค่อนข้างที่จะสูงมากๆ ผู้ปกครองอยากให้เด็กๆ เข้าเรียนที่ 2 โรงเรียนแห่งนี้ แต่ในทางกลับกัน โรงเรียนมีชัยพัฒนา เป็นโรงเรียนที่เรียนฟรี ในรูปแบบของมูลนิธิ กล่าวคือ เป็นรูปแบบของโรงเรียนการกุศล และเด็กที่เข้ามาเรียนโดยส่วนใหญ่ก็มีฐานะค่อนข้างยากจน รวมถึงกลุ่มเด็กด้อย เด็กชายขอบ และกลุ่มชาติพันธุ์

สิ่งที่หัวหน้าหน่วยศึกษาเอกชน ให้ข้อท้วงติง ก็คือ การที่โรงเรียนมีชัยพัฒนา มองว่าตัวเองเป็นโรงเรียนทางเลือก และเป็นโรงเรียนเอกชน ที่สามารถบริหารตนเองได้นั้น ไม่ถูกต้องไปหมดเสียทุกอย่าง ซึ่งภาพรวมทั้งหมดถือว่าเป็นโรงเรียนที่ดีในด้านทักษะการใช้ชีวิต แต่มีบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ควรต้องปรับปรุงแก้ไข นั่นก็คือ การที่จะต้องทำหนังสืออนุญาตทุกครั้ง ก่อนที่จะออกไปดูงานนอกสถานที่ ทั้งในและต่างประเทศ โดยที่ผ่านมาทางโรงเรียนได้มีการอ้างว่า ได้ทำหนังสือย้อนหลัง คือ การกล่าวอ้างแบบนี้ ก็ถือว่าเป็นการผิดระเบียบอยู่แล้ว แต่ในความเป็นจริง ไม่เคยเห็นหนังสือการขออนุญาตการนำเด็กนักเรียนของโรงเรียนมีชัยพัฒนาออกไปดูงานนอกสถานที่เลยสักครั้ง และเมื่อเดือนที่ผ่านมา ก็พบว่า ได้มีการนำเด็กออกไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศออสเตรเลีย โดยไม่มีการทำหนังสือขออนุญาตกับทางศึกษาจังหวัดแต่อย่างใด เพราะฉะนั้น การกระทำเช่นนี้ ถือว่าทำผิดกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างมาก เพราะถ้าหากเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน หรือข้อผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้นกับตัวเด็กนักเรียน ก็จะส่งผลกระทบที่ตามมาอย่างมากมายทั้งทางโรงเรียนเอง และศึกษาจังหวัดด้วยที่ต้องมีความผิด

ดังนั้นแล้ว ในส่วนนี้จึงอยากที่จะขอติเตียนโรงเรียนมีชัยพัฒนาเป็นอย่างมาก และหากจะเปรียบเทียบกับโรงเรียนเอกชน อย่างโรงเรียนอัสสัมชัญ ที่มีการนำนักเรียนไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศจีน ในทุกๆ ปี โรงเรียนแห่งนี้ได้มีการทำหนังสือขออนุญาตล่วงหน้าก่อนการเดินทางในทุกๆ ครั้ง สรุปก็คือ การที่โรงเรียนมีชัยพัฒนาจะกล่าวว่า มีอิสระเสรี เป็นรูปแบบของโรงเรียนทางเลือกที่สามารถบริหารตนเอง ซึ่งไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามในความอิสระนั้น ก็ยังคงต้องไม่ให้เกินขอบเขตของกฎระเบียบที่ตั้งไว้ และที่สำคัญทางโรงเรียนยังไม่ได้บริหารจัดการตัวเองโดยทั้งหมด ทุกอย่างยังคงต้องอิงกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

4.3.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร

แนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคจากการตื่นตัวทางการเมืองในปัจจุบันนี้ ไม่มีผลกระทบต่อโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม เนื่องจาก โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนต้นแบบของ โรงเรียนคุณธรรม ดังนั้นแล้ว แนวทางปฏิบัติต่างๆ ของนักเรียนโดยทั้งหมด จะเป็นไปตามกฎระเบียบของโรงเรียนที่ได้ตกลงร่วมกันไว้จากทั้ง 3 ฝ่าย คือ ครู นักเรียนและผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นแรงกระทบของกระแสทางการเมืองจากภายนอก จึงไม่สามารถส่งผลกระทบต่อโรงเรียนได้เลย เพราะ โรงเรียนยังยึดมั่น ถิ่นมั่น กับประเพณีขนบธรรมเนียมของไทย อย่างแข็งแกร่ง อีกทั้งโรงเรียนแทบจะไม่มีช่องว่างของความมีอิสระ เสรีให้กับเด็กเลย ซึ่งจากการวิจัยพบว่า หลักปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน โดยส่วนใหญ่ยึดแนวทางของระเบียบวินัยทางทหารมาปฏิบัติ ซึ่งจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยในการลงพื้นที่ภาคสนามตั้งแต่ช่วงเช้าจรดเย็น(เริ่มตั้งแต่ 6.00 น.) สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1. การเดินเข้าแถวตอนเรียงหนึ่ง ตั้งแต่ลงจากรถจนเข้าประตูโรงเรียนของเด็กนักเรียนทุกคน
2. การตั้งแถวของ ผอ. คณะคุณครู คณะผู้ปกครองจิตอาสา ในการรอรับไหว้นักเรียน
3. การทำความสะอาดโรงเรียนอย่างพร้อมเพรียงกัน ในเวลา 7.45 น. เมื่อได้เย็นเสียงเพลงกิจกรรม 3 คุณธรรม⁹⁴ เป็นเพลงที่แต่งโดยศูนย์คุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ
4. การเข้าแถวเคารพธงชาติอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับทั้ง 3 สถาบันหลักของประเทศอย่างเคร่งครัด คือชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดย

⁹⁴ เนื้อเพลงกิจกรรม 3 คุณธรรม: คุณธรรมนำชีวิตสู่ความก้าวหน้า จริยธรรมมีคุณค่าสร้างความสุขสันต์ คุณธรรมอยู่ในใจตลอดกาล จริยธรรมคือการทำความดี, สามารถฟังเสียงร้อง พร้อมทำนองได้ใน <https://www.youtube.com/watch?v=i8vwA7ZULtE>

จะมีการเข้าแถวเคารพธงชาติตอน 8.00 น. มีการร้องเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งในทุกๆ วันศุกร์จะมีพระสงฆ์เข้ามากราบรับบาตร และแสดงธรรมเทศนาตลอดจนการกล่าวคำปฏิญาณความเป็นคนไทย⁹⁵ และวิสัยทัศน์ของโรงเรียนบางมูลนาก⁹⁶

5. การทำความเคารพพระหว่างรุ่นน้องและรุ่นพี่ กล่าวคือ นักเรียนชั้น ม.1 ทำความเคารพ ม.2 นักเรียนชั้น ม.1 กับ ม.2 ทำความเคารพ ม.3 ทำเช่นนี้ไปจนครบถึง ม.6

“ตอนเช้าเลย ก็จะมีครูมารับหน้าโรงเรียน มายืนรับไหว้ค่ะ มีเป็นเวรค่ะ ส่วน ผอ.ก็ จะมายืนรับทุกวันค่ะ มาเกือบทุกเช้า ถ้าเขาว่าง เขาไม่ติดอะไร ก็จะมาเกือบทุกเช้า ไม่ว่าจะ เป็น ผอ.คนเก่า คนใหม่ก็มาแบบนี้ และก็มีการสวดมนต์ทุกเช้าวันศุกร์ ไม่ได้มีนั่งสมาธิ, คาบแรกจะมีให้คุยกับที่ปรึกษา เรื่องโครงการของห้อง ก็คือ โครงการคุณธรรม โดยจะมีเปิด บ้านโครงการคุณธรรม จัดบูทของเรา ว่าเราทำอะไร แล้วก็นำเสนอว่าเราทำอะไรบ้าง ก็มีการประกวด , ในเวลาเช้าเข้าแถว ก็ร้องเพลงชาติ สวดมนต์ ท่องวิสัยทัศน์ของโรงเรียน สวัสดิ์พี่ สวัสดิ์น้อง(เข้ามาก็มีอยู่แล้วค่ะ) เป็นของโครงการคุณธรรม ถ้าถามว่าจำเป็นไหม มัน ก็ไม่จำเป็นนะค่ะ แต่คือ ทำมาแล้ว ก็คือ ทำต่อไป หนูก็ว่ามันก็ดี ก็ปกติ ไม่พินใจ เหยย มากกว่า มีก็ได้ ไม่มีก็ได้ แต่หนูก็ชอบที่รุ่นน้องเคารพรุ่นพี่ ไม่ชอบแบบปิ่นเกลียวค่ะ สรุปคือ มีดีกว่าค่ะ” (น้องก.,นักเรียนหญิงม.ปลาย,ห้องหนึ่งสายวิทย์คณิต, โรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2560)

เอาเลื้อ

เพราะเ
ยากยาก

งบรรพบุรุษของเรา
ชาติ เราต้องบำรุง

ศาสนา เราต้องรักษาพระมหากษัตริย์ เรานักเรียนก็ต้องประพฤติตน อยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและ

องรื้อนแก้ตนเองและผู้อื่น

⁹⁶ โรงเรียนบาง
สู่มาตรฐานสากล

นำความรู้ มุ่งพัฒนาการศึกษา

ภาพที่
ตอนลง
รถ และ
เข้าแถว
โรงเรียน

4.13 แสดงภาพการเดินเข้าแถว

จาก
เดิน
เข้า

ภาพที่ 4.14 แสดงภาพการเข้าแถวเคารพธงชาติ และกิจกรรมทำบุญ ฟังเทศน์ในวันศุกร์

“เริ่มโครงการคุณธรรมแรกๆ ครูเขามาเฝ้ารับไหว้วันนักเรียนกันก่อน เราก็เข้าไปเติมกับเขา ถ้ามีฝ่ายผู้ปกครอง ผู้ปกครองไปเฝ้ารับไหว้ ใหม่ๆ ก็จะมีผู้ปกครองคนหนึ่งถามว่าทำไมต้องมาไหว้ได้ก็...ก็ตอบไปว่า เราไม่ได้มาไหว้ได้ก็ แต่มารับไหว้ได้ก็ เพื่อมาสร้างความอบอุ่นให้เด็ก แล้วก็เป็นการสอดแทรกเรื่องวัฒนธรรมไทย เรื่องการไหว้ด้วย เด็กก็จะมีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน การแสดงออกให้สังคม คนผ่านไป ผ่านมาเห็น ภาพมันออกมาดี ตรงนี้พอเครือข่ายผู้ปกครองทำเป็นรูป เป็นร่าง ก็เกิดผลดี และอีกอย่างหนึ่ง เรื่องของความปลอดภัย เราจะเห็นว่า โรงเรียนเรามีทางเข้าออกทางเดียว รถยนต์ คนเดินเข้า มอเตอร์ไซด์เข้าที่เดียวกัน แล้วติดถนนใหญ่ ตำรวจมาคนเดียว ฉะนั้นกิจกรรมเสริม คือ ดูแลเรื่องความปลอดภัยให้นักเรียน และครูด้วย อันนี้คือกิจกรรมง่ายๆ เลย และทุกคนไม่ต้องมาสอนกัน เราทำกันได้หมดทุกคน”(ประธานผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

ภาพที่
และผู้
รับไหว้

4.15

แสดงภาพครู
ปกครองยื่น
นักเรียน

“กิจกรรม

ที่ ส อ ง

ก ว ร
เดิ น

สำรวจโรงเรียนของผู้ปกครอง มาเห็นในพื้นที่ที่คุณอยู่
เป็นยังไง โรงเรียนดูแลดีไหม สะอาดไหม พัฒนาไปถึงไหนแล้ว เดินแล้วตรงนี้โรงเรียนยังน่า
จะเป็นจุดอันตราย หรืออยากให้โรงเรียนพัฒนา ก็จะมาเขียนบันทึกไว้ และเพื่อเป็นการสร้าง
ความคุ้นเคย ตึกนี้ อาคารนี้ ฝ่ายกิจกรรมอยู่ไหน ฝ่ายวิชาการอยู่ไหน ผู้ปกครองก็จะได้
ประโยชน์”

“กิจกรรมที่สาม หน้าเสาธง โดยให้ผู้ปกครองได้ร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง เหตุผล คือ
ว่า ต้องการปลูกฝัง ในเรื่องรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ฉะนั้น เราก็ต้องมีข้อตกลงร่วม
กันว่า ต้องมาร้องเพลงชาติร่วมกัน สวดมนต์ร่วมกัน”

“กิจกรรมสุดท้าย เรียกว่าเป็นหัวใจเลยของการทำงาน คือ ห้องประชุมผู้ปกครอง
ในการพบอาจารย์ที่ปรึกษา โดยหลังจากเลิกแถวเขาก็จะเดินมา เป็นแถวมา แล้วก็วาง
รองเท้าก็ต้องเป็นแถว เพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย สร้างวินัยให้ผู้ปกครอง โดย

อาจารย์ที่ปรึกษา ก็จะชี้แจงข้อมูล เรื่องของนักเรียน ข้อมูลข่าวสาร และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองถามคำถาม ข้อข้องใจ โดยมีกรรมเราที่รับผิดชอบ เป็นตัวเราทำให้เกิดบรรยากาศ อยากสอบถาม เพราะปกติคนไทยจะไม่ค่อยกล้า แต่ถ้ามีใครเป็นคนเริ่มถาม เดี่ยวจะมาเป็น ขบวนการเลยอยากคุย ตรงนี้ก็จะทำให้ทราบเรื่องราวของลูกตัวเองในแต่ละคน” (ประธานผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 4.16 แสดงภาพการทำความสะอาดโรงเรียน ในเวลา 7.45 น.

เมื่อได้เ็นเสียงเพลง กิจกรรม 3 คุณธรรม

“กระบวนการตอนเช้า ที่มีไหว้พระสวดมนต์ ทำทุกวันศุกร์ค่ะ วันปกติ จันทร์-พฤหัสบดี ก็ทำแบบนี้ แต่สวดมนต์ไหว้พระธรรมดา ไม่ใส่บาตร ยกเว้นสวดมนต์ยาวๆ นอกนั้นจะมี อย่างนั้นทุกวัน เราอยากปลูก ให้ครบ ทั้งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้อยู่ในใจเขา ไม่งั้น เด็กเขาจะไม่รู้ว่า ทำไมเขาถึงต้องเคารพธงชาติ เคารพธงชาติเพราะอะไร เพราะธงชาติ คือ สัญลักษณ์อะไร และกว่าจะเป็นชาติทุกวันนี้คืออะไรถึงจะไม่เลิกซึ่ง ในส่วนของ เพลง 3 คุณธรรม เราทำตอนเช้า ทำช่วงกิจกรรม 3 คุณธรรม เป็นเพลงของคุณยคุณธรรมค่ะ เราใช้ เพลง เป็นสัญลักษณ์ว่า ช่วงนี้คุณจะต้องทำอะไร กิจกรรมในโรงเรียน เราจะไม่มีใครมา ประกาศ ว่าอ้าวไปตรงนั้น ตรงนี้ ไม่ค่ะ ทุกอย่างจะเป็นวิถีชีวิต โดยอัตโนมัติของเขา...ที่ไม่ บอกใครว่า ดร.มา คือ อยากให้เห็นจริงๆ ไม่อย่างนั้นก็จะไม่เข้าใจ ว่าเออเราทำอะไรไป อะไรอย่างนี้ ยกเว้นว่าคนที่เขาติดต่อมาโดยตรง ว่าเขาขอศึกษาดูงาน อย่างนี้เราถึงจะบอก

และสำหรับเรื่องประธานผู้ปกครอง ถือเป็นโชคดีของโรงเรียนหลายๆคณะ (เพ็ญรพี กลัฏกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

จากรายละเอียดในข้างต้นทั้งหมด เป็นการบ่งบอกถึงการขับเคลื่อนอย่างเข้มแข็งของ โครงการคุณธรรม ของโรงเรียนบางมูลนากฯ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์แบบ และโครงการคุณธรรม ของโรงเรียนนี้ ถือเป็นเกราะกำบัง ป้องกันที่สำคัญ ในการจัดการ หรือรับมือกับแนวคิดอิสรเสรีและความเสมอภาคจากการตื่นตัวทางการเมืองได้อย่างดีที่สุด เพราะ โครงการดังกล่าวเป็นความร่วมมืออย่างเข้มแข็งของทุกส่วนในชุมชน หรืออาจจะใช้คำว่า การมีส่วนร่วมของ “บวร”⁹⁷ สิ่งซึ่งประกอบไปด้วย บ้าน คือ ทีมงานผู้ปกครอง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย, วัด คือ พระสงฆ์จากวัดบางมูลนาก เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และ โรงเรียน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนมีจุดยืนที่เด่นเดี่ยว มุ่งมั่นในการทำงาน, คุณครูทุกท่านให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และที่สำคัญ คือ นักเรียนมีวินัย และพร้อมที่จะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ เมื่อผู้วิจัยถามถึงประเด็นของกระแสการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้น จนโด่งดังใน Social Network ซึ่งได้คำตอบโดยส่วนใหญ่ว่า ก็ใครอยากจะทำอะไร ก็ทำไป แสดงความคิดเห็นกันไป แสดงออกกันไป แต่อย่าทำให้สังคมเดือดร้อนก็พอ แต่มีอยู่หนึ่งคำตอบที่น่าสนใจจากรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ว่า

“ในการที่เราจะสร้างคนดีจำนวนมากนั้น อย่าไปให้ความสำคัญกับจุดดำเพียงจุดเดียว อย่าเอาจุดดำเป็น จุดเด่น อย่าไปเชี่ยจุดดำให้มาเปื้อนผืนผ้าสีขาว และสิ่งที่ยากจะร้องขอผู้วิจัยคือ สมมติว่าไปที่ไหนก็ตาม ช่วยกันลบเรื่องเนติวิทย์ออกจากหัว อย่าไปให้ความสนใจ อย่าเอาจุดดำเป็นจุดเด่น เราอย่าไปสร้างเขาเป็นจุดเด่น อย่าให้ความสนใจเขา ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เพราะสื่อไปอะไรๆ เขา แต่ถ้าไม่ให้ความสำคัญ หลงลืมกันไป สุดท้ายเขาก็จะอยู่

⁹⁷ ชัยวัฒน์ สุริชัย, บวร:บ้านวัดโรงเรียน สร้างชีวิตจิตใจให้เข้มแข็งมีพลังสร้างสรรค์ ด้วยความรู้สติปัญญาและความจริง, บวร : บ้านวัดโรงเรียน เป็นหน่วยงานทางสังคมที่มีความสำคัญและความหมายอย่างสูงยิ่งสำหรับสังคมเป็นสามเสาหลัก ที่ยึดโยงค้ำจุน สัมพันธ์กัน อย่างสมดุล แก่คนในสังคมไทย เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิต และเป็นหลักของการพัฒนา ให้ “ เด็ก กลายเป็นผู้ใหญ่” ที่รู้ชอบรู้ธรรม รู้ชีวิตและโลก เป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ การคิดการปฏิบัติ ที่ทำให้เกิดความรู้สติปัญญาที่ชอบธรรม ทำให้เรา มีอิสระเที่ยงธรรม, โปรดดูรายละเอียดใน <https://siamrath.co.th/n/19811>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2561).

อย่างนั้น แล้วก็จะลงไปเอง จะเจียบไปเอง แต่ถ้าคนนี้ทำอะไร ขึ้นมา แล้วลื่อนั้นดีข้าว จุดดำ ก็จะกลายเป็นจุดเด่น บางทีสื่อเขาอยากขายข่าวอย่างเดียว แต่ช่วยกันขยายจุดขาวที่ทำดีอยู่ แล้วให้กว้างจะดีกว่านะครับ เราควรที่จะเป็นกำลังใจในการทำเรื่องที่ดี สนับสนุนเรื่องดีๆ ให้ “ทัวสังคมไทย” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนบางมูลนากฯ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2560)

แต่ในอีกมุมมองของผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญมองว่า ควรให้พื้นที่เขาในการแสดงออก แต่ถ้าเขาแสดงออกมาไม่ดี หรือกระทบกับคนอื่น สุดท้ายแล้วสังคมก็จะลงโทษเขาเอง

“ผมมองเป็น 2 มุม ที่จริงเป็นเรื่องที่ดี เนติวิทย์ ในมุมหนึ่งเขาก็เป็นคนที่เข้าจุฬามา ได้ และเขาได้รับการคัดเลือกสรรจากสภา เขาก็บอกว่าเขาอยู่ในกติกานี้ เขาจะทำความเคารพ เขาไม่ต้องกราบ ไม่ถวายบังคม เขามีสิทธิจะคิดถ้าเป็นใจผมนะ you คิดแบบนี้ไม่ผิด แต่เมื่อมาเป็นประชากรจุฬาแล้ว แบบธรรมเนียมของจุฬาเขา เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เมื่อเข้ามาอยู่ในนี้แล้วก็ต้องถวายบังคม แม้คุณไม่เห็นด้วย คุณจะไม่ทำความเคารพ แต่ประเพณี ไม่ได้เป็นอย่านั้น คุณก็อยู่ไม่ได้”

“สังคมเรามีสิ่งที่ ภาษาไทย เรียกว่า บรรทัดฐาน ภาษาอังกฤษเรียกว่า Norm วิธีปฏิบัติที่ตกลงร่วมกัน แต่ถ้าคุณไม่เห็นด้วยก็ไม่ว่ากัน เป็นสิทธินะ แต่ไม่เห็นด้วย แล้วไม่ทำ คุณจะอยู่กับเขาไม่ได้ เนติวิทย์ก็ต้องปฏิบัติแบบนี้ วิธีการก็ต้อง Social Sanction ให้สังคมช่วยกำกับดูแลเขา และขณะนี้จุฬาเขาก็ดำเนินการ ตามแบบวิธีวินัยนิสิต แล้วรู้สึกว่าเขาจะออกจากประธานไปแล้ว”

“ถ้าเขาอยากจะทำเคารพธงชาติ ก็สิทธิของเขา ถ้าสังคมเรายกโทษให้ เป็นคนเพี้ยน เราก็ว่าไป แต่สิทธิเสรีภาพ ที่บอกอิสระใจผมว่าเขามีสิทธิแสดง ทำไมจะห้ามเขาละ เขาแสดง แต่ถ้าเขากระทำ ถ้าคุณจะเลิกเคารพธงชาติ คุณเป็นนักเรียน ทุกคนเคารพธงชาติ คุณไม่เคารพธงชาติ คุณก็ถูกกติกานั่น ตาหนิสิ ห้ามมันไม่ได้ อิสระเสรีภาพ แสดงความคิดเห็น ต้องปล่อยเขา กับขั้นตอนประเพณีปฏิบัติ **ขณะนี้สังคมเรากำลังคิดว่า ใครคิดต่างกับสังคม ใช้นั้นผิด ผมว่าใจแคบ คิดเลย! จะคิดอะไรก็ได้ คิดเลยแต่คุณอย่าทำ** คุณแสดงความคิดเห็น จะเลิกเคารพธงชาติ คุณแสดงความคิดเห็นจะเลิกไหว้ครู คุณมีสิทธิแสดง แต่สังคมก็จะลงโทษเอง”

การผสมผสานความคิดเห็น การอยู่ต่างวัฒนธรรมที่เราบอก “พหุสังคม” มนุษย์จะอยู่กันได้ แม้จะเห็นต่าง แม้จะคิดต่าง แต่ความเห็นต่าง ความคิดต่างนั้น อย่าไปลงมือกระทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้อื่น แต่ถ้าคิดไม่เหมือนเราแล้วผิด อันนี้ไม่ใช่อิสระทางความคิด” (อาจารย์ปราโมทย์ โชติมงคล, ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2560)

บทที่ 5

อภิปรายผลการศึกษา

5.1 อภิปรายผลการศึกษาในประเด็นแนวคิดอิสรเสรีและความเสมอภาค (Liberty and Equality) ที่ปรากฏผ่านการจัดการศึกษา ของโรงเรียนมีชัยพัฒนา และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม

จากประเด็นอิสรเสรี และความเสมอภาค จะพบว่า โรงเรียนมีชัยพัฒนา จะมีความโดดเด่นชัดเจนมากกว่าโรงเรียนบางมูลนากฯ เพราะว่า โรงเรียนมีชัยพัฒนา ถือเป็นโรงเรียนทางเลือกอย่างเต็มรูปแบบ กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปในแนวทางที่เน้นความมีอิสรเสรีของตัวผู้เรียนอย่างเต็มที่ แต่ในทางกลับกัน โรงเรียนบางมูลนากฯ ยังคงเป็นโรงเรียนที่อิงกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนโดยทั้งหมดยังยึดโยงอยู่กับหลักสูตรแกนกลาง เพียงแต่จะมีความแตกต่างกับโรงเรียนกระแสหลัก โดยทั่วไป ก็คือ “โครงการโรงเรียนคุณธรรม” ที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจของทุกฝ่าย ทั้งผู้ปกครอง ครู และนักเรียน ที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาโรงเรียนของตัวเองให้ดีขึ้น ซึ่งในที่นี่ผู้วิจัยจะขออภิปรายผลการศึกษาโดยภาพรวม และเน้นหนักไปที่โรงเรียนมีชัยพัฒนา เพราะเห็นถึงความชัดเจนมากกว่า กล่าวคือ แนวความคิดของโรงเรียนมีชัยพัฒนา และโรงเรียนบางมูลนากฯ เป็นไปตามรูปธรรมแนวคิดของการศึกษาทางเลือก ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษา ว่าการศึกษานั้นไม่ใช่จะเป็นเพียงแต่เครื่องมือในการเรียนรู้ของผู้เรียน หากแต่การศึกษานั้นควรเป็นเป็นเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ โดยการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง และมีจิตสาธารณะ รวมถึงการสร้างคนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง

โรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์

ในส่วนของโรงเรียนมีชัยพัฒนา แนวคิดต่างๆ โดยทั้งหมดก็จะเป็นไปในแนวทางของการศึกษาทางเลือกอย่างสมบูรณ์แบบ คือ การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ มีความสามารถในการเรียนรู้โดยตลอดชีวิต นอกจากนี้แล้วกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนมีชัยพัฒนา ยังเป็นไปตาม

แนวความคิดปรัชญาประสบการณ์นิยม(Experimentalism) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) โดยสามารถที่จะอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

- จากผลการศึกษา ในเรื่องของกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนมีชัยพัฒนา พบว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนจากเดิมที่เน้นการท่องจำ ไปสู่การค้นคว้า การปฏิบัติจริงด้วยตนเอง คิดเอง ทำเอง เป็นการศึกษาเรียนรู้โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการตั้งคำถาม มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกหัวข้อ ที่อยากจะเรียนมากที่สุดขึ้นมาก่อน แล้วครูจึงจะสอนตามหัวข้อที่นักเรียนเลือก ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว พบว่ามีความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาประสบการณ์นิยม ตามแนวทางของตัวผู้เรียน ที่เป็นไปตามแนวคิดของ ดิวอี้ ที่ว่า แทนที่จะเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางสติปัญญาของผู้เรียน ควรหันมาเน้นใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวผู้เรียนแทน โดยเน้นว่าผู้เรียนควรเข้าใจและตระหนักในตนเอง (Self-realization) โดยผู้เรียนควรจะเริ่มต้นจากตนเองเสียก่อนว่าตนเองมีความสนใจอะไร หรือตนเองมีปัญหาอะไร หรือความสนใจในหัวข้อไหน ซึ่งสามารถเลือกหัวข้อที่สนใจด้วยตนเอง

- จากผลการศึกษา ในเรื่องของ การทำงานอาชีพกับสังคม โดยนักเรียนมีการเรียนรู้ในการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรและธุรกิจเพื่อสังคม และช่วยเหลือสังคม ด้วยตัวนักเรียนเอง ทุกอย่างลงมือกระทำจริง และปฏิบัติจริง ซึ่งในส่วนนี้มีความสอดคล้อง กับการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาประสบการณ์นิยม ตามแนวความคิดของ ดิวอี้ ที่ว่า แนวทางของการเรียนการสอน มีลักษณะที่สำคัญ คือ เน้นการเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา (Problem solving) ซึ่งอิสระของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือเป็นการจัดการศึกษาแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered learning) และเน้นกระบวนการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรม การค้นคว้าทดลอง ฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการลงมือปฏิบัติจริง(Learning by Doing) เพื่อให้เกิดประสบการณ์จริง หรือประสบการณ์ตรง(Direct Experience) ซึ่งนอกจากการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร และการทำธุรกิจเพื่อสังคมแล้ว เด็กนักเรียนของโรงเรียนมีชัยพัฒนา ยังมีประสบการณ์ตรง ในการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง อีกมากมายหลายอย่าง เช่น ในวิชาเรียนวิชาฟิสิกส์ มีการเรียนเรื่องของแรงลอยตัว ซึ่งนักเรียนในชั้นส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ จึงให้ตัวแทนห้องที่เป็นผู้ช่วยครูประชุมร่วมกับครูผู้สอน จนได้ข้อสรุปที่ว่า ให้นักเรียนสร้างแพ แล้วให้คำนวณตามโจทย์ว่า แพนี้ต้องรับน้ำหนักคนได้ 2 คน แล้วให้ไปสร้างแพจริงๆ คำนวณกันจริงๆ ซึ่งส่วนนี้เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ที่นักเรียนได้มีสิทธิเสนอความคิดเห็นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่เป็นไปตามกระบวนการเรียนการสอนโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และเป็นไปตามลักษณะของการเรียนโดยวิธีการแก้ปัญหา และการลงมือปฏิบัติจริง นอกจากนี้

แล้ว นักเรียนโรงเรียนมีชัยพัฒนา ยังได้มีโอกาสไปฝึกงานในช่วงปิดเทอม, ได้มีการไปเรียนแลกเปลี่ยน ภาษาอังกฤษกับโรงเรียนนานาชาติ, การได้ไปเรียนแลกเปลี่ยนที่ประเทศออสเตรเลีย และการได้ไปเรียน แลกเปลี่ยนกับโรงเรียนสอนคนตาบอด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นประสบการณ์เรียนรู้โดยตรง ที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากห้องเรียน กล่าวคือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นไปตามความคิดที่ว่า สอนให้รู้จักวิธีการตกปลา มิ ให้นำปลาไปให้ ตามที่ได้พบทวนวรรณกรรมไว้ในบทที่ 2

“หนูย้ายมาเข้าโรงเรียนนี้ตอน ม. 2 ค่ะ แต่ก่อนอยู่ที่จังหวัดน่าน เรียนอยู่ห้อง Gifted ห้อง 1 ค่ะ เป็นโรงเรียนในตัวอำเภอ ที่เน้นเรื่องวิชาการเป็นหลัก แล้วเราเรียน แล้ว รู้สึกว่าเราเรียนหนักมาก ตอนนั้นวันเสาร์ก็ไม่ได้พัก วันอาทิตย์ก็ต้องทำการบ้านอะไรแบบนี้ แล้วก็ไม่มีเวลาเป็นอิสระ เราเรียนแต่วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สายตรง แต่เราลืมนองในเรื่องของการใช้ชีวิต เข้ากับคนอื่น การใช้ชีวิตอย่างสมบูรณ์เป็นปกติ แล้วก็กรอบในเรื่องการทำงานแต่ก่อนหนูเอาตัวรอดไม่ได้เลย แต่ว่าที่นี่ให้เรียนรู้การใช้ชีวิตทั้งหมด โดยก่อนหน้านี้ศึกษาข้อมูลก่อนเข้ามาเรียนที่นี่ จึงตัดสินใจย้ายมาเข้าม.2 ที่นี่ค่ะ” (นักเรียนหญิงน้องบี, ม.5,ตำแหน่งคณะมนตรี, มาจากจังหวัดน่าน, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

จากผลการสัมภาษณ์ในข้างต้น เป็นสิ่งที่สามารถยืนยันได้ว่าโรงเรียนมีชัยพัฒนา เน้นไปที่ตัวผู้เรียนโดยตรงในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้กระทำทุกอย่างด้วยตนเองเป็นหลัก เพื่อการเผชิญกับสถานการณ์โดยตรง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยเป็นไปตามแนวคิดเรื่องปรัชญาประสบการณ์นิยม โดยหลักการของดิวยี่ คือ การพัฒนาคน ซึ่งก็คือ ตัวผู้เรียน โดยการพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลง คนเราจะหยุดพัฒนาไม่ได้ ดังนั้น การเรียนรู้ของคนเราจึงมิได้หยุดอยู่แต่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่จะดำเนินไปตลอดชีวิตของผู้เรียน พบเจอกับประสบการณ์ตรงอยู่ตลอดเวลาในชีวิต ดังนั้นแล้ว จึงทำให้เกิดความเชื่อว่า การศึกษาคือชีวิต(Education is Life) ไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต กล่าวคือ การศึกษาไม่ได้หมายถึงการมีชีวิตอยู่ แต่ก็เหมือนกับการดำเนินชีวิตด้วยความมีชีวิตชีวา เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ และวิธีการที่สำคัญสำหรับการใช้ในการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ การกระทำ(doing)

ดิวยี่ มีความคิดที่ว่า ชีวิตคือความเจริญงอกงาม(growth) โดยความเจริญ ก็คือ การแก้ปัญหา ได้ด้วยการปฏิบัติที่เป็นไปตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งหน้าที่ของครูหรือนักเรียน จึงต้องจัดเตรียมประสบการณ์ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคม

และการเตรียมผู้เรียนให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย จริยธรรม ศาสนา และศิลปะอีกด้วย โดยทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีชัยพัฒนา มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของดิไวโดยตรง

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม โรงเรียนคุณธรรม มุลินิธิยุวสถิรคุณ มีแนวความคิดของการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับหลักการของการศึกษาทางเลือก ที่ว่าการศึกษาควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจ โดยการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง และมีจิตสาธารณะ กล่าวคือ โครงการโรงเรียนคุณธรรม จะไม่ได้เน้นไปที่การสร้างเด็กนักเรียนให้เรียนเก่ง แต่จะให้ความสำคัญเรื่องการสร้างคนดี การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้อื่น ให้นักเรียนมองคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช(ในหลวงรัชกาลที่ 9) ที่ว่า

“พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 บอกว่า ความเก่งนี้เหมือนพลังเครื่องยนต์ มันจะขับเคลื่อนยานพาหนะ จะเป็นรถ เป็นเรือ จะเป็นเครื่องบินไปได้ ถ้าพลังเครื่องยนต์มันไม่มาก มันก็ไปได้แต่มันช้า แต่ความดี มันจะเปรียบเหมือน พวงมาลัย มันจะเปรียบเหมือนทางเลี้ยว มันจะเปรียบเหมือนเบรก มันจะได้ไปถูกทาง ถ้ามันไปไม่ถูกทาง จะได้เสียได้ ถ้าเสียไม่ทัน ก็จะไม่เบรกได้ มันจะกำกับกัน กำกับเครื่องยนต์ เพราะฉะนั้น แนนอนที่สุด ความเก่งและความดีต้องอยู่ด้วยกัน เพียงแต่ที่ผ่านมา ประเทศไทยไปเน้น ความเก่ง คนเก่งที่มันไม่ดี ก็ไปใช้ความเก่งในทางเสียหาย ต่อองค์กร ต่อบ้านเมือง ท่านพูดว่าเวลานี้เอาดีก่อนได้ไหม” (อาจารย์ปราโมทย์ โชติมงคล, ผู้อำนวยการศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มุลินิธิยุวสถิรคุณ, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2560)

สำหรับในเรื่องของอิสสระสินนั้น จากผลการวิจัย พบว่า เรื่องที่นักเรียนโรงเรียนบางมูลนากฯได้รับอิสสระสินมากที่สุด และดูเหมือนว่าจะมากกว่าโรงเรียนมีชัยพัฒนา ก็คือ การใช้เครื่องมือ และเทคโนโลยีในการสื่อสาร ที่เป็นไปอย่างค่อนข้างอิสระ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่า โรงเรียนบางมูลนากฯ เป็นโรงเรียนรัฐบาลแบบไปเช้า เย็นกลับ แต่สำหรับโรงเรียนมีชัยพัฒนา เป็นโรงเรียนประจำ เพราะฉะนั้น กฎระเบียบในเรื่องดังกล่าวจึงจะต้องมีความเข้มงวด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การที่นักเรียนจะเป็นเจริญเติบโต เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ได้นั้น เป็นเรื่องของเรามีสติปัญญา ที่ควบคู่ไปกับการมีจริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม ดังนั้น การที่

นักเรียนจะเลือกใช้ เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ก็ควรจะใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง ถึงจะสามารถเรียกได้ว่าเป็นมนุษย์ที่มีวิธีคิดแบบ “วิธีแห่งสติปัญญา” ซึ่งเป็นวิธีคิดที่เป็นไปอย่างมีเหตุมีผล และเป็นวิธีคิด ที่ทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ตามแนวความคิดของของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) โดยในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะขออภิปรายถึงปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียน สู่แนวความคิดทางประชาธิปไตย ไว้ในหัวข้อการอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นแรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสสระเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือกในหัวข้อลำดับถัดไป

5.2 อภิปรายผลการศึกษาในประเด็นแรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสสระเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก และแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือกต่อการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์

จากผลการวิจัย พบว่า ผลกระทบของแนวคิดอิสสระเสรีและความเสมอภาคจากการตื่นตัวทางการเมืองในปัจจุบันนั้น ไม่สามารถส่งผลกระทบกับนักเรียนของทั้ง 2 โรงเรียน คือ ทั้งโรงเรียนมีชัยพัฒนา และโรงเรียนบางมูลนากฯ กล่าวคือ กระบวนการที่สำคัญในการจัดการกับแนวคิดดังกล่าวของโรงเรียนมีชัยพัฒนา คือ การตั้งอยู่บนหลักการของความมีเหตุมีผล ใช้สติปัญญาในการไตร่ตรองสิ่งถูก สิ่งผิด ว่าควรที่จะกระทำหรือไม่ กล่าวคือ ไม่ใช่ว่าโรงเรียนมีชัยพัฒนาจะไม่ออกนอกกรอบของค่านิยมกระแสหลักในสังคมไทย ที่ยังยึดโยงผูกติด กับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม หากแต่การออกนอกกรอบจะต้องเป็นไปด้วยเหตุผลที่สามารถยอมรับได้ในส่วนรวม ซึ่งกระบวนการคิดดังกล่าวของโรงเรียนมีชัยพัฒนา มีความสอดคล้องเป็นไปตามแนวความคิดของจอห์น ดิวอี้ ในเรื่องประชาธิปไตยและการศึกษา ดิวอี้ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“ชีวิตคือการพัฒนา และพัฒนาการ, การเจริญเติบโต คือชีวิต แปลเป็นสิ่งที่เทียบเท่าได้กับการศึกษา ซึ่งนั่นหมายความว่า กระบวนการศึกษาไม่ได้จบสิ้นเอง มันเป็นจุดสิ้นสุดของตัวเอง และกระบวนการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการปรับโครงสร้างอย่างต่อเนื่อง, การปฏิรูป, การเปลี่ยนแปลง” ซึ่งเฉกเช่นเดียวกันกับโรงเรียนมีชัยพัฒนาที่มองว่า จะต้องเป็นแหล่งพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ การศึกษาไม่ใช่แค่การเรียนในตำรา แต่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

นั่นก็คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความ “เจริญเติบโต” โดยไม่ใช่เพียงแค่จะเป็นการพัฒนาให้มีความเจริญเติบโตทางสติปัญญาเท่านั้น แต่จะต้องมีความดีงามทางศีลธรรมควบคู่กัน ซึ่งโรงเรียนมีชัยพัฒนาก็ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของดิโอโดรอสโดยทั้งหมด เพราะ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าโรงเรียนมีชัยพัฒนา มีความอิสระเสรี อย่างรอบด้าน(นักเรียนหญิงไว้ผมยาว มีการออกแบบเครื่องแบบนักเรียนเอง การทาสีเล็บ การย้อมสีผม เพศทางเลือกแต่งหน้าทาปาก สวมกระโปรงได้ นักเรียนรับสมัครครูผู้สอนด้วยตนเอง) แต่สิ่งซึ่งโรงเรียนไม่ละทิ้งก็คือ การยึดถือ และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย เช่น ไม่เคยคิดจะล้มเลิกพิธีการไหว้ครูโดยเด็ดขาด การสวดมนต์ ทำวัตรในทุกๆ เช้า เป็นต้น

ในบทที่ 2 ของการทบทวนวรรณกรรม ถึงแนวความคิดว่าด้วยเรื่องของประชาธิปไตยกับการศึกษา ของดิโอโดรอส โดยในการอภิปรายผลในส่วนนี้ ขอยกคำพูดของดิโอโดรอสมากล่าวซ้ำอีกครั้ง ซึ่งเขาได้กล่าวว่า

“เครื่องมือที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการสร้างมนุษย์ประชาธิปไตย คือ ระบบโรงเรียน ที่ออกแบบมาเพื่อวัตถุประสงค์นี้ ที่โรงเรียนพลเมืองของอนาคตจะก่อเกิดขึ้นมาในลักษณะที่ว่า สังคมที่พวกเขาจะสร้างในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ จะต้องดีกว่าสังคมของบิดามารดาของพวกเขา และคนแต่ละรุ่นก็จะกระทำกระบวนการนี้ซ้ำอีกที โดยการนี้ก็จะก่อให้เกิดความเจริญเติบโตที่ไม่รู้จบ เพราะฉะนั้น ภารกิจของโรงเรียนจึงไม่ได้เป็นการเชื่อมโยงจิตใจของคนรุ่นต่างๆ เข้าด้วยกัน แต่เพื่อที่จะสร้าง บุคลิก ด้วยการจัดองค์กร หรือวิธีการเช่นเดียวกับเนื้อหาสาระของการสอน และด้วยการนี้จึงเป็นการเตรียมการ และเป็นการจัดหามาตรการเพื่อความก้าวหน้าของสังคม”

จากคำกล่าวข้างต้นของดิโอโดรอส จะพบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีชัยพัฒนา กล่าวคือ ระบบโรงเรียนของมีชัยพัฒนา มีการจัดการศึกษาแบบเป็นไปเพื่อการสร้างคน สร้างผู้เรียน ให้มีบุคลิก ของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ที่ผู้วิจัย กล่าวเช่นนี้ ก็เพราะว่า จากผลการศึกษาในบทที่ 4 จะพบว่า โรงเรียนมีชัยพัฒนา มีกระบวนการบ่มเพาะ ปลูกฝัง และส่งเสริมแนวทางการเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นได้เป็นรูปธรรม ก็คือการสอนให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำ มีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือสังคม โดยการจัดตั้งสถานักเรียน ที่เรียกว่า “คณะมนตรี” โดยมีทั้งหมด 10 คณะ ซึ่งตัวแทนคณะมนตรีจะรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียนทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม แล้วนำข้อคิดเห็นต่างๆ มาเข้าที่ประชุม นอกจากนี้แล้ว ในการที่นักเรียนมีความสามารถในการบริหารธุรกิจการเกษตร ได้ด้วยตนเองโดยทั้งหมดนั้น ถือได้ว่า เป็นการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโต และความก้าวหน้าของสังคมของสังคมอย่างแท้จริง เพราะเด็กนักเรียนของโรงเรียนมีชัย

พัฒนา ใช้ชีวิตแบบที่ไม่ต้องแข่งขันกับใครในห้องเรียน อีกทั้งยังได้มีการเรียนรู้โดยการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ตลอดจนกระจายความรู้ และรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย

ตามแนวคิดประสบการณ์นิยมของดิวอี้ และการที่จะเจริญเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวิถีแห่งประชาธิปไตย ก็คือจะต้องใช้วิถีคิดแบบที่เรียกว่า “วิถีแห่งสติปัญญา” ซึ่งเป็นวิถีคิดที่เป็นไปตาม “กระบวนการทางวิทยาศาสตร์” ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของโรงเรียนมิชชันพัฒนาโดยทั้งหมด โดยการใช้ “วิถีแห่งสติปัญญา” ของโรงเรียนมิชชันพัฒนา สิ่งซึ่งเป็นแนวทางในการรับมือกับกระแสการตื่นตัวทางการเมืองที่ส่งผ่านแนวคิดอิสสระเสรีภาพ และความเสมอภาคอย่างเกินขอบเขตเข้ามาในโรงเรียน หากแต่แท้ที่จริงแล้ว ไม่ว่าจะเป็นประเด็นปัญหาใดๆ หรือผลกระทบอะไรก็ตาม ที่จะส่งผลเสียให้เกิดขึ้นกับโรงเรียนมิชชันพัฒนา แนวทางแห่ง “วิถีสติปัญญา” ก็จะเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้โดยทั้งหมด กล่าวคือ มนุษย์เรา เมื่อมีสติและตั้งอยู่บนหลักการของเหตุและผล ทุกอย่างย่อมประสบความสำเร็จ และผ่านพ้นไปได้ ดังเช่น ความสำเร็จในการพัฒนา การเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมิชชันพัฒนา

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร

แนวคิดอิสสระเสรีและความเสมอภาคจากการตื่นตัวทางการเมืองในปัจจุบันนั้น ไม่มีผลกระทบต่อโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม เนื่องจาก โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนต้นแบบของ โรงเรียนคุณธรรม ดังนั้นแล้ว แนวทางปฏิบัติต่างๆ ของนักเรียนโดยทั้งหมด จะเป็นไปตามกฎระเบียบของโรงเรียนที่ได้ตกลงร่วมกันไว้จากทั้ง 3 ฝ่าย คือ ครู นักเรียนและผู้ปกครอง เพราะฉะนั้น สิ่งที่เป็นเกราะกำบังป้องกัน แนวคิดอิสสระเสรี และความเสมอภาค จากการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน ก็คือ ความร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนร่วมทั้งโรงเรียนทุกฝ่าย ผ่านตัวขับเคลื่อนที่เรียกว่า “การแพร่เชื้อความดี” ภายใต้โครงการโรงเรียนคุณธรรม ถึงแม้ว่านักเรียนของโรงเรียนบางมูลนากฯ จะไม่ได้มีความคิดแบบอิสสระเสรีเท่ากับโรงเรียนมิชชันพัฒนา แต่หลักการของการมุ่งมั่นทำความดี การสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน ก็ถือเป็นรากฐานสำคัญของพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย คือ เรื่องของความดีงาม และคุณธรรม กล่าวคือ ที่ได้มีความดี ที่นั้นย่อมมีความเจริญงอกงาม และการพัฒนา สิ่งซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของดิวอี้

ในบทที่ 2 ของการทบทวนวรรณกรรม แนวความคิดของดิวอี้ ถึงของ “ความเจริญเติบโต” ซึ่งเขามองว่ามนุษย์ควรมี “ความเจริญเติบโตอย่างรอบด้าน” โดยได้อธิบายว่าหมายถึง “ความเจริญเติบโตหรือการเจริญเติบโตในฐานะที่เป็นการพัฒนา” ไม่เพียงแต่ทางด้านกายภาพเท่านั้น แต่ทางสติปัญญาและทางศีลธรรม” ด้วย นอกจากนี้เขายังมองว่า ในสังคมใดสังคมหนึ่งนั้น ในบรรดาการสมัครสมามต่าง ๆ มีส่วน

ที่ทำให้เกิด “ความเจริญเติบโต” ของมนุษย์ โดยตัวอื่น ให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่ครอบครัว ตระกูล และ
ละแวกบ้าน เช่นเดียวกับโรงเรียน สหภาพแรงงาน บริษัททางธุรกิจและอุตสาหกรรม กลุ่มและสโมสร
ต่างๆ โดยที่การจับกลุ่มแบบต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเด่นอยู่ที่ “ความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าต่างๆ” ที่ค่อนข้าง
จะถาวร เช่น ครอบครัว ตระกูล ละแวกบ้าน และแม้แต่หมู่บ้านเล็กๆ การรวมกลุ่มกันแบบนี้ “เป็นพลัง
หลักในการบำรุงเลี้ยง” หรือ “ความเจริญเติบโต” เนื่องจาก “มีอะไรบางอย่างที่อยู่ลึกภายในธรรมชาติ
ของมนุษย์เอง ซึ่งดึงไปสู่ความสัมพันธ์ที่ถาวร” ความผูกพันที่ “สำคัญ คงที่ และลึกซึ้ง” เช่นนั้นพัฒนาขึ้น
ได้ “เฉพาะในประชาคมที่ใกล้ชิดกันเท่านั้น” ที่นั่นเองที่ “ลักษณะทางอารมณ์” พื้นฐานทั้งหลายของมนุษย์
“ก่อตัวขึ้นอย่างมั่นคง”

จากแนวคิดของตัวอื่นในข้างต้น จะพบว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันโดยตรงกับ แนวทางของ
โครงการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนบางมูลนากฯ กล่าวคือ ความร่วมมือ ร่วมใจของผู้มีส่วนร่วมกับ
โรงเรียนทุกฝ่าย ผ่านตัวขับเคลื่อนที่เรียกว่า “การแพร่เชื้อความดี” ภายใต้โครงการโรงเรียนคุณธรรม ถือ
ได้ว่าเป็นการพัฒนา “ความเจริญเติบโตอย่างรอบด้าน” ที่เป็นการพัฒนา “ไม่เพียงแต่ทางด้านกายภาพ
เท่านั้น แต่ทางสติปัญญาและทางศีลธรรม” เหตุผลเพราะ โรงเรียนบางมูลนากฯ ไม่ได้ที่จะส่งเสริมสติ
ปัญญาของเด็กนักเรียนให้มีความฉลาดเพียงเท่านั้น หากแต่จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของ คุณธรรม
ศีลธรรม ความดี ความงาม และกลุ่มหรือสมาคมที่จะเข้ามาช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตให้เป็นไปในทางที่
ดี ก็คือ ความร่วมมือร่วมใจกันของทุกฝ่าย ตามที่ได้กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ คือ “บวร-บ้าน, วัด โรงเรียน”
ซึ่งในที่นี้ บ้านก็คือ ผู้ปกครอง, วัด ก็คือวัดบางมูลนาก และโรงเรียนก็คือ ทั้ง ผอ. ครูอาจารย์ และนักเรียน
ทุกๆ คน ซึ่งไปไปตามแนวความคิด ของตัวอื่นที่ให้ความสำคัญกับครอบครัว ตระกูล และละแวกบ้าน เมื่อ
กลุ่มเหล่านี้ร่วมมือกันในการขับเคลื่อน สติปัญญา ของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆ กับศีลธรรมความดีงาม ย่อม
ส่งผลต่อการพัฒนาแนวทางแห่งวิถีประชาธิปไตย ให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ถึงการเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อ
ก้าวสู่การพัฒนาประเทศชาติในอนาคตสืบต่อไป

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก : กรณีศึกษาโรงเรียนมีชัยพัฒนา จ.บุรีรัมย์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จ.พิจิตร ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมของมูลนิธิยุวสถิรคุณ สามารถที่จะสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

6.1.1 การศึกษาในประเด็นอิสเสรี และความเสมอภาค พบว่า โรงเรียนมีชัยพัฒนา จะมีความโดดเด่นชัดเจน มากกว่าโรงเรียนบางมูลนากฯ ด้วยเหตุผลที่ว่า โรงเรียนมีชัยพัฒนา เป็นไปตามแนวทางการศึกษาทางเลือก กระบวนการเรียนการสอนเน้นความมีอิสเสรีของตัวผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สิ่งซึ่งเป็นไปตาม แนวความคิดปรัชญาประสบการณ์นิยม(Experimentalism) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) วิธีการที่สำคัญสำหรับใช้ในการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ การกระทำ(doin) และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง แต่ในทางตรงกันข้ามกับ โรงเรียนบางมูลนากฯ กระบวนการเรียนการสอน ยังอิงกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ เน้นผู้สอนในการถ่ายทอดการเรียนรู้ โดยจะมี “โครงการโรงเรียนคุณธรรม” สิ่งซึ่งสร้างความแตกต่างกับโรงเรียนกระแสหลัก โดยทั่วไปๆ สิ่งกิจกรรม โครงการคุณธรรม จะเป็นการเปิดพื้นที่ในการปฏิบัติจริงให้กับนักเรียนโรงเรียนบางมูลนากฯ อย่างอิสเสรี ในส่วนของเรื่องความเสมอภาค พบว่า ทั้งสองโรงเรียนให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวเหมือนกัน ซึ่งหลักการ ก็คือการสั่งสอนให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการมองเห็นคุณค่าความความเป็นมนุษย์ ว่าคนเราทุกคนมีค่าในตัวเองเท่าๆ กัน และสอนให้เรียนรู้ที่จะแบ่งปัน แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตัวเรา

6.1.2 แรงกระเพื่อมทางการเมืองต่อแนวคิดอิสเสรีและความเสมอภาคของโรงเรียนทางเลือก และแนวทางการจัดการของโรงเรียนทางเลือกต่อการตื่นตัวทางการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ผลกระทบของแนวคิดอิสเสรีและความเสมอภาคจากการตื่นตัวทางการเมืองในปัจจุบันนั้น ไม่สามารถส่งผลกระทบต่อกับนักเรียนของทั้ง 2 โรงเรียน โดยเครื่องมือที่จะสร้างความ เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพในวิถีประชาธิปไตย ก็คือ โรงเรียน และทั้งโรงเรียนมีชัยพัฒนา และโรงเรียนบางมูลนากฯ ต่างก็ยึดมั่น แนวทางของ “การสร้างคนดี” เรียนรู้ถึงคุณธรรม และความดีงาม ด้วยวิถีแห่งสติปัญญา อย่างมีเหตุผล ถึงแม้ว่าจะแตกต่างกันในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนมีชัยพัฒนา สร้างเด็กให้ หัดเรียนรู้ทุกอย่างผ่านประสบการณ์จริง ครูมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ส่วนโรงเรียนบางมูลนากฯ เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครอง กล่าวคือ ถึงแม้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนจะ

แตกต่างกัน แต่สิ่งซึ่งมีเป้าหมายเดียวกัน ก็คือ การผลิตเด็กให้ เจริญเติบโต ควบคู่ไปกับคุณธรรม ความดีงาม เพื่อที่จะเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย และคุณธรรม ความดีงาม คือ สิ่งซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการรับมือกับความอริสเสรีภาพ และเสมอภาคที่เกิดขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัดในสังคมปัจจุบัน โดยสรุปก็คือ “โรงเรียน” เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาบุคคล เด็ก และเยาวชน ให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาชาติให้มีความก้าวหน้าสืบต่อไปในอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะ

1. แนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาค ที่ถือเป็นหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยนั้น ถือเป็นเรื่องที่ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียนทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนทางเลือก หรือโรงเรียนในกระแสหลักที่เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ หากแต่การสนับสนุนการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว จะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม พอตีพองาม กล่าวคือ ในการให้อิสระเสรีกับนักเรียนทั้งในเรื่องการแสดงทางความคิดเห็น และการแสดงออกในทางปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ควรจะเป็นไปอย่างมีขอบเขต และไม่สร้างความเดือดร้อน หรือก้าวก่ายสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ตลอดจนไม่ไปกระทบ หรือก่อให้เกิดความเสียหายของสังคมโดยรวม

2. แนวคิดอิสระเสรีและความเสมอภาคในประเทศต่างๆ อาจจะมีคามอิสระเสรีที่เป็นไปอย่างกว้างขวางในทุกๆ ด้าน แต่สำหรับประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า บางอย่างสามารถที่จะกระทำได้อย่างเสรี และบางอย่างก็ไม่สมควรที่จะกระทำจนเกินขอบเขต โดยสิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยมองว่าจะอย่างไรเสียแล้ว ประเทศไทยก็ยังคงซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ที่ไม่เหมือนชาติใดในโลก ยกตัวอย่างเช่น พิธีไหว้ครู ผู้วิจัยให้การสนับสนุนว่า เป็นสิ่งที่ควรที่จะธำรงรักษาไว้สืบต่อไป หากแต่เราไม่จำเป็นที่จะต้องเน้นย้ำในเรื่องของกระบวนการ หรือพิธีกรรม แต่ควรจะให้เด็กนักเรียนเห็นถึงคุณค่าของผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์ และในทางเดียวกันผู้เป็นครูก็ต้องให้คุณค่าและความสำคัญกับผู้เรียนเช่นเดียวกัน เป็นต้น

3. ภาครัฐควรที่จะให้การสนับสนุนระบบการศึกษาทางเลือกอย่างเป็นทางการ เป็นรูปธรรมชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการเรียนการสอนของ “โรงเรียนทางเลือก” ที่ควรสนับสนุนให้จัดการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย และควรนำรูปแบบหลักสูตร กระบวนการเรียน บางสิ่งบางอย่าง เข้าไปสอดแทรก ให้มีการบรรจุไว้สำหรับโรงเรียนในกระแสหลักที่เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยตนเองอย่างอิสระ เน้นให้นักเรียนเป็นผู้คิด เป็นผู้ปฏิบัติ มากกว่าที่จะให้เรียนรู้โดยการท่องจำ และรอกการถ่ายทอดจากครูผู้สอนเท่านั้น

เนื่องด้วยในปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ยุค 4.0 เพราะฉะนั้น ภาครัฐอย่าเพียงเพื่อกำหนดเป็นนโยบายแค่ตัวหนังสือ ว่าเราจะเข้าสู่ยุค 4.0 แต่ควรที่จะนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างชัดเจน ดังนั้น ไทยแลนด์ยุค 4.0 จะเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ สถานที่แห่งแรกที่เราควรได้รับการกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างรวดเร็ว ก็คือ การส่งเสริม และพัฒนา ความรู้ทักษะ ความสามารถที่อิสระเสรี ทันสมัย ก้าวไกล ล้ำหน้าให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน เพราะ โรงเรียน คือ จุดเริ่มของการเรียนรู้ที่สำคัญ

4. ภาครัฐ ควรประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน ในการส่งเสริมนักเรียนแลกเปลี่ยน หรือเข้าไปเยี่ยมชมดูงาน กับโรงเรียนทางเลือกของเอกชนหลายๆ แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง และประสบความสำเร็จ ในการสร้างบุคลากร ที่เก่งและดี มีความสามารถสูง เช่น โรงเรียนกำเนิดวิทย์ ของกลุ่มการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย(ปตท.) จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นนำ จัดการศึกษาที่มีมาตรฐานคุณภาพระดับโลก และอีกโรงเรียนที่เราควรให้ความสนใจ คือ โรงเรียนมิชชั่นพัฒนา ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ เพราะ โรงเรียนแห่งนี้จัดได้ว่าเป็นอีกหนึ่งโรงเรียนทางเลือกต้นแบบ ที่สามารถผลิตนักเรียนออกมาได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งทางด้านวิชาการ และการเรียนรู้ความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ภาครัฐโดยเฉพาะกระทรวงศึกษาฯ ควรที่จะให้ความสนใจกับโรงเรียนประเภทนี้ และนำหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนต่างๆ มาปรับใช้สำหรับกระทรวงศึกษาฯ เพื่อที่จะสร้างเด็กไทยให้มีความสามารถในระดับสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

นิตยา ชูโต และคณะ, เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนานักวิจัยเฉพาะทาง

หัวข้อ “การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้านสังคมศาสตร์”, วันที่ 19-21 ตุลาคม 2548, กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

รัชณี ธงไชย, รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยการศึกษาทางเลือกเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะ

เอกสารชุดที่ 1 เรื่อง การศึกษาทางเลือกในสังคมไทย ข้อเสนอยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อน, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.), 2553.

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทำอย่างไรให้ประสบ

ความสำเร็จ, กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2560.

สมบัติ จันทรวงศ์, บทสังเคราะห์ของที่ปรึกษาโครงการ “เมื่อฟ้าสีทองส่องพราวๆ วิวัฒนาการธรรมก็

บังเกิด”, ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “เมื่อฟ้าสีทองส่องพราวๆ: การศึกษามโนทัศน์เรื่องอิสริยยศและความเสมอภาคกับการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมหลักในสังคมไทย”, ตุลาคม 2559.

บทความ จอห์น ดิวอี้ เขียนโดย ศาสตราจารย์ โรเบิร์ต ฮอว์เวิร์ด, ประวัติศาสตร์ปรัชญาการเมือง(เล่ม

ที่ 3), แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, 2550,

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ และคณะ, การศึกษาทางเลือก: โลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน, กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

สุภางค์ จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และคณะ, งานวิจัยเรื่อง การศึกษาไทยทางเลือกในอนาคต, กรุงเทพมหานคร:

ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2545.

“ปรากฏการณ์ เนติวิทย์ เขย่าจุฬาฯ สะเทือนรัฐบาล จุดแข็ง มาจาก การเลือกตั้ง”, “เด็กคนนี้ นี่หรือ

คือ... เนติวิทย์”, มติชนสุดสัปดาห์, ฉบับประจำวันที่ 12-18 พฤษภาคม พ.ศ.2560 ปีที่ 37 ฉบับที่ 191, 2560.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, วิทยาศาสตร์ในสังคมและวัฒนธรรมไทย, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อ

ฝ่ายสวัสดิการสาธารณะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สถิติ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

, กรุงเทพฯ: กลุ่มงานผลิตเอกสาร, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*, กรุงเทพฯ: กลุ่มงานผลิตเอกสาร, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *การจัดการศึกษาทางเลือก*, กรุงเทพฯ: วิ.ที.วี.คอมมิวนิเคชั่น, 2558.

Anselm, S., and J. Corbin, *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. California: SAGE Publications, Inc., 1942.

John Dewey, *Experience and Education*, New York: Collier Books, 1963, p.19-23.

John Dewey, *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*, New York: The Macmillan Company, 1916.

บทความ

จรีพร นาคสัมฤทธิ์ และคณะ, *กระบวนการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการบริหารที่เน้นความเป็นมนุษย์และแนวคิดการศึกษามนุษยนิยม*, วารสารครุศาสตร์, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖) หน้า ๑๑๔-๑๓๑.

ปกป้อง จันวิทย์ และคณะ, *โรงเรียนทางเลือกกับทางเลือกในการศึกษาของประชาชน*, “ยกเรื่องการศึกษาไทย: สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง (Revamping Thai Education System: Quality for All)”, เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี 2554, หัวข้อที่ 4 (2555).

ประภาภัทร นิยม, *แนวทางการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาด้วยการศึกษาทางเลือก*, การนำเสนอต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการสภาการศึกษาด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาทางเลือกครั้งที่ 3/2553 (24 พฤศจิกายน 2553), 2553.

รัตนา แซ่เล้า, อาจารย์ประจำวิทยาลัยนานาชาติปริติพมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวไว้ใน การปาฐกถา “100 ปี จอห์น ดิวอี้กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยผ่านการศึกษา”

โรงเรียนมีชัยพัฒนา (Mechai Bamboo School), บทความ: โรงเรียนมีชัยพัฒนา เส้นทางสายใหม่ของการศึกษาไทยในชนบท

วราพร ศรีสุพรรณ, บทความ: *ประชาธิปไตยแบบสังคมเครือข่ายและการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม*, วารสารสถาบันพระปกเกล้า วารสารปีที่ 8 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม 2553.

สมเกียรติ อินทสิงห์, *การศึกษาทางเลือก: หลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่าง*

บุคคล, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ISSN 1906 - 343 2559, ฉบับภาษาไทย
สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2559.

วิทยานิพนธ์

นริศรา จริยะพันธุ์, การศึกษาการจัดการเรียนการสอนและประสิทธิผลของโรงเรียนทางเลือก,
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555.

วัชรฤทัย บุญอินทร์, การสร้างประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองในโรงเรียนไทยที่มีแนวคิดก้าวหน้า
และนัยยะต่อความเป็นธรรมทางสังคม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาสถิติมนุษยชน
และสันติศึกษา, คณะบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐,
<http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution2550.pdf>, (สืบค้น
เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

<https://th.wikipedia.org/wiki/การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย> พ.ศ.
2551, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

<http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1273430702.news> สถาบันนโยบายการศึกษา
“เสื้อแดง” เรียกร้องยุบสภา

<http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9530000069769> แกะรอย “แกน
นำแดง” สักผา กทม.เป็นทะเลเพลิง! โดย MGR Online 20 พฤษภาคม 2553 14:19 น.

ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒,
http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน
2560).ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐,
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2540/A/055/1.PDF>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2
เมษายน 2560).รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐,
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 6

เมษายน 2560). องค์การสื่อจี้รัฐบาลยุติการควบคุมการนำเสนอข่าวของสื่อและเลิกคำสั่ง คสช. ที่เป็นอุปสรรค ชี้

สถานการณ์สื่อยุคปัจจุบันตกต่ำ ถดถอย อ่านต่อได้ที่ :

<http://www.posttoday.com/social/general/429804>

<https://www.youtube.com/watch?v=E50y8TwTVdg>, เจาะข่าวเด่นสรยุทธ “ปิดฉากกฎเหล็ก
ทรงมนักเรียน ยกเลิกหัวเกรียนสั้นเสมอหู่”, เผยแพร่เมื่อ 10 ม.ค. 2013, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10
พฤษภาคม 2560).

<http://www.tnews.co.th/contents/316592> “เคลื่อนไหวแล้ว ล่าสุด "เนติวิทย์" โพสต์ถึง "บิ๊กตู"
เม้นายกจะออกมาเตือนสติ แต่เจ้าตัวก็ยังไม่สำนึก !!!” เผยแพร่เมื่อ 2017-05-05 เวลา 17:31:52
(สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

<http://www.manager.co.th/AstvWeekend/ViewNews.aspx?NewsID=9540000157179>,
ผู้จัดการรายวัน, “คำ ผกา” เปลียนนม “ล้มเจ้า”? กับวิถีแห่ง “ดอกทอง”, เผยแพร่เมื่อ 10
ธันวาคม 2554 เวลา 07:12 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

สุธิตา ชนะชัยสุวรรณ ชื่อเล่น ข้อมูลจาก: <https://th.wikipedia.org/>.

<https://www.posttoday.com/ent/thai/506691>, อิมเมจ เดอะวอยซ์ ทวีตเดือด! ประเทศเฮงซวย
อีก 1000 ปีก็ไม่เจริญ, เผยแพร่เมื่อ 2 สิงหาคม 2560 เวลา 11:33 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 3
สิงหาคม 2560).

<http://www.manager.co.th/entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9600000078655>, ไอ
จีแทบแตก! ถล่มละ “อิมเมจ เดอะวอยซ์” หลังทวีตประเทศเฮงซวยไม่มีวันเจริญ-ไม่อยากเรียกที่
นี้ว่าบ้าน, 2 สิงหาคม 2560 16:21 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2560).

https://www.facebook.com/pg/Netiwitntw/posts/?ref=page_intern, (เผยแพร่เมื่อ 2
สิงหาคม 2560),(สืบค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2560).

<http://www.tnews.co.th/index.php/contents/378023>, ฟังให้จบก่อนดราม่า!! คำตอบ “ป้าย
ไทยแลนด์แดนกะลา” ของน้อง ๆ สวนกุหลาบ คือคำถามสุดท้าย ประเทศไทยพร้อมเข้าสู่ยุค 4.0
แล้วหรือยัง? (คลิป), เผยแพร่เมื่อ 13 ตุลาคม 2560 เวลา 05:00:25 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 13
ตุลาคม 2560).

<http://www.tnews.co.th/contents/377782>, "ศิษย์เก่าจตุรมิตร" ชัดเดือด เกรียนถือป้าย "ไทย

แลนด์แดนกะลา" ใครสร้างที่ให้เรียนจนมีวันนี้ ดูถูกประเทศไม่พอ..ยังเหยียบย่ำสถาบันอีกด้วย??!! , เผยแพร่เมื่อ 12 ตุลาคม 2560 เวลา 10:04:24น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560)

https://www.facebook.com/pg/thematterco/posts/?ref=page_internal ,ข้อมูลพร้อมคลิป

สัมภาษณ์เด็กวัยรุ่นบางส่วนในกรณีป้าย "ไทยแลนด์แดนกะลา" เผยแพร่เมื่อ 17 พฤศจิกายน เวลา 16:00 น.,(สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560).

<http://mechaipattana.ac.th>, ข้อมูลโรงเรียน, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2560).

<https://www.youtube.com/watch?v=yLH3USYofR0>, ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ,คลิปวิดีโอรายการ “สร้างชาติโปร่งใส สร้างไทยซื่อตรง”,เผยแพร่เมื่อ 21 ก.ย. 2015, ความยาวรายการ 48:30 นาที, (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2560).

http://www.wt.ac.th/~technology/content/14_31_40.pdf , การศึกษาทางเลือก (Alternative Education), เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.: คัมภีร์ กศน.

<http://www.rakluke.com/school-zone/11/56/1353>, โรงเรียนทางเลือก โรงเรียนแนวการศึกษาใหม่สำหรับลูกอนุบาล, (สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561).

กลุ่มไทยทำปรัชญา, สารานุกรมปรัชญาออนไลน์ฉบับสังเขป, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สนับสนุนโครงการ, เหตุผลนิยม – ประสบการณ์นิยม(Rationalism – Empiricism) อ่านต่อได้ที่: <http://www.parst.or.th/philospedia/rationalismempiricism.html>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561).

รุ่งทิพ จันทรมุณี,ปรัชญาประสบการณ์ตามแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) สู่การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ อ่านต่อได้ที่: <https://sites.google.com/site/chauatscience/home>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561).

chusri den kitcharoen, บทบาทปรัชญาการศึกษา อ่านต่อได้ที่: <https://www.gotoknow.org/posts/231693> , (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561)

Lao Tzu(เล่า จื่อ) นักปรัชญาจีน ผู้ให้กำเนิดลัทธิเต๋า อ่านต่อได้ที่: <https://th.wikipedia.org/wiki/เล่าจื่อ>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561).

<https://prachatai.com/journal/2016/09/67723>, “รายงานเสวนาการศึกษา 100 ปี จอห์น ดิวอี้กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยผ่านการศึกษา”, เผยแพร่เมื่อ 2016-09-01 เวลา 20:43 (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560).

โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม, อ่านต่อได้ที่: <http://bnphoom.com/>, (สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2560).

มูลนิธิยุวสถิรคุณ, โปรดดูรายละเอียดใน <http://moralschools.org/about-us/>, (สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2560).

Zspace, <https://www.youtube.com/watch?v=8NVMW7Yf2es>, เผยแพร่เมื่อ 12 มี.ค. 2018.

ชัยวัฒน์ สุรวิชัย, บวร:บ้านวัดโรงเรียน สร้างชีวิตจิตใจให้เข้มแข็งมีพลังสร้างสรรค์ ด้วยความรู้

สติปัญญาและความจริง, <https://siamrath.co.th/n/19811>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2561).